

IX/6,18

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO
UNIVERZE LJUBLJANE

~~XXXXXXXXXX~~

Naslov: Lojk Jože: Mreža šol
SRS II. stopnje

Leto izdelave: 1966

Inv. št. 91

31/2

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO
UNIVERZE V LJUBLJANI
Jože L o j k

MREŽA ŠOL SRS II. STOPNJE

1966

V s e b i n a

I. Šolske regije

1. Uvod in metoda raziskave
2. Učenci in dijaki šol II.stopnje po kraju bivanja in šolanje.
3. Razporeditev, kapacitete in tipi šolskih središč II.stopnje.
4. Šolske regije

II. Nekateri demogeografski pokazatelji šolskih regij

1. Številčno gibanje prebivalstva v letih 1953-1961
2. Struktura aktivnega prebivalstva po panogah gospodarske dejavnosti
3. Letni kontingenti šolske mladine, ki bo končala osnovno šolsko obveznost

III. Ekonomsko-geografske karakteristike šolskih regij

Priloga: 8 tabel (med tekstom)

4 karte

I. ŠOLSKE REGIJE

1./ U v o d i n m e t o d a r a z i s k a v e :

Pri raziskavah funkcionalnosti naselij je eno osrednjih vprašanj ugotavljanje prostorskega območja, na katerem se odvijajo funkcijski odnošaji med centralnimi naselji na eni in njihovo okolico na drugi strani. Z drugimi besedami, omejiti je treba gravitacijska ali vplivna območja, ki sestavljajo širše regije. Težava pri določanju gravitacijskih območij, kakor tudi pri omejitvi regij, je v dejstvu, da centralnim naseljem, ki vrše za svojo okolico neko funkcijo, skoraj nikoli ne pripada neko ostro omejeno vplivno območje. Poleg tega pa je pri tem odločilna tudi izbira kriterija, po katerem ugotavljamo take meje. Z ozirom na cilj raziskave se uporabljajo različni kriteriji, ki vsakokrat vodijo k nekoliko drugačni prostorski omejitvi vplivnih območij. Poleg tega vnašajo spremembe v funkcijski strukturi centralnih naselij v te meje stalno nestabilnost, kar seveda še otežkoča njihovo določitev. Regije kot končni cilj proučavanja različnih pojavov gravitacije k centralnim naseljem in območij centralnih naselij so torej vsestransko kompleksne tvorbe. Tudi kadar se odločimo, da za specialne potrebe neke raziskovalne naloge določamo regije na osnovi manjšega števila kriterijev odnosno enega samega, moramo vendarle imeti pred očmi tudi ostale faktorje, s pomočjo katerih lahko vrednotimo ustreznost ali neustreznost ugotovljenih regionalnih enot.

Ugotavljanje šolskih regij za potrebe analize in nadaljnjega oblikovanja mreže šol II. stopnje moramo v osnovi vsekakor nasloniti na en glavni faktor, na gravitacijo prebivalstva k tej centralni funkciji naselij, to je na gravitacijo učencev in dijakov k šolam II. stopnje v Sloveniji. Kriterij gravitacije okoliškega prebivalstva k raznim centralnim institucijam oz. službam se najbolj pogosto uporablja za izdvajanje vplivnih območij. Pod pojmom gravitacija učencev k centralnim naseljem s šolami II. stopnje je razumeti število mladega prebivalstva Slovenije v starosti nekako od 14 do 19 let, kistalno prebiva izven krajev drugostopenjskih šol, a v času šolanja začasno stanuje v internatih, pri zasebnikih ali pa se, kar je najbolj značilen pojav gravitacije, dnevno vozi iz okoliških naselij v

kraj šolanja. Vplivno območje neke šole II. stopnje naj bi bilo potemtakem vse območje, s katerega so učenci, ki se v njej šolajo. Izbiro tega pokazatelja kot faktorja za ugotavljanje šolskih regij je vodilo predvidevanje, da večji del učencev šol II. stopnje stalno stanuje izven kraja šolanja, kar daje raziskavi za izhodišče dovolj trdno oporo.

Kljub izbiri enega samega faktorja, to je gravitacije učencev k središčem drugostopenjskega šolstva, je biha omejitev šolskih regij možna šele po podrobnejši razčlenitvi vseh gravitacijskih elementov in kasnejši sintezi rezultatov. Treba je bilo namreč upoštevati, da različne vrste šol oblikujejo prostorsko dokaj heterogena gravitacijska območja. Prepletanje gravitacijskih vplivov posameznih šolskih središč II. stopnje in prekrivanje njihovih vplivnih območij ustvarja do neke mere nejasno sliko, iz katere je na prvi videz težavno izluščiti posamezne šolske regije. Zaradi tega je bilo v prvi fazi raziskav ugotavljanja šolskih regij postavljeno v ospredje opazovanje gravitacije, oz. tvorbe vplivnih območij po treh glavnih skupinah šol II. stopnje:

- a/ gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra,
- b/ tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah in
- c/ poklicnih šolah.

Tako delitev je narekovala predpostavka, da naj ima vsaka regija drugostopenjskega šolstva po eno izmed imenovanih treh glavnih vrst šol. Iz tega sledi, da morajo vsako regijo prekrivati vplivna območja šol vseh treh glavnih vrst. Tako obravnavanje se ujema tudi z že omenjeno ugotovitvijo, da na oblikovanje regij vpliva več regiotvornih faktorjev. Seveda pa tudi take več ali manj homogene regije ne morejo biti vedno ostro omejene. Med naštetimi glavnimi tremi vrstami šol II. stopnje je namreč veliko šol, ki so nadregionalnega pomena. To se pravi, da njihovo vplivno območje sega tudi na območje sosednje ali še bolj oddaljenih regij. V takih primerih se je bilo potrebno za določitev regionalnih meja nasloniti predvsem na eno ali največ dve karakteristični vplivni območji z ozirom na glavne vrste šol, odločala pa je tudi stopnja gravitacije, to je intenzivnost, s katero pritegujejo šolska središča učence s posameznih območij,

merjena po številu učencev. Seveda pri določanju regij drugostopenjskega šolstva tudi ni bilo mogoče iti mimo nekaterih drugih geografskih faktorjev, zlasti prirodno in ekonomsko-geografskih, ki ponekod izrazito poudarjajo meje šolskih regij, drugje pa povzročajo njih nejasen potek in problematičnost.

2./ U č e n c i i n d i j a k i š o l I I . s t o p n j e
p o k r a j u b i v a n j a i n š o l a n j a :

Da bi bilo mogoče opraviti analizo v zvezi z določevanjem vplivnih območij, je bilo potrebno obdelati statistično gradivo o kraju stalnega bivanja in kraju šolanja učencev. V ta namen je bila izvedena na vseh šolah II. stopnje, ob koncu preteklega in na začetku tega leta anketa, ki naj bi zajela nekako polovico v letošnjem letu vpisanih učencev teh šol. Odziv na anketo je bil praktično 100%en pa tudi kvaliteta odgovorov je povsem ustrezala namenu raziskave. Pokazalo se je, da je anketno gradivo za potrebe prve faze raziskav v okviru elaborata "Mreža šol II. stopnje" po obsegu celo preobsežno in ga bo lahko koristno uporabiti v kasnejših podrobnejših raziskavah problematike drugostopenjskega šolstva.

Anketa je zajela 30.513 ali 52,5% letos vpisanih učencev. Od teh je stalno stanujočih v kraju šolanja le 10.828 ali 35,5%. 6.851 učencev ali 22,4% stanuje začasno v internatih in 2.703 ali 8,8% pri zasebnikih v kraju šolanja. 10.131 učencev ali točno 1/3 pa se dnevno vozi iz kraja stalnega bivanja v kraj šolanja in obratno. Blizu 20.000 anketiranih učencev (64,5%) je v svojih odgovorih na anketo navedlo kraj stalnega bivališča, kar je omogočilo dokaj podrobno določitev območij, iz katerih posamezne šole zajemajo svoje učence.

Iz rezultatov ^{ankete} lahko torej sklepamo, da se dobera tretjina (35,5%) mladine drugostopenjskih šol stanuje stalno v kraju, kjer se šola. To je povpreček za Slovenijo. Po glavnih treh vrstah šol pa je ta delež dokaj različen. Tako znaša pri gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra delež dijakov, ki stalno stanujejo v kraju šolanja celo nad 1/2 (52,4%). Pri tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah je 38,4%, torej še

vedno nad povprečkom za Slovenijo; pri poklicnih šolah pa je precej nižji in sicer 24,5%. Treba je poudariti, da je bil odstotek anketiranih po glavnih skupinah šol približno enak (50 do 55%), kar daje tem podatkom precej realno vrednost. Delež tkzv. "vozačev", to je tistih, ki se dnevno vozijo s prometnimi sredstvi v kraj šolanja, ali pa prihajajo peš iz bližnjih krajev, je pri vseh treh vrstah šol dokaj sličen, od 30% pri tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah do 36% pri gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra.

Ako še nadalje primerjamo posamezne deleže učencev glede na kraj stalnega bivanja in šolanja ter po glavnih treh vrstah šol, lahko zaključimo, da so dijaki gimnazij in šol za vzgojo učnega kadra v veliki večini iz kraja šolanja, ali pa iz krajev, ki so blizu kraju šolanja in z ugodno prometno dostopnostjo. Zato je delež dijakov, ki stanujejo začasno v internatih ali pri zasebnikih v kraju šolanja le 11,6%. Drugače je pri dijakih in učencih tehniških in njim ustreznih strokovnih šol ter poklicnih šol. Delež "vozačev" sicer ni dosti manjši, zato pa je v internatih in pri zasebnikih 32% učencev pri prvi oz. 42% učencev pri drugi vrsti šol. To kaže na znatno večjo razpršenost in oddaljenost krajev, iz katerih so dijaki in učenci teh šol in s tem tudi na njihova znatno večja gravitacijska območja. Zlasti velja to za učence poklicnih šol, ki so praktično iz vseh predelov Slovenije, veliko pa je med njimi tudi učencev iz drugih republik. To ugotovitev potrjuje še podatek, da 68,5% vseh anketiranih učencev, ki so navedli, da stanujejo stalno izven kraja šolanja, obiskuje poklicne šole.

T A B E L A 1

TABELA 1

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II.STOPNJE PO KRAJU bivanja in šolanja PO GLAVNIH VRSTAH ŠOL ¹⁾

V r s t a š o l ²⁾	A		B		C; ; ;		D		S k u p a j	
	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%
I. Gimnazija in šole za vzgojo učn.kadra	4073 37,6%	52,4	418 6,1%	5,4	480 17,8%	6,2	2797 27,6%	36,0	7768 25,5%	100
II. Tehniške in njim ustrezne strokovne šole	3250 30,0%	38,4	1707 24,9%	20,2	985 36,4%	11,6	2516 24,8%	29,8	8458 27,7%	100
III. Poklicne šole	3505 32,4%	24,5	4726 45,8% 69,0%	33,1	1238 45,8%	8,7	4818 47,6%	33,7	14287 46,8%	100
S k u p a j	10828 100%	35,5	6851 100%	22,4	2703 100%	8,8	10131 100%	33,3	30513 100%	

1) po podatkih anketiranih učencev šol II.stopnje - januar 1966

a) A - učenci, ki stalno stanujejo v kraju šolanja

B - učenci začasno nastanjeni v internatih

C - učenci začasno nastanjeni pri zasebnikih

D - učenci, ki se dnevno vozijo ali hodijo iz kraja stalnega bivanja v kraj šolanja.

3/ Razporeditev, kapacitete in tipi šolskih središč II.stopnje

V Sloveniji je 49 krajev, v katerih so šole II.stopnje. Ti kraji so več ali manj enakomerno razporejeni po vsem področju Slovenije, tako da ima 46 od 62 slovenskih upravnih občin vsaj po eno ali več šol. Le 16 občin je brez šol II.stopnje. Zlasti slabo ali sploh nerazvita je mreža šol II.stopnje na delu Dolenjske in Notranjske, na območju, ki ga zavzemajo upravne občine Trebnje, Grosuplje, del občine Ljubljana-Vič-Rudnik, Ribnica, Vrhnika, Cerknica in Ilirska Bistrica.

V vseh šolskih središčih II.stopnje deluje 205 šol, katerih razvrstitev pa je dokaj neenakomerna. V glavnem je opaziti njihovo koncentracijo šol vzdolž glavne urbanizacijske osi Slovenije, ki poteka iz Ljubljanske kotline po Posavju v Savinjsko dolino ter dalje v Podravje. Samo v Ljubljanski kotlini od Jesenic do Ljubljane, kjer je zgoštevitev največja, je 72 ali dobra tretjina vseh šol II.stopnje v Sloveniji. Na drugem mestu je Severnoslovenska regija v Podravju in Pomurju. Tu je koncentracija šol nekaj manjša. Na razmeroma obsežnem področju od Mežiške, Mislinjske in Šaleške doline na zahodu, preko Dravskega polja do Prekmurja je 64 drugostopenjskih šol Slovenije. Sledi Savinjsko s Spodnjim Posavjem in Vzhodno Dolenjsko, kjer je prav tako na dokaj obsežnem območju 40 šol II.stopnje. Najmanj jih je na Primorsjem in njegovem obrobju in sicer 29. Med temi območji so večja ali manjša brez šol II.stopnje. Sem moramo šteti predvsem že omenjeni del Dolenjske in Notranjske ter območja hribovitih predelov Slovenije, kjer zaradi redke naseljenosti ni bilo pogojev za njihov nastanek. Pri prostorski razporeditvi drugostopenjskih šol je še poudariti izjemen položaj Ljubljane in Maribora. Samo v teh dveh velikih regionalnih središčih je namreč koncentriranih 70 ali 1/3 vseh šol II.stopnje. v Sloveniji. Ostala šolska središča v tem pogledu daleč zaostajajo, saj imajo večji kraji Slovenije kot so n.pr. Celje, Kranj, Novo mesto ali Koper po okoli 10 drugostopenjskih šol, drugi manjši pa največkrat le po eno samo.

Podobno sliko kot pri številu šol imamo tudi pri kapacitetah odnosno številu vpisanih učencev po posameznih šolskih

središčih in predelih Slovenije. Od skupnega števila letošnje šolsko leto vpisanih dijakov in učencev na šolah II. stopnje (58.066), jih je bilo samo na območju Osrednje Slovenije 47,7%. To pomeni še večjo zgoščenost, kot smo jo lahko opazili pri številu šol. Tako visoka kapaciteta šol II. stopnje v tem predelu Slovenije je vsekakor odraz visoke gospodarske razvitosti tega dela Slovenije in kapacitet Ljubljane, kjer so šola 21269 ali 36,6% učencev drugostopenjskih šol v naši republiki. Na območju Severnoslovenske regije je bilo letos vpisanih 27,1% vseh učencev teh šol v Sloveniji, od tega samo v Mariboru 17,6%, kar pomeni, da je kapaciteta mariborskih šol II. stopnje v primeru z ljubljanskimi precej nižja. Še nižja je na območju šol na Savinjskem, v Spodnjem Posavju in Vzhodni Dolenjski ter na Primorskem z delom Notranejske, kjer je v šolskem letu 1965/66 vpisanih 16% oz. 9,3% otrok drugostopenjskih šol v Sloveniji. Le majhne razlike v grobem pregledu razporeditve kapacitet po posameznih delih Slovenije se pokažejo ob upoštevanju števila sedežev na šolah II. stopnje. Po nepopolnih podatkih je bilo v šolskem letu 1964/65 v Sloveniji skupaj 38.933 sedežev. To pomeni, da odpade 150 učencev na 100 sedežev.

TA B E L A 2.

Ta pregled razvrstitve in kapacitet šol II. stopnje omogoča le splošno orientacijo v problematiki mreže drugostopenjskega šolstva. Podrobnejši pokazatelji v tej smeti bodo podani po posameznih regijah in v zvezi z nekaterimi demografskimi in ekonomskogeografskimi karakteristikami šolskih regij, na katerih je bilo težišče raziskav.

V skladu z domnevo in kasnejšo ugotovitvijo, da je za tvorbo šolske regije potrebna prisotnost vseh treh glavnih vrst drugostopenjskih šol, kaže uvodoma pred določitvijo in karakterizacijo šolskih regij izvesti tipizacijo šolskih središč. Tako lahko razdelimo središča šol II. stopnje na sledeče tipe:

1. regiotvorni tip večstransko usmerjenega šolskega središča,
2. prehodni tip dvostransko usmerjenega šolskega središča in

TABELA 2

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II. STOPENJE PO ŠOLSKIH SREDIŠČIH IN GLAVNIH VRSTAH ŠOL.

Kraj	Gimnazija in šole za vzgo- jo učn.kadra	Tehniške in njim ustrez.strokovne šole	Poklicne šole	Skupaj
	I	II	III	
Ajdovščina št.	-	170		170
%		100%		100%
Bled	-	-	101	101
			100%	100%
Brežice	325	-	188	513
	63,3%		36,7%	100%
Celje	1368	1046	1621	4035
	33,9%	25,9%	40,2%	100%
Črnomelj	142	-	153	295
	48,1%		51,9%	100%
Domžale	-	214	214	428
		50,0%	50,0%	100%
Idrija	270			270
	100%			100%
Izola			312	312
			100%	100%
Jesenice	354	286	511	1151
	30,7%	24,8%	44,5%	100%
Kamnik	207	-	-	207
	100%			100%
Kočevje	239	-	-	239
	100%			100%
Koper	522	552	456	1530
	34,1%	36,1%	29,8%	100%
Kranj	480	1018	1728	3226
	14,9%	31,5%	53,6%	100%
Krško	-	383	150	533
		71,8%	28,2%	100%
Lendava	-	116	153	269
		43,1%	56,9%	100%
Ljubljana	5248	6337	9684	21269
	24,7%	29,8%	45,5%	100%
Ljutomer	164	-	-	164
	100%			100%

TABELA 2 - nadaljevanje

K r a j	št. %	I	II	III	Skupaj
Maribor		2386	3075	4761	10222
		23,3%	30,1%	46,6%	100%
Medlog p.Celju	-	-	-	64	64
				100%	100%
Mežica	-	-	-	73	73
				100%	100%
Murska Sobota		602	530	429	1561
		38,6%	33,9%	27,5%	100%
Nova Gorica		459	289	1081	1829
		25,2%	15,8%	59,0%	100%
Novo mesto		568	468	551	1587
		35,8%	29,5%	34,7%	100%
Piran		131	291	-	422
		31,0%	69,0%		100%
Postojna		433	175	-	608
		71,2%	28,8%		100%
Ptuj		365	234	336	935
		39,0%	25,0%	36,0%	100%
Poljče pri Begunjah	-	-	-	42	42
				100%	100%
Rogaška Slatina	-	-	18	87	105
			17,1%	82,9%	100%
Rakičan	-	-	192	-	192
			100%		100%
Radenci	-	-	-	135	135
				100%	100%
Radovljica	-	-	-	178	178
				100%	100%
Ravne		376	-	179	555
		67,7%		32,3%	100%
Ruše	-	-	196	69	265
			74,0%	26,0%	100%
Sevnica	-	-	-	92	92
				100%	100%
Slovenjgradec	-	-	213	-	213
			100%		100%
Slovenska Bistrica	-	-	-	71	71
				100%	100%

TABELA 2 - nadaljevanje

K r a j	I	II	III	SKUPAJ
Stična	Štev. 156 % 100%	-	-	156 100%
Svečina	-	-	73 100%	73 100%
Šentjur	-	-	26 100%	26 100%
Škofja Loka	218 39,4%	-	335 60,6%	553 100%
Šmartno p.Litiji	-	-	45 100%	45 100%
Štore	-	-	356 100%	356 100%
Tolmin	262 100%	-	-	262 100%
Trbovlje	252 24,0%	527 50,2%	271 25,8%	1050 100%
Turnišče p.Ptuju	-	-	83 100%	83 100%
Velenje	66 6,8%	61 6,3%	842 86,9%	969 100%
Vrbje	-	-	36 100%	36 100%
Zagorje	-	-	550 100%	550 100%
Žiri	-	-	87 100%	87 100%
SLOVENIJA	15593 26,9%	16391 28,2%	26082 44,9%	58066 100%

3. lokalni ali nadregionalni tip enostransko usmerjenega šolskega središča.

K regiotvornemu tipu uvrščamo vse tista šolska središča, v katerih so vse tri glavne vrste šol II. stopnje. Prisotnost teh šol namreč nujno pogojuje oblikovanje zaključenih prostorskih enot - šolskih regij. Šolskih središč tega tipa je v Sloveniji 12 in sicer: Celj, Jesenice, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Nova Gorica, Novo mesto, Ptuj, Trbovlje in Velenje. Kot bomo kasneje videli, so vsa ta mesta središča šolskih regij. Šole teh središč obiskuje najmanj po okoli 1000 učencev. K prehodnemu tipu šolskega središča, ki je lahko bliže regiotvornemu ali lokalnemu oz. nadregionalnemu tipu šolskega središča in ima dve glavni vrsti šol, prištevamo 11 krajev: Brežice, Črnomelj, Domžale, Krško, Lendavo, Piran, Postojno, Rogaška Slatina, Ravne, Ruše in Škofjo Loko. Med temi so tri manj izrazita središča regiotvornega tipa: Brežice, Krško in Ravne. Za ta tri središča in za Velenje, ki je prav tako manj izrazit regiotvorni tip šolskega središča, je značilno, da ne tvorijo samostojno, ampak po dve skupaj eno šolsko središče regiotvornega tipa. Na drugi strani pa so n. pr. Domžale, Piran in Rogaška Slatina bliže lokalnemu oz. nadregionalnemu tipu enostransko usmerjenega šolskega središča.

Ostalih 26 šolskih središč II. stopnje v Sloveniji uvrščamo v lokalni ali nadregionalni tip enostransko usmerjenega šolskega središča. To so kraji, ki imajo le po eno izmed glavnih treh vrst šol. Lokalni tip šolskega središča predstavljajo n. pr. Ljutomer, Idrija, Stična, Žiri in Kamni, nadregionalni pa Medlog pri Celju, Poljče pri Begunjah in Tolmin.

Čeprav smo Ljubljano in Maribor uvrstili v regiotvorni tip šolskega središča, kamor po svojem značaju vsekakor spadata, pa je vendarle omeniti njihov izjemen značaj. Zaradi velike koncentracije vseh vrst šol II. stopnje in visokih kapacitet, imata ti dve šolski središči, zlasti Ljubljana, velik vpliv že tudi izven svojih regij, skoraj za vse področje Slovenije, kar jima daje značaj glavnih republiških središč drugostopenjskega šolstva.

Izvedena tipizacija središč šol II. stopnje je seveda do neke mere enostrana, ker ne upošteva podrobnejše razdelitve šol po vrstah tudi v okviru imenovanih treh glavnih skupin drugostopenjskih šol. To vsekakor ostane raziskovalna naloga, ki pa v tej fazi raziskav ni nujna. Podrobnejša razčlenitev tipov šolskih središč bi vnesla precej nejasnosti v izbiro kriterijev za določitev šolskih regij in otežkočala določitev njihovih meja.

4./ Š o l s k e r e g i j e :

Na osnovi navedenih ugotovitev, zlasti študija funkcijskih centrov drugostopenjskega šolstva je glede na današnje stanje mreže šol II. stopnje mogoče izdvojiti v naši republiki 13 šolskih regij: Brežice-Krško, Celje, Jesenice, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Novo mesto, Nova Gorica, Ptuj, Ravne-Velenje in Trbovlje. Rajonizacija se je predvsem tesno naslonila na gravitacijsko privlačnost šolskih centralnih krajev in na obstoječo upravno teritorialno razdelitev Slovenije. Čeprav je bil dejansko upoštevan samo eden (gravitacija učencev k šolam II. stopnje) od faktorjev celotnega gravitacijskega kompleksa, so se dokaj jasno pokazale regije, ki se v znatni meri ujemajo z doslej uveljavljeno shemo rajonizacije Slovenije. Ta je bila v preteklosti, zlasti v zvezi z pogostimi spremembami meja upravno-teritorialnih enot, večkrat korigirana, dokler se ni oblikovala s širanjem, sloneča na proučevanju regionalno-gospodarskih funkcij. O nekaterih skupnih potezah obeh regionalnih shem kompleksno funkcijskega značaja, bo niže še govora. Na tem mestu naj najprej označimo obseg posameznih regij in omenimo nekatere probleme v zvezi z njihovo omejitvijo.

Pogled na karto šolskih regij nam očitno pokaže pet gravitacijskih območij. Od teh so tri močnejša: Podravsko, Savinjsko in Osrednjeslovensko - ter dve šibkejši območji: Vzhodnodolenjsko-spodnjeposavsko ter Primorsko. Prva tri imajo vsa izrazite osnovne gravitacijske centre Maribor, Celje in Ljubljano, ostali dve pa tako atraktivnih centrov nimata, vendar sta že izven neposrednega vpliva in Celja in Ljubljane, da bi ju lahko enostavno prišteli k tema dvema velikima makroregionalnima območjema.

Podravje oziroma Severnoslovenska regija vključuje štiri šolske regije: Mursko Soboto, Maribor, Ptuj in Ravne-Velenje. Regija Murska Sobota obsega Pomurje v mejah nekdanjega okraja Murska Sobota. Je zelo jasno omejena in zaradi razmeroma slabe prometne povezanosti tega dela Slovenije s z ostalimi območji dokaj izrazita regionalna enota tudi v šolstvu. Regija Ptuj obsega Spodnje Podravje in jo zaradi bližine Maribora, s katerim je tudi prometno dobro povezana, lahko uvrščamo med tiste manjše šolske regije, katerih nadaljnji obstoj je lahko pod vprašajem, kljub precej izrazitemu gravitacijskemu območju Ptuja. Regija Maribor obsega območje najintenzivnejše gravitacije k Mariboru ter prometnim putem, ki vodijo k temu šolskemu središču. Na vzhodu spada vanjo še del Slovenskih goric, na jugu sega do Rogaško-Konjiške pregraje in celo v njo samo na območjih, ki se odpirajo proti Mariboru, na zahodu pa obsega vzhodni del Pohorskega Podravja nekako do črte Radlje v Dravski dolini-Črni vrh, kjer prehaja na območje regije Ravne - Velenje. Zgornje Podravje je po svoji gospodarski specifičnosti in prometni oddaljenosti od Maribora vsekakor regionalna enota za sebe. Ni pa mogoče zaključiti, da predstavlja to območje tudi svojsko šolsko regijo s središčem v Ravnah, ki niso regiotvorni tip mnogostransko usmerjenega šolskega središča. Zato je kazalo kljub nekaterim pomislekom Zgornjemu Podravju priključiti še Šaleško dolino, ki ima v Velenju sicer svoje regiotvorno šolsko središče, a prešibko, da bi ga smatrali za središče samostojne regije. Čeprav brez izrazitega regiotvornega funkcijskega središča, katerega funkcije so razdeljene med Ravne, Velenje in deloma tudi Slovenjgredec, se zdi obstoj regije Ravne - Velenje povsem opravičljiv, zlasti še, ker je Šaleška dolina gospodarsko močna regionalna enota, ločena od celjskega gospodarskega območja in po usmerjenosti gospodarstva (rudarstvo, težka industrija) bolj sorodna gospodarstvu Zgornjega Podravja.

Ne glede na prirodno in gospodarsko zelo heterogeno strukturo Savinjskega, kateremu prištevamo območje Zgornje Savinjske doline preko Celjske kotline do Posotelja, je to zaradi dominantne vloge Celja celovita šolska regija Celje. Od nje se je odtegnila že omenjena Šaleška dolina, dokaj labilno gravitacijo k Celju pa izkazuje tudi Zgornja Savinjska dolina in do neke mere Spodnje

Posotelje. Pač pa segajo močni gravitacijski vplivi Celja po Spodnji Savinjski dolini v Spodnje Posavje nekako do Sevnice, torej že na območje sosednje velike gravitacijske enote. Zato v tem delu celjske regije meja nasproti trboveljski in regiji Brežice-Krško ni posebno ostro začrtana.

Osrednje slovensko gravitacijsko območje je daleč najobsežnejše. V okviru tega so zastopane tri šolske regije: Ljubljana, Kranj in Jesenice. Najmanjša je regija Jesenice, ki kot izrazito industrijsko središče nima posebno močno izraženih centralnih funkcij in s tem obsežnejšega lastnega gravitacijskega območja k šolam II. stopnje. Zato hitro oslabi vpliv Jesenic v smeri Radovljice, ki stoji že onstran meje jeseniške regije na območju regije Kranj, ki je v tem oziru očitno posegla na jeseniško gospodarsko območje. Regija Kranj ima v okviru osrednjeslovenskih regij zelo jasno izražene meje z izrazitim šolskim središčem, ki v neki meri predstavlja šolsko središče vse Gorenjske. Z ozirom na šibko izraženo gravitacijsko območje Jesenic in atraktivno vlogo Kranja z visoko stopnjo centralnosti za ta del Osrednje Slovenije, je lahko sporen obstoj dveh regij na Gorenjskem. Kako močno funkcijo kot šolsko središče vrši Kranj, se vidi tudi v tem, da vplivi Ljubljane v smeri proti Kranju ne segajo posebno daleč, nekako do Medvod, ne glede na to, da predstavlja Ljubljana osrednje republiško šolsko središče.

Ljubljana je razvila svoje gravitacijsko območje razen na teritoriju neposredne gravitacije v Ljubljanski kotlini, še na območju dela Dolenjske in Notranjske, del Dolenjske, ki spada upravno v občino Ribnica in Kočevje, je sicer precej oddaljen od neposrednega gravitacijskega vpliva Ljubljane, vendar brez regiotvornega centra ni mogel oblikovati svoje lastne regije. Obrisi take regije se kažejo le pri gimnazijah, saj je v tem delu ljubljanske regije edina šola II. stopnje le gimnazija v Kočevju. K ljubljanski regiji štejemo tudi tisti del Notranjske, ki neposredno gravitira k Ljubljani, to je območje občin Logatec, Vrhnika in večji del občine Cerknica. Tudi tukaj je Postojna kot prehodni tip središča drugostopenjskega šolstva prešibka, da bi lahko oblikovala svoje lastno gravitacijsko območje. Poleg tega smo Postojno in njeno lokalno vplivno območje uvrstili h

koprski regiji, kamor je po nekaterih gravitacijskih znakih njena uvrstitev vsekakor bolj upravičena.

Ostaneta še dve širši gravitacijski območji z več šolskimi regijami. Za razliko od opisanih treh, ti dve nimata atraktivnih centralnih središč drugostopenjskega šolstva, kot so Maribor, Celje in Ljubljana. Funkcije v šolstvu II. stopnje si je tukaj razdelilo več regionalnih gospodarskih središč, ki pa so, razen v dveh primerih, še vsi tako izraziti, da tvorijo lastne šolske regije: Trbovlje, Brežice-Krško in Novo mesto. Podobno kot Jesenice tudi Trbovlje, kot izrazito industrijsko-rudarsko naselje z razmeroma šibko razvitimi centralnimi funkcijami, nima posebno močno izražene gravitacije in ostro začrtanih regionalnih meja. Omenili smo že nejasen potek meje trboveljske regije nasproti celjski na območju Savinjske doline. Prav tako kaže labilne znake in je težko določljiva meja nasproti ljubljanski regiji. Vse to in dejstvo, da je trboveljska šolska regija po površini najmanjša v Sloveniji, daje prav tako razloge za pretres razlogov, ki opravičujejo ali ne opravičujejo njen obstoj. Podobno kot regija Ravne-Velenje tudi šolska regija, ki obsega Krško-brežiško kotlino z obrobjem ter del Posavskega hribovja, nima enega samega regiotvornega šolskega središča, ampak vršita to funkcijo dve šolski središči prehodnega tipa - Brežice in Videm-Krško, ki se dopolnjujeta. Kot značilnost te regije je prav tako omeniti labilnost njenih meja tako napram celjski kot novomeški regiji. To si lahko razlagamo kot posledico šibke in dokaj nejasno izražene gospodarsko funkcijske enotnosti te, kakor ostalih dveh, Vzhodnodolenjsko-spodnjeposavskega gravitacijskega območja, ki na svoji južni in vzhodni meji v marsičem gravitira že k nekaterim večjim gospodarskim središčem Hrvatske. Čeprav kažeta šolski središči Krško in Brežice še dovolj izrazito gravitacijo za izdvojitve njune regije, * bi kazalo tudi oblikovanju te regije posvetiti več diskusije, seveda v navezi z reševanjem problematike trboveljske in novomeške šolske regije. Regija Novo mesto obsega območje ob zgornji in srednji Krki, Belo Krajino ter območje ob zgornji Mirni in Temenici, na teritoriju občine Trebnje, kjer pa gravitacijski vplivi Novega mesta že zelo oslabijo in vplivi Ljubljane odrivajo mejo novomeške regije.

Pri Primorskem gravitacijskem območju nastopajo določene dileme že ob razmejitvi Primorskega od Osrednjeslovenskega gravitacijskega območja. Odsotnost večjega regiotvornega središča, kot bi bil v tem predelu Slovenije lahko n.pr.Trst, se pozna tukaj. Zato se na Primorskem in predvsem na tistem delu Notranjske, ki je nekdaž izrazito težil na primorsko stran, danes javljajo večji ali manjši vplivi Ljubljane, kar n onemogoča ostro omejitev med obema glavnima gravitacijskima področjema, Primorskim in Osrednjeslovenskim. Opazovanje gravitacije učencev h posameznim šolskim središčem II.stopnje nas postavlja predvsem pred vprašanje, kam uvrstiti občino Idrijo, kjer se močno križajo vplivi Ljubljane, Nove Gorice pa tudi Kranja. Tudi pri občini Postojni ni vse jasno in neznatna prevaga v stopnji intenzivnosti privlačenja s strani primorskih šolskih središč nad Ljubljano, je odločila njihovo vključitev v Primorsko gravitacijsko območje. Prav tako so predvsem zaradi slabe prometne povezave šibki gravitacijski vplivi primorskih šolskih središč na območje občine Ilirska Bistrica, ki jo kaže več ali manj samo zaradi njenega položaja uvrstiti v Primorsko gravitacijsko območje. Vsekakor treba podčrtati, da je vse omenjeno območje Krasa pod križajočimi se vplivi Ljubljane na eni strani ter nekaterih krajev Primorske na drugi strani.

Primorsko gravitacijsko območje vključuje dve regiji, regijo Nova Gorica in regijo Koper. Novogoriška regija obsega Zgornje Posočje ter Spodnje Posočje ali Goriško ter labilno območje idrijske občine. Meja med to in koprsko regijo ni posebno ostra zlasti ne na območju Tržaško-komenskega Krasa, kjer se prepletajo gravitacijski vplivi obeh glavnih regiotvornih središč Primorske, Nove Gorice in Kopra. Končno obsega regija Koper ves ostali del nekdanjega neposrednega zaledja Trsta, to je jugovzhodni del Krasa, kraške planote v njegovem nadaljevanju ter Koprsko Primorje.

Naštete šolske regije, določene na osnovi nekaterih enotnih kriterijev nikakor ne predstavljajo sklop strukturno povsem enakih regionalnih tvorb, ampak se dejansko druga od druge močno razlikujejo. To so predvsem razlike v teritorialnem obsegu,

kapacitetah in usmeritvi drugostopenjskega šolstva glede na vrsto šol. Te razlike izhajajo med drugim in iz nekaterih družbenogeografskih razvojnih značilnosti posameznih regij, o katerih bo govora pri demogeografskih in ekonomsko-geografskih pokazateljih šolskih regij. Najprej pa naj se seznanimo nekoliko dlje še z nekaterimi splošnimi kazalniki drugostopenjskega šolstva po šolskih regijah, o katerih je bilo govora že pod točko 3. Analiza ankete je, kot že omenjeno, pokazala, da dobri 2/3 učencev drugostopenjskih šol ne stanuje stalno v kraju šolanja, ampak le začasno, ali dnevno niha med krajem bivanja in šolanja. v Sloveniji je nekaj regij, kjer je ta delež še višji. Tako je v šolah brežiško-krške regije le 13,6% učencev domačinov. Med 70% in 80% učencev, ki stalno stanujejo izven kraja šolanja, imajo še regije Celje, Koper, Kranj, Murska Sobota, Novo mesto, Nova Gorica, Ptuj in Ravne-Velenje. Med regijami, kjer je teh učencev precej manj, izstopajo Trbovlje in Ljubljana s 44,8%, oz. 45,6% domačinov.

TABELA 3

V zvezi s tem nas zanima, kakšne so internatske kapacitete regij, v katerih šole II. stopnje pritegujejo nadpovprečno število učencev iz svojega gravitacijskega območja. Iz deleža števila učencev, ki stanujejo v internatih, vidimo, da je odstotek stanujočih v internatih višji od povprečka za Slovenijo le pri treh od devetih regij (Brežice-Krško, Koper, Ravne-Velenje), pri treh je malo nižji, pri treh (Murska Sobota, Novo mesto, Ptuj) pa precej nižji. Smatramo lahko, da so zlasti v zadnjih treh regijah internatske kapacitete nezadostne.

Po številu učencev je v Sloveniji največ šolskih regij, v katerih se šola 1000-2000 učencev in sicer 6; 3 regije imajo 2000-3000 učencev, nad 3000 učencev je v kranjski regiji, nad 4000 v celjski in nad 10 000 oz. 20.000 mariborski in ljubljanski. Več kot absolutne številke nam pove število učencev na 100 prebivalcev. Slovenija ima povprečno 36 učencev na 100 preb. Daleč nad povprečkom sta Ljubljana in Maribor s 6,3 oz. 5 učencev šol II. stopnje na 100 prebivalcev. V kranjski regiji je ta koeficient 4,2, v jeseniški in trboveljski pa 3 oziroma 3,1. Zadnja dva koeficienta kažeta kljub manjšemu absolutnemu številu učencev, na relativno visok obisk drugostopenjskega šol v teh regijah,

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II.STOPNJE PO KRAJU BIVANJA IN ŠOLANJA
(po šolskih regijah)

Šolske regije	A ¹⁾		B		C		D		S k u p a j	
	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%
1.Brežice-Krško	84	13,6	204	33,0	41	6,6	289	46,8	618	100
2.Celje	638	25,1	556	21,8	174	6,8	1180	46,3	2548	100
3.Jesenice	212	30,9	144	21,0	38	5,5	293	42,6	687	100
4.Koper	457	27,2	511	30,4	104	6,2	607	36,2	1679	100
5.Kranj	570	26,2	471	21,6	67	3,1	1069	49,1	2177	100
6.Ljubljana	4910	45,6	2360	21,9	886	8,2	2616	24,3	10772	100
7.Maribor	2289	39,2	1251	21,4	814	13,9	1491	25,5	5845	100
8.Murska Sobota	290	23,7	135	11,0	248	20,2	552	45,1	1225	100
9.Novo mesto	198	26,3	113	15,0	108	14,3	334	44,4	753	100
10.Nova Gorica	295	20,9	531	37,7	60	4,2	523	37,2	1409	100
11.Ptuj	197	29,9	79	12,1	89	13,5	293	44,5	658	100
12.Ravne-Velenje	289	23,1	390	31,2	53	4,2	520	41,5	1252	100
13.Trbovlje	399	44,8	106	11,9	21	2,3	364	41,0	890	100
S k u p a j	10828	35,5	6851	22,4	2703	8,8	10131	33,3	30513	100

1) Glej tabelo št.1, opombo 1 in 2

kar govori v prilog obstoja teh dveh gravitacijsko šibkejših regij. 2 ali manj učencev na loo preb.odpade v regijah Brežice-Krško, Murska Sobota in Ptuj, to je na območju najbolj agrarnih predelov Slovenije.

Podatki o številu sedežev izkazujejo, da odpade v Sloveniji na šolah II.stopnje 150 učencev na loo sedežev. Najslabše je v murskosoboški regiji, kjer znaša ta koeficient 2,3, in v ljubljanski 1,9. Visok je še v regiji Maribor, 1,6, sicer pa se pri največjem številu šolskih regij (6) giblje od 1 do 1,2. Le pri ravensko-veležnjški regiji je 0,9.

(TABELA 4)

Usmeritev šolstva v posameznih regijah je razvidna iz števila vpisanih učencev po vrstah šol. Letošnje šolsko leto se šola v gimnazijah in šolah za vzgojo ^{učnega} kadra 15.593 ali 29,6% vseh vpisanih učencev (v gimnazijah 23,1% in v šolah za vzgojo učnega kadra 3,8%); v tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah 16.391 ali 28,2% vpisanih učencev (v tehniških 13,1%, ekonomskih 7,6%, kmetijskih 1,6%, zdravstvenih 3,5%, prometnih 0,7%, upravno-administrativnih 0,5% in umetniških šolah 1,2%) ter v poklicnih šolah 26.082 ali 44,9% vseh učencev (v vajeniških 29,4%, industrijskih 11,5%, v ostalih ^{šolah} praktičnim poukom 1,9% in v šolah za drug strokovni kader 2,1%).

Pri gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra odstopajo od povprečka za Slovenijo regije Koper, Murska Sobota, Novo mesto, Nova Gorica, Ptuj, kjer je delež vpisanih učencev na teh šolah nad 1/3 (od 33%-39%). Manj kot 20% učencev gimnazij in šol učnega kadra je v regijah Kranj in Trbovlje. Gimnazije so v vseh regijah, šol za vzgojo učnega kadra pa ni v regiji Brežice-Krško, obeh gorenjskih regijah, trboveljski regiji in regiji Ravne-Velenje.

Manjša odstopanja od povprečka glede na število vpisanih učencev je opaziti pri tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah. Znatno manj učencev te vrste šol II.stopnje (pod 20%) je le v regijah Nova Gorica in Ravne-Velenje. Obstojajo pa večje razlike glede števila vrst šol v okviru druge glavne skupine drugostopenjskih šol. Medtem ko imajo regije Koper, Ljubljana

TABELA 4

ŠTEVILO ŠOL, UČENCEV IN SEDEŽEV V ŠOLAH II.STOPNJE PO ŠOLSKIH REGIJAH

Šolske regije	Število šol	Število učencev	Število sedežev	Število uč.na 1 šolo	Število uč.na 1 sedež	Število uč.na 100 preb.
1.&Brežice-Videm-Krško	6	1338	1211	223	1,1	2,0
2.Celje	15	4622	3491	308	1,3	2,6
3.Jesenice	7	1294	1214	184,8	1,1	3,0
4.Koper	15	2872	2397	191,5	1,2	2,7
5.Kranj	19	3957	2770	208,3	1,4	4,2
6.Ljubljana	46	22431	11598	487,6	1,9	6,3
7. Maribor	35	10631	6780	303,7	1,6	5,0
8.Murska Sobota	11	2322	989	211	2,3	1,8
9.Novo mesto	10	1882	1800	188,2	1,0	2,2
10.Nova Gorica	14	2531	2358	180,8	1,1	2,2
11.Ptuj	7	1018	820	145,4	1,2	1,2
12.Ravne-Velenje	11	1769	2000	160,8	0,9	2,4
13.Trbovlje	9	1600	1505	177,8	1,1	3,1
S l o v e n i j a	205	58066	38933	283,2	1,5	3,6

in Maribor zastopane vse vrste nekdanj imenovanih srednjih šol, pa je pri drugih regijah teh šol manj. Tehniške šole so v vseh regijah razen v ptujski, ekonomskih šol ni v brežiško-krški in jeseniški regiji. Kmetijske srednje šole so le v petih regijah (Koper, Ljubljana, Novo mesto, Maribor, Murska Sobota). Srednje zdravstvene šole nastopajo v središčih zdravstvenih regij, v Celju, Jesenicah, Kopru, Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti, Novem mestu in Novi Gorici. Prometni šoli sta le dve, v mariborski in koprski regiji; brez nje je tudi ljubljanska regija. Samo v obeh glavnih republiških središčih so umetniške šole II. stopnje.

Pri poklicnih šolah je največ vpisanih učencev in to znatno nad slovenskim povprečjem v izrazitih industrijskih regijah kot so Jesenice (50,6%), Kranj (56,6%), Ravne-Velenje (59,5%) in Trbovlje (51,4%), kar gre, kot smo videli, na račun manjšega deleža vpisanih učencev na ostalih dveh glavnih vrstah šol II. stopnje. Podpovprečno usmeritev učencev v poklicne šole opažamo v brežiško-krški, novomeški, murskosoboški in do neke mere ptujski regiji, torej na območju bolj skromno razvite industrije ter drugih gospodarskih neagrarnih panog. Z izredno nizkim odstotkom 26,6 opozarja na sebe koprski regija. Razlago za to lahko iščemo v tem, da ima regija Koper v primeru z ostalimi šolskimi regijami, če ne upoštevamo ljubljanske in mariborske, najbolj razvejano drugo glavno skupino šol II. stopnje, to je tehniške in njim ustrezne strokovne šole.

(TABELA 5)

TABELA 5

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II.STOPNJE PO VRSTAH ŠOL IN ŠOLSKIH REGIJAH

Šolske regije	gimn.in šole za vzg.učn.kadra I			Tehniške in njim ustrezne strokovne šole							II Skupaj	
	*)	1	2	Skupaj	1	2	3	4	5	6		7
Brežice	325 ^a 28,5	-	325 28,5	383 33,7	-	-	-	-	-	-	-	383 33,7
Celje	1203 26,0	165 3,6	1368 29,6	413 8,9	539 11,7	-	112 2,4	-	-	-	-	1064 23,0
Jesenice	354 27,3	-	354 27,3	173 13,4	-	-	113 8,7	-	-	-	-	286 22,1
Koper	935 32,5	151 5,3	1086 37,8	51 1,8	467 16,3	175 6,1	65 2,3	226 7,9	34 1,2	-	-	1018 35,6
Kranj	698 17,7	-	698 17,7	701 17,7	264 6,7	-	-	-	53 1,3	1018	-	1018 25,7
Ljubljana	5204 23,2	646 2,9	5850 26,1	3817 17,0	947 4,2	169 0,7	953 4,3	-	126 0,6	539 2,4	-	6551 29,2
Maribor	1652 15,5	734 6,9	2386 22,4	1619 15,2	630 5,9	280 2,6	349 3,4	179 1,7	73 0,7	141 1,3	-	3271 30,8
Murska Sobota	565 24,3	201 8,7	766 33,0	116 5,0	312 13,4	192 8,3	218 9,4	-	-	-	-	838 36,1
Novo mesto	557 29,6	153 8,1	710 37,7	-	256 13,6	108 5,7	104 5,6	-	-	-	-	468 24,9
Nova Gorica	871 34,4	120 4,7	991 39,1	67 2,6	316 12,5	-	76 3,1	-	-	-	-	459 18,2

TABELA 5 (nadaljevanje)

Ptuj	342 33,6	23 2,2	365 35,8	-	234 23,1	-	-	-	-	-	234 23,1
Ravne-Velenje	442 25,0	-	442 25,0	61 3,4	213 12,1	-	-	-	-	-	274 15,5
Trbovlje	252 15,7	±	252 15,7	234 14,6	255 15,9	- 2,4	38	-	-	-	527 32,9
Slovenija	13400 23,1	2193 3,8	15593 26,9	7635 13,1	4433 7,6	924 1,6	2028 3,5	405 0,7	286 0,5	680 1,2	16391 28,2

*). I. Gimnazije in šole za vzgojo učnega kadra: 1. gimnazije, 2. šole za vzgojo učnega kadra

II. Tehniške in njim ustrezne strokovne šole

1. tehniške
2. ekonomske
3. kmetijske
4. zdravstvene
5. prometne
6. upravno administrativne
7. umetniške in za oblikovanje

TABELA 5 - nadaljevanje

Šolske regije *)	P o k l i c n e š o l e					
	1	2	3	4	5 III. Skupaj	I.II.III. Skupaj
Brežice	396 34,8%	-	34 3,0%	-	430 37,8%	1138 100%
Celje	1440 31,2%	443 9,6%	307 6,6%	-	2190 47,4%	4622 100%
Jesenice	101 7,8%	332 25,6%	221 17,2%	-	654 50,6%	1294 100%
Koper	441 15,3%	208 7,2%	-	119 4,1%	768 26,6%	2372 100%
Kranj	1739 43,9%	344 8,7%	54 1,4%	104 2,6%	2241 56,6%	3957 100%
Ljubljana	7615 33,9%	1843 8,2%	91 0,4%	481 2,2%	10030 44,7%	22431 100%
Maribor	2937 27,6%	1622 15,2%	158 1,5%	257 2,5%	4974 46,8%	10631 100%
Murska Sobota	717 30,9%	-	-	-	717 30,9%	2321 100%
Novo mesto	704 37,4%	-	-	-	704 37,4%	1882 100%
Nova Gorica	789 31,2%	207 8,2%	- 8,8%	85 3,3% 3,3%	1081 42,7%	2531 100%

TABELA 5 - nadaljevanje

Šolske regije	1	2	3	4	III Skupaj	I.II.III. Skupaj
Ptuj	204 20,0%	-	83 8,1%	132 13,0%	419 41.1%	1018 100%
Ravne-Velenje	-	1025 57,9%	-	28 1,6%	1053 59,5%	1769 100%
Trbovlje	-	681 42,6%	140 8,8%	-	821 51.4%	1600 100%
S L O V E N I J A	17083 29,4%	6705 11,5%	1088 1,9%	1206 2,1%	26082 44,9%	58066 100%

*) III. Poklicne šole: 1. Vajeniške
 2. Industrija
 3. Ostale šole s praktičnim poukom
 4. Šole za drug strokovni kader.

II. NEKATERI DEMOGEOGRAFSKI POKAZATELJI ŠOLSKIH REGIJ

1./ Številčno gibanje prebivalstva v letih 1953 - 1961:

Indeks rasti prebivalstva v Sloveniji za obdobje 1953-1961 znaša 105,8, to je precej pod jugoslovanskim indeksom, ki je v istem obdobju 109,1. V Sloveniji se v zvezi z dosedanjim razvojem in stopnjo družbenogeografskega razvoja, ki so ga dosegle posamezne pokrajine, kažejo v številčnem gibanju prebivalstva precejšnje razlike, ki nakazujejo tudi tendence nadaljnje rasti prebivalstva. Predvsem je opaziti, da prebivalstvo v onih predelih Slovenije in njim pripadajočih šolskih regijah, ki jih je v povojnem času zajel najbolj dinamičen gospodarski razvoj in z njim zvezani demografski pojavi, Prebivalstvo se koncentrira zlasti v predelih najintenzivnejše industrializacije in urbanizacije Slovenije, to je ob naši primorski obali, v Ljubljanski in Celjski kotlini, na Zg. Dravskem polju in v Zgornjem Podravju ter še po posameznih gospodarsko visoko razvitih otokih med temi območji, v Črnem revirju in Velenjskem rudarsko-industrijskem bazenu. To so območja, kamor lahko v povojnem času spremljamo ves čas močne imigracijske tokove iz tistih predelov Slovenije, ki jih sprva gospodarski razvoj ni zajel v taki meri, ali pa sploh nimajo perspektiv zanj. Med ta lahko štejemo naše hribovite in gorske predele, ki so ostali izven dosega gospodarskih središč in z njimi slabo prometno povezani. Tu nastopa že dalj časa trajajoča depopulacija. Na drugi strani pa so to naši najbolj agrarni predeli subpanonskega obrobja Slovenije.

Po nagli rasti prebivalstva se izdvajajo izmed ostalih predvsem osrednjealovenske regije, Ljubljana (indeks 112,6), Kranj (111) in Jesenice (110,5). Tu lahko tudi v bodoče pričakujemo največji porast. Visok indeks rasti izkazujejo dalje še trboveljska (109,3), mariborska (109,6) ter ravensko-velenjska regija s sploh najvišjim indeksom rasti v Sloveniji 113,8. Nekako na povprečju za Slovenijo je številčno gibanje prebivalstva v koprski regiji (indeks 105,6). Napreduje še prebivalstvo v celjski regiji (indeks 102,9), v vseh ostalih regijah pa stagnira ali nazaduje. To so naše subpanonske regije Murska Sobota, Ptuj, Brežice in Novo mesto ter regija Nova Gorica, ki vključuje obsežna

gorska območja z depopulacijo, tako da kljub porastu v primorskem delu regije prebivalstvo v celoti stagnira.

(TABELA 6)

2./ S t r u k t u r a a k t i v n e g a p r e b i v a l -
s t v a p o p a n o g a h g o s p o d a r s k e d e j a v -
n o s t i :

V Sloveniji je bilo l.1961 skupaj 894.677 aktivnih prebivalcev. Od tega se jih je 31,4% ukvarjalo s kmetijstvom. V rudarstvu in industriji je bilo zaposlenih 21,5% aktivnega prebivalstva Slovenije, v obrti 6,2%, v prometu 3,3%, v trgovini 4,8%, v raznih javnih službah 7,6%, v drugih dejavnostih 8,8%, izven dejavnosti pa je bilo 16,4%. Ta pregled nam daje seveda le osnovno orientacijo v gospodarsko in prebivalstveno strukturo Slovenije, ki je po posameznih regionalnih enotah v skladu z menjavo prirodno in družbeno-geografskih faktorjev včasih že na kratke razdalje dokaj raznolika. Bolj jasno sliko o strukturi prebivalstva po panogah gospodarske dejavnosti za posamezne šolske regije bomo dobili, če primerjamo aktivno prebivalstvo po štirih glavnih skupinah dejavnosti; primarni (kmetijstvo, gozdarstvo), sekundarni (rudarstvo, industrija, gradbeništvo, obrt), gospodarski terciarni (promet, trgovina in gostinstvo, usluge, komunala) ter negospodarski terciarni ali kvartarni skupini dejavnosti (javne službe, svobodni poklici, nerazvrščeni). V Sloveniji je bilo l. 1961 v primarni dejavnosti zaposlenega 32,5% aktivnega prebivalstva, v sekundarni 31,2%, v terciarni 9,6% in kvartarnih 10,3% aktivnega prebivalstva Slovenije.

Primerjava v primarni dejavnosti zaposlenega prebivalstva med šolskimi regijami pokaže, da je največ tega prebivalstva v brežiško-krški (47%), mursko-soboški (70,6%), novomeški (52,1%) in ptujski regiji (62,6%), to je v regijah, katerih skupne značilnosti smo lahko ugotavljali že na nekaterih drugih mestih. Nadpovprečni delež prebivalstva primarnih dejavnosti je še v celjski in novogoriški regiji, ki vključujeta poleg urbaniziranih tudi obsežnejša agrarna območja. K tema dvema bi lahko šteli tudi koprsko regijo, ki ima ob urbaniziranem primorskem pasu tudi široko agrarno zaledje. Sorazmerno visok delež (okoli 25%) prebival-

TABELA 6

RAST ŠTEVILA PREBIVALSTVA PO ŠOLSKIH REGIJAH V OBDOBJU 1953-1961

Šolske regije	1953	Indeks	1961	Indeks
1. Brežice	68402	100	66565	97,3
2. Celje	171248	100	176182	102,9
3. Jesenice	39005	100	43085	110,5
4. Koper	101595	100	107271	105,6
5. Kranj	83866	100	93091	111,0
6. Ljubljana	315046	100	354640	112,6
7. Maribor	195060	100	213795	109,6
8. Murska Sobota	132745	100	127329	95,9
9. Novo mesto	86173	100	84860	98,5
10. Nova Gorica	116200	100	115911	99,8
11. Ptuj	82984	100	83288	100,4
12. Ravne-Velenje	65732	100	74793	113,8
13. Trbovlje	46371	100	50697	109,3
SLOVENIJA	1504427	100	1591507	105,8

stva zaposlenega v kmetijstvu in gozdarstvu je tudi v mariborški in ravenško-velenjski regiji. Najnižji delež aktivnega preb. primarnih dejavnosti je v vseh teh osrednjeslovenskih regijah (11,2% do 16,8%) in v regiji Trbovlje, kjer je le še 9,2% preb. zaposlenega v kmetijstvu in gozdarstvu.

Število aktivnega prebivalstva primarnih dejavnosti nem je v okviru šolskih regij dalo pregledno sliko o stopnji deagregizacije posameznih predelov Slovenije. Vpogled v industrializacijo in stopnjo urbanizacije po regijah pa nam osvetljuje delež aktivnega prebivalstva sekundarnih dejavnosti. Na prvem mestu je tu omeniti trboveljsko regijo z nad 1/2 preb. zaposlenega v rudarstvu, industriji, gradbeništvu in proizvodnji obrti. Dalje izstopajo močno industrializirane regije Ravne-Velenje, Jesenice in Kranj s 40,4% do 47,7% zaposlenih v sekundarnih dejavnosti. Precej nad povprečjem za Slovenijo sta še ljubljanska in mariborska regija (36,5%). Nekako v isto skupino se uvrščajo novogoriška, koprška in celjska regija z okoli 27%. Med regijami z najmanjšim deležem aktivnega preb. sekundarnih dejavnosti so murskosoboška, brežiško-krška, ptujška in novomeška, to je tiste regije, kjer je ostalo še največ agrarnega prebivalstva v Sloveniji. Zlasti nizek delež prebivalstva sekundarnih dejavnosti je v ptujski (16,4%) in murskosoboški (13,7%) regiji.

Med deleži aktivnega prebivalstva gospodarskih terciarnih dejavnosti ni večjih razlik. Po zelo nizkem odstotku tega prebivalstva izstopa le murskosoboška regija (3,4%). Zelo visoko pa je zastopano aktivno prebivalstvo terciarnih dejavnosti v jeseniški (15,3%), in koprski (16,2%) regiji. Podobno je med posameznimi regijami precej izenačen delež prebivalstva v negospodarski veji terciarnih dejavnosti. Bolj izstopa le ljubljanska regija (15,1%), kar je razumljivo, saj ima Ljubljana najbolj razvejano mrežo raznih javnih služb.

(TABELA 7)

3./ Letni kontingenti šolske mladine, ki bo končala osnovno šolsko obveznost

Analiza za ta demografski pokazatelj je bila izvedena na osnovi statističnega gradiva popisa prebivalstva l.1961 o številu otrok po letih starosti. Iz tega gradiva je mogoče za naslednjih deset let predvideti število otrok, ki bodo končali osnovnošolsko obveznost in se predvidoma vpisali na šole II. stopnje. Ker je analiza zajela le otroke stare 6 ali več let, dobimo letne kontingente učencev s končano osnovnošolsko obveznostjo tako, da izračunamo 75%ni delež od števila učencev posameznega letnika, ki so bili ustrezno šolsko leto vpisani v 1. razred osemletk. Računa se namreč, da le okoli 75% vpisanih otrok konča osnovnošolsko obveznost.

Na podlagi takega izračuna bo letos zapustilo osnovno šolo 22.750 otrok. V naslednjem letu se bo to število povzpelo za 1,3%, potem pa bo stalno nazadovalo do ± šol.leta 1972/73, ko bo z ozirom na letošnje šolsko leto število otrok, ki bodo končali osemletko za 11,5% nižje in bo znašalo 20.134 otrok. V naslednjih dveh letih bo to število ponovno poraslo za okoli 2%.

Med posameznimi regijami nastopajo, kot nam kaže tabela 8, večje ali manjše razlike zlasti med posameznimi leti, v celoti pa se bo skoraj v vseh šolskih regijah v naslednjih desetih letih število otrok s končano osnovnošolsko obveznostjo stalno zmanjševalo. Izjema je le novomeška regija, kjer se bo to število do leta 1975 v primeru z letošnjim letom dvignilo za 13,6%.

(ZABELA 8.)

TABELA 8

ŠTEVILO MLADINE OD 6-15 LET PO LETIH STAROSTI IN PREDVIDENO ŠTEVILO UČENCEV, KI BODO KONČALI OSNOVNO ŠOLSKO OBVEZNOST V ŠOLSKIH LETIH 1965/66 do 1974/75.

Šolske regije	iii										Skupaj	
	15 1965/66	14 66/67	13 67/68	12 68/69	11 69/70	10 70/71	9 71/72	8 72/73	7 73/74	6 let 74/75		
Brežice-Krško *	a	1252	1284	1243	1188	1181	1177	1210	1098	1130	1148	8.931
	b	939	963	932	891	886	883	907	822	847	861	
Celje	a	3267	3402	3334	3282	3358	3360	3240	3059	3170	3206	
	b	2450	2551	2500	2462	2518	2520	2430	2294	2377	2404	24.506
Jesenice	a	747	799	754	750	717	697	728	600	615	611	
	b	560	599	565	562	538	523	546	450	461	458	5.262
Koper	a	2110	2098	2085	2076	2068	2011	1798	1761	1772	1703	
	b	1582	1573	1564	1557	1551	1508	1348	1321	1329	1277	14.610
Kranj	a	1769	1688	1761	1617	1659	1726	1683	1643	1716	1757	
	b	1327	1266	1321	1213	1244	1294	1262	1232	1287	1318	12.764
Ljubljana	a	6295	6229	6128	6126	6077	5818	5690	5553	5727	5877	
	b	4721	4673	4596	4594	4558	4363	4267	4165	4295	4408	44.641
Maribor	a	4280	4355	4345	4351	4139	4062	3838	3697	3798	3767	
	b	3210	3266	3259	3263	3104	3046	2878	2773	2848	2825	30.472
Murska Sobota	a	2741	2730	2593	2516	2486	2470	2334	2120	2151	1965	
	b	2056	2047	1945	1887	1864	1853	1752	1590	1613	1474	18.381

TABELA 8 - nadeljevanje

Šolske regije		15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	Skupaj
		1965/66	66/67	67/68	68/69	69/70	70/71	71/72	72/73	73/74	74/75	
x)												
Novo mesto	a	1529	1655	1665	1635	1717	1625	1673	1618	1662	1738	
	b	1147	1241	1249	1226	1288	1219	1255	1212	1246	1303	12.086
Nova Gorica	a	2204	2211	2131	2019	1987	1976	1786	1781	1840	1736	
	b	1653	1658	1598	1514	1490	1482	1339	1336	1380	1302	14.752
Ptuj	a	1683	1748	1782 1777	1777	1737	1798	1738	1604	1702	1592	
	b	1262	1311	1337	1333	1303	1349	1304	1203	1277	1194	12.873
Ravne-Velenje	a	1594	1733	1751	1712	1682	1845	1680	1558	1525	1494	
	b	1195	1300	1313	1284	1262	1384	1260	1169	1144	1121	12.432
Trbovlje	a	864	814	894	814	830	830	847	756	750	756	
	b	648	611	671	611	622	622	635	567	563	567	6.117
SLOVENIJA	a	30335	30746	30466	29863	29638	29395	28245	26846	27558	27350	
	b	22750	23059	22850	22397	22228	22046	21183	20134	20668	20512	217.827
	indeks	100	101,3	100,4	98,4	97,7	96,9	93,1	88,5	90,8	90,2	

x) a) število mladine po letih starosti

b) predvideno število učencev, ki bodo končali osnovno šolsko obveznost po šol.letih

III. EKONOMSKO-GEOGRAFSKE KARAKTERISTIKE ŠOLSKIH REGIJ

Slovenija je v svoji geografski strukturi, tako pokrajinski kot družbeno-geografski izredno raznolika, Osnovna karakteristika pokrajinske raznolikosti je intenzivna reliefna razčlenjenost, ki deli Slovenijo na večje število fiziognomsko homogenih enot. Te enote, ki so bile in so deloma še danes med seboj več ali manj izolirane in prometno slabo povezane, so tvorile izhodišče mikro in makroregionalne delitve tudi v gospodarski rajonizaciji Slovenije. Z vse večjim in bolj dinamičnim ekonomskim razvojem, katerega važen člen je bilo izoblikovanje moderne prometne mreže, so se začele rušiti nekatere tradicionalne predstave o razdelitvi Slovenije. Z rastoči motorizacijo se je zlasti zmanjšal vpliv reliefa in s tem razbitost Slovenije na posamezne dele. To je imelo za posledico večje populacijsko in gospodarsko povezovanje med posameznimi regijami in oblikovanje novega tipa ekonomsko-geografskih regij.

Vzporedno z nastajanjem teh se je vršila tudi razmestitev negospodarskih dejavnosti, med njimi tudi šol II. stopnje, katerih sedanja mreža je v velikki meri odraz gospodarskega razvoja Slovenije po II. svetovni vojni. To nam potrjujejo tudi mnoge sličnosti v poteku meja ekonomsko geografskih in šolskih regij, katerih nadaljnje oblikovanje se bo tudi v perspektivi vsekakor prilagajalo tendencam družbeno geografskega razvoja po posameznih gravitacijskih območjih Slovenije.

Skladno s to ugotovitvijo obsegajo šolske regije danes pogosto vrsto prirodno, včasih pa tudi gospodarsko dokaj heterogenih manjših ekonomsko geografskih enot ali mikroregij. Prirodni faktorji izstopajo še vedno predvsem v značilnostih agrarnega gospodarstva. Čeprav močno zmanjšan, je pogosto v ospredju prirodni faktor (relief) pri prometu in povečuje ali zmanjšuje celovitost prirodno razkosanih, a gospodarsko več ali manj homogenih gravitacijskih območij.

Regija Murska Sobota je naša najbolj panonska in agrarna pokrajina. Sestavlja jo pet manjših ekonomsko-geografskih enot: Zg. Goričko, Osrednje Prekmurje, Vzhodno Prekmurje, Radgonsko-kapelske Gorice in Ljutomerske gorice. Prve tri karakterizira slabo produktivno kmetijstvo in splošna gospodarska

zaostalost zaradi dolge prometne osamljenosti tega predela Slovenije, kar je povzročilo tudi sezonsko izseljevanje. Slovenske gorice pa so naše najbolj razvito vinogradniško področje, kjer so zasebno kmetijsko proizvodnjo marsikje nadomestila moderna zadružna vinogradniška posestva. Gospodarska središča so ostala šibka z izjemo Murske Sobotne, ki pa tudi nima posebno izražene splošne gravitacije.

R e g i j o P t u j sestavlja troje ekonomsko-geografskih enot: ptujska, ormoška in haloška. Tudi ta subpanonska pokrajina je agrarna, toda za razliko od mursko-soboške ima zelo intenzivno kmetijstvo. Bližina Maribora je tu zelo razmaknila družbeno kmetijsko proizvodnjo, ki ima značaj obmestnega kmetijstva, ki pa po produkciji presega potrebe Maribora. Ptuj v svojem razvoju stagnira in predstavlja le središče agrarne okolice s skromno razvito industrijo, ki poživlja gospodarske funkcije mesta. Sosednji industrijski center Kidričevo je prav tako bolj odraz gospodarskih komponent izven-ptujske regije in brez splošno gravitacijske moči. Vinogradniške Haloze so po odpravi velikih socialnih razlik med prebivalstvom doživele v agrarni proizvodnji, v katero je prav tako močno posegel družbeni sektor, bistven napredek.

R e g i j a M a r i b o r obsega šest manjših ekonomsko geografskih enot: Zapadne gorice, Maribor z obmestjem, Pohorsko Podravje, jugozahod. Dravsko polje ter dve enoti Pohorskega predgorja. Skupna družbeno-geografska poteza za vse to področje je lega ob glavnih prometnih poteh ter bližina Maribora, najmočnejšega industrijskega središča Slovenije, ki ima v dravskih hidrocentralah potrebno energetska bazo. To je območje intenzivnega kmetijstva in razvoja vrste neagrarnih gospodarskih panog v Mariboru in okoliški h mladih industrijskih centrih, ki jih je zajel urbanizacijski val, izhajajoč iz štajerske metropole. To velja predvsem za Sp. Dravsko dolino (Ruše, hidrocentrale) in Pohorsko podgorje z gospodarskim središčem v Slovenski Bistrici. Dokaj svojska enota je Pohorje, svet samotnih kmetij, gozdarstva in turizma. Mariborska šolska regija je lep primer po nekaterih prirodnih in gospodarskih specifičnostih razdrobljenega območja, ki pa ga dominantna vloga Maribora vendarle veže v eno samo ekonomsko-geografsko regijo.

R e g i j a R a v n e - V e l e n j e je s svojim rudarstvom, industrijo, gozdnim in planinsko-kmetijskim gospodarstvom samostojno gospodarsko središče Slovenije z več močnimi gospodarskimi središči kot so Mežica, Ravne, Slovenjgradec, Šoštanj in Velenje, ki so poleg Dravograda središča manjših zaključenih ekonomsko-geografskih enot. Pomembna je tudi lastna energetska baza (Drava, lignit). Pri tvorbi te regije ni imelo toliko vloge močno gospodarsko in gravitacijsko središče, ampak prav gospodarska homogenost tega predela Slovenije.

R e g i j a C e l j e je gospodarsko dokaj raznolika in predvsem po nekaterih prirodnih potezah precej heterogena regija. A tu je še močnejše kot pri mariborski regiji kot faktor tvorbe ekonomske regije izstopila dominantna vloga Celja in združila v eno gospodarsko gravitacijsko območje šest več ali manj različnih gospodarskih enot: Zg. Savinjsko dolino z gozdnim in planinsko-egrnim gospodarstvom ter šibko vlogo turizma; zahodni del Celjske kotline, kjer se vežeta visoko razvito specializirano kmetijstvo (hmeljarstvo) in v več gospodarskih središčih neodvisno od Celja razvita industrija; dalje območje Celjske kotline, ki neposredno gravitira k e Celju z močno koncentracijo industrije in izvrstnim prometnim položajem; Savinjsko dolino v okviru Posavskega hribovja s samostojnim gospodarskim središčem v Laškem; vzhodno obrobje Celjske kotline s posredno, vendar še vedno izrazito gravitacijo k Celju in Posotelje, gospodarsko najbolj šibko razviti predel celjske regije, prometno oddaljen in brez lastnih gospodarskih središč. Z izgradnjo obsotelske železnice se je okrepi la gravitacija v smeri brežiško-krškega gospodarskega območja in celo proti Zagrebu.

R e g i j a B r e ž i c e - K r š k o s tremi dokaj neizrazitimi ekonomsko-geografskimi enotami: sevniško, krško in brežiško, je podobno kot mursko-soboška in ptujska ostala močno agrarna s potezami subpanonskega kmetijstva. Poleg številnejših gospodarskih središč družijo ekonomsko-geografsko to območje prometni faktor zaradi položaja ob glavnih prometnih poteh, ki potekajo tukaj iz Osrednje Slovenije proti Zagrebu,. Ta ima nekatere gravitacijske učinke tudi na to regijo.

R e g i j o N o v o m e s t o lahko v marsičem gospodarsko primerjamo z brežiško-krško. Agrarno gospodarstvo ima tu skoraj enak pomen, le da je njegova karakteristika zaradi oslab-

oslabljenih panonskih vplivov že precej modificirana. Novo mesto kot razvijajoče se gospodarsko osredje Dolenjske ima tu precej močnejši splošno gravitacijski pomen, vendar še vedno ne tako močan, da ne bi njegovi vplivi na mejah regije že znatno oslabili, zlasti v smeri proti Ljubljani. Obsega sedem ekonomsko-geografskih enot: spodnje Krško, novomeško, zgornje krško in trebanjsko na Dolenjskem in tri v Beli Krajini, ki je v okviru novomeške regije dokaj svojsko gospodarsko območje, v preteklosti prometno izolirano in se šele sedaj intenzivno vključuje v gospodarsko gravitacijsko sfero Dolenjske. Šibka gospodarska središča Črnomelj in Metlika nista mogla oblikovati svoje samostojne regije.

Regija Trbovlje dajejo glavno gospodarsko oznako rudarska središča Črnega revirja, Trbovlje, Zagorje in Hrastnik, ki obenem s spremljajočo industrijo tvorijo samostojno specifično ekonomsko geografsko regijo. V njeno gravitacijsko območje vdirajo zaradi šibkejših centralnih funkcij revirskih mest vplivi Celja in zlasti Ljubljane, kamor regija prvenstveno tudi teži. Poleg Črnega revirja spada k tej regiji še območje Radeč, pomembno zaradi prometnega vozlišča v Zidanem mostu.

Regija Ljubljana se širi po prirodno dokaj raznolikih območjih Nizkega Dolenjskega krasa, Visokih planot in polj Dolenjske in Notranjske ter Ljubljanske kotline. Vse te prirodne enote segajo še na območje sosednjih regij. Medtem ko tvorijo Nizek Dolenjski kras eno najbolj siromašnih pokrajin Slovenije, razen v nekoliko bolj razvitem delu Osrednje Dolenjske, kjer so nastala tudi šibka gospodarska središča (Ivančna gorica, Grosuplje), pa pomenijo Visoke planote Dolenjske in Notranjske območje našega gozdnega bogastva. Zato je tu nastalo nekaj več gospodarskih središč, slonečih predvsem na lesni predelavi, ki sicer nimajo večjega vpliva na okolico, a pomenijo pomembne zaposlitvene centre neagrarnega prebivalstva (Borovnica, Vrhnika, Logatec, Rakek, Cerknica, Lož). Kmetijstvo je zaostalo in možno v največji meri le na kraških poljih. To območje izven neposrednega gospodarskega vpliva Ljubljane, a ob kočevski in primorski železnici ter cesti vendarle izrazito gravitira k Ljubljani.

Ljubljansko polje in Kamniško-bistriška ravnina z zelo razpredeno industrializacijo in visoko ekonomsko razvitostjo sploh tvorita gospodarsko osredje ljubljanske regije in dejansko eno samo gospodarsko gravitacijsko enoto s središčem v Ljubljani. Številna in močna gospodarska središča (Medvode, Domžale, Kamnik) zaradi tega niso mogla razviti širših lastnih vplivnih območij. K ljubljanski regiji štejemo tudi del Posavja z lokalnim gospodarskim središčem v Litiji. Ravninska okolica Ljubljane je tudi območje intenzivnega obmestnega kmetijstva tako privatnega kot družbenega sektorja, organiziranega v velikih zedrugah in kombinatih.

Regijo Kranj sestavljajo tri ekonomsko-geografske enote; škofjeloška, kranjska in tržiška s tremi močnimi industrijskimi središči, od katerih sta zlasti Škofja Loka in Kranj izrazita splošna gravitacijska centra. Tako vključuje kranjska regija tudi vzhodni del jeseniške ekonomske geografske regije, pa tudi na meji z ljubljanskim gospodarskim območjem je opaziti mnogo znakov prepletanja vplivov Kranja in Ljubljane, katerih gospodarski potencial se staplja v eno samo veliko gospodarsko celoto, znotraj katere je postavljanje regionalnih meja pravzaprav problematično ali celo nesmiselno. Na obrobju kranjske regije je opaziti mnoge znake povezanosti z gorskim svetom, bodisi gozdarstvom, planinskim agrarnim gospodarstvom ali turizmom, ki se uveljavlja deloma v predalpskem hribovju, še bolj pa v zahodnih Kamniških Alpah in Karavankah.

Regiji Jesenice daje podobno kot trboveljski značaj samostojne, čeprav manjše ekonomske geografske regije, močno razvita specializirana industrijska panoga. Samostojnost te regije, ki vključuje vso dolino, Bohinj in Bled z goratim zaledjem, daje tudi precejšnja koncentracija prometa in turizem v Julijskih Alpah. Medtem ko je v dolini pod vplivom industrije in turizma skromno agrarno gospodarstvo stopilo v ozadje, pa je v Bohinju deagrarizacija počasnejša in je pomen planinskega agrarnega gospodarstva še vedno precejšen. Izrednega pomena za celotno območje jeseniške regije je gozdarstvo.

R e g i j a N o v a G o r i c a sestavljata v glavnem dve pokrajinski enoti, alpska in primorska, pridružuje pa se jima v manjši meri še predalpski in dinarsko-kraški svet visokih planot. Alpsko območje vključuje tri ekonomsko-geografske enote; bovško, kobariško in tolminsko. Nobena od teh nima ustreznega središča, ki bi gravitacijsko združevalo to fiziognomsko in gospodarsko homogeno območje, katerega karakteristike so alpsko kmetijstvo, slično Bohinju, lesno gospodarstvo, turizem ter po narodi nakazana glavna prometna linija po dolini Soče. Po dolini Idrije gravitira sem tudi gravitacijsko labilna gospodarska enota Notranjske okoli rudarskega središča Idrije. Primorski del goriske regije vključuje Brda, Vipavsko dolino in severozahodni del Krasa. Pripada pa ji tudi visoki rob kraških planot. To so pokrajine specializiranega primorskega kmetijstva, gozdarstva na robu Visokega Krasa in industrije v treh glavnih gospodarskih središčih tega območja: Novi Gorici, Annovem in Ajdovščini. Vloga Nove Gorice kot gravitacijskega središča vse njene regije še ni dosegla tiste stopnje, ki jo je imela nekoč Gorica. Odsotnost takega središča se pozna v vplivu nekaterih gravitacijskih silnic v smeri Ljubljane in Kopra. Ti vplivi se bodo z izgradnjo ceste Nova Gorica-Ljubljana v smeri republiškega središča gotovo še povečali.

R e g i j a K o p e r tudi vključuje dve pokrajinsko in gospodarsko dokaj raznoliki območji: Primorsko ter Kras in kraške planote v zaledju. K prvemu štejjemo Koprsko Primorje, k drugemu pa Kras in njegovo nadaljevanje proti jugovzhodu ter postonjsko, pivško in ilirsko-bistriško ekonomsko geografsko enoto v okviru kraških planot in polj. Gospodarsko osredje te regije je vsekakor Koprsko Primorje z živahnimi gospodarskimi središči in težiščem prometa. Neposredno zaledje Primorja je gospodarsko slabo razvito in tudi kmetijsko v nazadovanju. Nasprotno imajo ekonomsko geografske enote kraških planot in polj, katere smo vključili v to regijo, svojo več ali manj pomembna gospodarska središča. (Sežana, Pivka, Postojna, Ilirska Bistrica), ki slone podobno kot sosednja v ljubljanski regiji predvsem na lesnem gospodarstvu. Še enkrat je poudariti njihovo nihanje v gravitaciji med Koprrom, Ljubljano in celo Reko (območje Ilirske Bistrice)].

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO
UNIVERZE V LJUBLJANI
Jože Lojk

MREŽA ŠOL SRS II. STOPNJE

V s e b i n a

I. Šolske regije

1. Uvod in metoda raziskave
2. Učenci in dijaki šol II.stopnje po kraju bivanja in šolanja.
3. Razporeditev, kapacitete in tipi šolskih središč II.stopnje.
4. Šolske regije

II.Nekateri demogeografski pokazatelji šolskih regij

1. Štēvilčno gibanje prebivalstva v letih 1953-1961
2. Struktura aktivnega prebivalstva po panogah gospodarske dejavnosti
3. Letni kontingenti šolske mladine, ki bo končala osnovno šolsko obveznost

III.Ekonomsko-geografske karakteristike šolskih regij

Priloga: 8 tabel (med tekstom)

4 karte

I. ŠOLSKE REGIJE

1./ U v o d i n a m e t o d a r a z i s k a v e :

Pri raziskavah funkcionalnosti naselij je eno osrednjih vprašanj ugotavljanje prostorskega območja, na katerem se odvijajo funkcijski odnošaji med centralnimi naselji na eni in njihovo okolico na drugi strani. Z drugimi besedami, omejiti je treba gravitacijska ali vplivna območja, ki sestavljajo širše regije, Težava pri določanju gravitacijskih območij, kakor tudi pri omejitvi regij, je v dejstvu, da centralnim naseljem, ki vrše za svojo okolico neko funkcijo, skoraj nikoli ne pripada neko ostro omejeno vplivno območje. Poleg tega pa je pri tem odločilna tudi izbira kriterija, po katerem ugotavljamo take meje. Z ozirom na cilj raziskave se uporabljajo različni kriteriji, ki vsakokrat vodijo k nekoliko drugačni prostorski omejitvi vplivnih območij. Poleg tega vnašajo spremembe v funkcijski strukturi centralnih naselij v te meje stalno nestabilnost, kar seveda še otežkoča njihovo določitev. Regije kot končni cilj proučevanja različnih pojavov gravitacije k centralnim naseljem in območij centralnih naselij so torej vsestransko kompleksne tvorbe. Tudi kadar se odločimo, da za specialne potrebe neke raziskovalne naloge določamo regije na osnovi manjšega števila kriterijev odnosno enega samega, moramo vendarle imeti pred očmi tudi ostale faktorje, s pomočjo katerih lahko vrednotimo ustreznost ali neustreznost ugotovljenih regionalnih enot.

Ugotavljanje šolskih regij za potrebe analize in nadaljnjega oblikovanja mreže šol II. stopnje moramo v osnovi vsekakor nasloniti na en glavni faktor, na gravitacijo prebivalstva k tej centralni funkciji naselij, to je na gravitacijo učencev in dijakov k šolam II. stopnje v Sloveniji. Kriterij gravitacije okoliškega prebivalstva k raznim centralnim institucijam oz. službam se najbolj pogosto uporablja za izdvajanje vplivnih območij. Pod pojmom gravitacija učencev k centralnim naseljem s šolami II. stopnje je razumeti število mladega prebivalstva Slovenije v starosti nekako od 14 do 19 let, kistalno prebiva izven krajev drugostopenjskih šol, a v času šolanja začasno stanuje v internatih, pri zasebnikih ali pa se, kar je najbolj značilen pojav gravitacije, dnevno vozi iz okoliških naselij v

kraj šolanja. Vplivno območje neke šole II.stopnje naj bi bilo potemtakem vse območje, s katerega so učenci, ki se v njej šolajo. Izbiro tega pokazatelja kot faktorja za ugotavljanje šolskih regij je vodilo predvidevanje, da večji del učencev šol II.stopnje stalno stanuje izven kraja šolanja, kar daje raziskavi za izhodišče dovolj trdno oporo.

Kljub izbiri enega samega faktorja, to je gravitacije učencev k središčem drugostopenjskega šolstva, je bila omejitev šolskih regij možna šele po podrobnejši razčlenitvi vseh gravitacijskih elementov in kasnejši sintezi rezultatov. Treba je bilo namreč upoštevati, da različne vrste šol oblikujejo prostorsko dokaj heterogena gravitacijska območja. Prepletanje gravitacijskih vplivov posameznih šolskih središč II.stopnje in prekrivanje njihovih vplivnih območij ustvarja do neke mere nejasno sliko, iz katere je na prvi videz težavno izluščiti posamezne šolske regije. Zaradi tega je bilo v prvi fazi raziskav ugotavljanja šolskih regij postavljeno v ospredje opazovanje gravitacije, oz. tvorbe vplivnih območij po treh glavnih skupinah šol II.stopnje:

- a/ gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra,
- b/ tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah in
- c/ poklicnih šolah.

Tako delitev je narekovala predpostavka, da naj ima vsaka regija drugostopenjskega šolstva po eno izmed imenovanih treh glavnih vrst šol. Iz tega sledi, da morajo vsako regijo prekrivati vplivna območja šol vseh treh glavnih vrst. Tako obravnavanje se ujema tudi z že omenjeno ugotovitvijo, da na oblikovanje regij vpliva več regiotvornih faktorjev. Seveda pa tudi take več ali manj homogene regije ne morejo biti vedno ostro omejene. Med naštetimi glavnimi tremi vrstami šol II.stopnje je namreč veliko šol, ki so nadregionalnega pomena. To se pravi, da njihovo vplivno območje sega tudi na območje sosednje ali še bolj oddaljenih regij. V takih primerih se je bilo potrebno za določitev regionalnih meja nasloniti predvsem na eno ali največ dve karakteristični vplivni območji z ozirom na glavne vrste šol, odločala pa je tudi stopnja gravitacije, to je intenzivnost, s katero pritegujejo šolska središča učence s posameznih območij,

merjena po številu učencev. Seveda pri določanju regij drugostopenjskega šolstva tudi ni bilo mogoče iti mimo nekaterih drugih geografskih faktorjev, zlasti prirodno in ekonomsko-geografskih, ki ponekod izrazito poudarjajo meje šolskih regij, druge pa povzročajo njih nejasen potek in problematičnost.

2./ U č e n c i i n d i j a k i š o l I I . s t o p n j e
p o k r a j u b i v a n j a i n š o l a n j a :

Da bi bilo mogoče opraviti analizo v zvezi z določevanjem vplivnih območij, je bilo potrebno obdelati statistično gradivo o kraju stalnega bivanja in kraju šolanja učencev. V ta namen je bila izvedena na vseh šolah II.stopnje, ob koncu preteklega in na začetku tega leta anketa, ki naj bi zajela nekako polovico v letošnjem letu vpisanih učencev teh šol. Odziv na anketo je bil praktično 100%en pa tudi kvaliteta odgovorov je povsem ustrezala namenu raziskave. Pokazalo se je, da je anketno gradivo za potrebe prve faze raziskav v okviru elaborata "Mreža šol II.stopnje" po obsegu celo preobsežno in ga bo lahko koristno uporabiti v kasnejših podrobnejših raziskavah problematike drugostopenjskega šolstva.

Anketa je zajela 30.513 ali 52,5% letos vpisanih učencev. Od teh je stalno stanujočih v kraju šolanja le 10.828 ali 35,5%. 6.851 učencev ali 22,4% stanuje začasno v internatih in 2.703 ali 8,8% pri zasebnikih v kraju šolanja. 4.131 učencev ali točno 1/3 pa se dnevno vozi iz kraja stalnega bivanja v kraj šolanja in obratno. Blizu 20.000 anketiranih učencev (64,5%) je v svojih odgovorih na anketo navedlo kraj stalnega bivališča, kar je omogočilo dokaj podrobno določitev območij, iz katerih posamezne šole zajemajo svoje učence.

^{ankete}
Iz rezultatov lahko torej sklepamo, da se dobro tretjina (35,5%) mladine drugostopenjskih šol stanuje stalno v kraju, kjer se šola. To je povpreček za Slovenijo. Po glavnih treh vrstah šol pa je ta delež dokaj različen. Tako znaša pri gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra delež dijakov, ki stalno stanujejo v kraju šolanja celo nad 1/2 (52,4%). Pri tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah je 38,4%, torej še

vedno nad povprečkom za Slovenijo; pri poklicnih šolah pa je precej nižji in sicer 24,5%. Treba je poudariti, da je bil odstotek anketiranih po glavnih skupinah šol približno enak (50 do 55%), kar daje tem podatkom precej realno vrednost. Delež tkzv. "vozačev", to je tistih, ki se dnevno vozijo s prometnimi sredstvi v kraj šolanja, ali pa prihajajo peš iz bližnjih krajev, je pri vseh treh vrstah šol dokaj sličen, od 30% pri tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah do 36% pri gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra.

Ako še nadalje primerjamo posamezne deleže učencev glede na kraj stalnega bivanja in šolanja ter po glavnih treh vrstah šol, lahko zaključimo, da so dijaki gimnazij in šol za vzgojo učnega kadra v veliki večini iz kraja šolanja, ali pa iz krajev, ki so blizu kraju šolanja in z ugodno prometno dostopnostjo. Zato je delež dijakov, ki stanujejo začasno v internatih ali pri zasebnikih v kraju šolanja le 11,6%. Drugače je pri dijakih in učencih tehniških in njim ustreznih strokovnih šol ter poklicnih šol. Delež "vozačev" sicer ni dosti manjši, zato pa je v internatih in pri zasebnikih 32% učencev pri prvi oz. 42% učencev pri drugi vrsti šol. To kaže na znatno večjo razpršenost in oddaljenost krajev, iz katerih so dijaki in učenci teh šol in s tem tudi na njihova znatno večja gravitacijska območja. Zlasti velja to za učence poklicnih šol, ki so praktično iz vseh predelov Slovenije, veliko pa je med njimi tudi učencev iz drugih republik. To ugotovitev potrjuje še podatek, da 68,5% vseh anketiranih učencev, ki so navedli, da stanujejo stalno izven kraja šolanja, obiskuje poklicne šole.

T A B E L A 1

TABELA 1
1)

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II.STOPNJE PO KRAJU bivanja in šolanja PO GLAVNIH VRSTAH ŠOL

V r s t a š o l ²⁾	A		B		C; ; ;		D		S k u p a j	
	Stev.	%	Stev.	%	Stev.	%	Stev.	%	Stev.	%
I. Gimnazija in šole za vzgojo učn.kadra	4073 37,6%	52,4	418 6,1%	5,4	480 17,8%	6,2	2797 27,6%	36,0	7768 25,5%	100
II. Tehniške in njim ustrezne strokovne šole	3250 30,0%	38,4	1707 24,9%	20,2	985 36,4%	11,6	2516 24,8%	29,8	8458 27,7%	100
III. Poklicne šole	3505 32,4%	24,5	4726 45,8% 69,0%	33,1	1238 45,8%	8,7	4818 47,6%	33,7	14287 46,8%	100
S k u p a j	10828 100%	35,5	6851 100%	22,4	2703 100%	8,8	10131 100%	33,3	30513 100%	

1) po podatkih anketiranih učencev šol II.stopnje - januar 1966

a) A - učenci, ki stalno stanujejo v kraju šolanja

B - učenci začasno nastanjeni v internatih

C - učenci začasno nastanjeni pri zasebnikih

D - učenci, ki se dnevno vozijo ali hodijo iz kraja stalnega bivanja v kraj šolanja.

3/ R a z p o r e d i t e v , k a p a c i t e t e i n t i p i š o l s k i h s r e d i š č I I . s t o p n j e

V Sloveniji je 49 krajev, v katerih so šole II.stopnje. Ti kraji so več ali manj enakomerno razporejeni po vsem področju Slovenije, tako da ima 46 od 62 slovenskih upravnih občin vsaj po eno ali več šol. Le 16 občin je brez šol II.stopnje. Zlasti slabo ali sploh nerazvita je mreža šol II.stopnje na delu Dolenjske in Notranjske, na območju, ki ga zavzemajo upravne občine Trebnje, Grosuplje, del občine Ljubljana-Vič-Rudnik, Ribnica, Vrhnika, Cerknica in Ilirska Bistrica.

V vseh šolskih središčih II.stopnje deluje 205 šol, katerih razvrstitev pa je dokaj neenakomerna. V glavnem je opaziti njihovo koncentracijo šol vzdolž glavne urbanizacijske osi Slovenije, ki poteka iz Ljubljanske kotline po Posavju v Savinjsko dolino ter dalje v Podravje. Samo v Ljubljanski kotlini od Jesenic do Ljubljane, kjer je zgostitev največja, je 72 ali dobra tretjina vseh šol II.stopnje v Sloveniji. Na drugem mestu je Severnoslovenska regija v Podravju in Pomurju. Tu je koncentracija šol nekaj manjša. Na razmeroma obsežnem področju od Mežiške, Mislinjske in Šaleške doline na zahodu, preko Dravskega polja do Prekmurja je 64 drugostopenjskih šol Slovenije. Sledi Savinjsko s Spodnjim Posavjem in Vzhodno Dolenjsko, kjer je prav tako na dokaj obsežnem območju 40 šol II.stopnje. Najmanj jih je na Primorskem in njegovem obrobju in sicer 29. Med temi območji so večja ali manjša brez šol II.stopnje. Sem moramo šteti predvsem že omenjeni del Dolenjske in Notranjske ter območja hribovitih predelov Slovenije, kjer zaradi redke naseljenosti ni bilo pogojev za njihov nastanek. Pri prostorski razporeditvi drugostopenjskih šol je še poudariti izjemen položaj Ljubljane in Maribora. Samo v teh dveh velikih regionalnih središčih je namreč koncentriranih 70 ali 1/3 vseh šol II.stopnje. v Sloveniji. Ostala šolska središča v tem pogledu daleč zaostajajo, saj imajo večji kraji Slovenije kot so n.pr. Celje, Kranj, Novo mesto ali Koper po okoli 10 drugostopenjskih šol, drugi manjši pa največkrat le po eno samo.

Podobno sliko kot pri številu šol imamo tudi pri kapacitetah odnosno številu vpisanih učencev po posameznih šolskih

središčih in predelih Slovenije. Od skupnega števila letošnje šolsko leto vpisanih dijakov in učencev na šolah II.stopnje (58.066), jih je bilo samo na območju Osrednje Slovenije 47,7%. To pomeni še večjo zgostitev, kot smo jo lahko opazili pri številu šol. Tako visoka kapaciteta šol II.stopnje v tem predelu Slovenije je vsekakor odraz visoke gospodarske razvitosti tega dela Slovenije in kapacitet Ljubljane, kjer so šola 21269 ali 36,6% učencev drugostopenjskih šol v naši republiki. Na območju Severnoslovenske regije je bilo letos vpisanih 27,1% vseh učencev teh šol v Sloveniji, od tega samo v Mariboru 17,6%, kar pomeni, da je kapaciteta mariborskih šol II.stopnje v primeru z ljubljanskimi precej nižja. Še nižja je na območju šol na Savinjskem, v Spodnjem Posavju in Vzhodni Dolenjski ter na Primorskem z delom Notranjske, kjer je v šolskem letu 1965/66 vpisanih 16% oz. 9,3% otrok drugostopenjskih šol v Sloveniji. Le majhne razlike v grobem pregledu razporeditve kapacitet po posameznih delih Slovenije se pokažejo ob upoštevanju števila sedežev na šolah II.stopnje. Po nepopolnih podatkih je bilo v šolskem letu 1964/65 v Sloveniji skupaj 38.933 sedežev. To pomeni, da odpade 150 učencev na 100 sedežev.

TA B E L A 2.

Ta pregled razvrstitve in kapacitet šol II.stopnje omogoča le splošno orientacijo v problematiki mreže drugostopenjskega šolstva. Podrobnejši pokazatelji v tej smeti bodo podani po posameznih regijah in v zvezi z nekaterimi demografskimi in ekonomskogeografskimi karakteristikami šolskih regij, na katerih je bilo težišče raziskav.

V skladu z domnevo in kasnejšo ugotovitvijo, da je za tvorbo šolske regije potrebna prisotnost vseh treh glavnih vrst drugostopenjskih šol, kaže uvodoma pred določitvijo in karakterizacijo šolskih regij izvesti tipizacijo šolskih središč. Tako lahko razdelimo središča šol II.stopnje na sledeče tipe:

1. regiotvorni tip večstransko usmerjenega šolskega središča,
2. prehodni tip dvostransko usmerjenega šolskega središča in

TABELA 2

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II. STOPNJE PO ŠOLSКИH SREDIŠČIH IN GLAVNIH VRSTAH ŠOL.

Kraj	Gimnazija in šole za vzgojo učn.kadra	Tehniške in njim ustrez.strokovne šole	Poklicne šole	Skupaj
	I	II	III	
Ajdovščina št.	-	170		170
%		100%		100%
Bled	-	-	101	101
			100%	100%
Brežice	325	-	188	513
	63,3%		36,7%	100%
Celje	1368	1046	1621	4035
	33,9%	25,9%	40,2%	100%
Črnomelj	142	-	153	295
	48,1%		51,9%	100%
Domžale	-	214	214	428
		50,0%	50,0%	100%
Idrija	270			270
	100%			100%
Izola			312	312
			100%	100%
Jesenice	354	286	511	1151
	30,7%	24,8%	44,5%	100%
Kamnik	207	-	-	207
	100%			100%
Kočevje	239	-	-	239
	100%			100%
Koper	522	552	456	1530
	34,1%	36,1%	29,8%	100%
Kranj	480	1018	1728	3226
	14,9%	31,5%	53,6%	100%
Krško	-	383	150	533
		71,8%	28,2%	100%
Lendava	-	116	153	269
		43,1%	56,9%	100%
Ljubljana	5248	6337	9684	21269
	24,7%	29,8%	45,5%	100%
Ljutomer	164	-	-	164
	100%			100%

TABELA 2 - nadaljevanje

K r a j	št. %	I	II	III	Skupaj
Maribor		2386	3075	4761	10222
		23,3%	30,1%	46,6%	100%
Medlog p.Celju	-	-	-	64	64
				100%	100%
Mežica	-	-	-	73	73
				100%	100%
Murska Sobota		602	530	429	1561
		38,6%	33,9%	27,5%	100%
Nova Gorica		459	289	1081	1829
		25,2%	15,8%	59,0%	100%
Novo mesto		568	468	551	1587
		35,8%	29,5%	34,7%	100%
Piran		131	291	-	422
		31,0%	69,0%		100%
Postojna		433	175	-	608
		71,2%	28,8%		100%
Ptuj		365	234	336	935
		39,0%	25,0%	36,0%	100%
Poljče pri Begunjah	-	-	-	42	42
				100%	100%
Rogaška Slatina	-	-	18	87	105
			17,1%	82,9%	100%
Rakičan	-	-	192	-	192
			100%		100%
Radenci	-	-	-	135	135
				100%	100%
Radovljica	-	-	-	178	178
				100%	100%
Ravne		376	-	179	555
		67,7%		32,3%	100%
Ruše	-	-	196	69	265
			74,0%	26,0%	100%
Sevnica	-	-	-	92	92
				100%	100%
Slovenjgradec	-	-	213	-	213
			100%		100%
Slovenska Bistrica	-	-	-	71	71
				100%	100%

TABELA 2 - nadaljevanje

K r a j	I	II	III	SKUPAJ
Stična	Štev. 156	-	-	156
	% 100%			100%
Svečina	-	-	73	73
			100%	100%
Šentjur	-	-	26	26
			100%	100%
Škofja Loka	218	-	335	553
	39,4%	-	60,6%	100%
Šmartno p.Litiji	-	-	45	45
			100%	100%
Štore	-	-	356	356
			100%	100%
Tolmin	262	-	-	262
	100%			100%
Trbovlje	252	527	271	1050
	24,0%	50,2%	25,8%	100%
Turnišče p.Ptuju	-	-	83	83
			100%	100%
Velenje	66	61	842	969
	6,8%	6,3%	86,9%	100%
Vrbje	-	-	36	36
			100%	100%
Zagorje	-	-	550	550
			100%	100%
Žiri	-	-	87	87
			100%	100%
SLOVENIJA	15593	16391	26082	58066
	26,9%	28,2%	44,9%	100%

3. lokalni ali nadregionalni tip enostransko usmerjenega šolskega središča.

K regiotvornemu tipu uvrščamo vsa tista šolska središča, v katerih so vse tri glavne vrste šol II. stopnje. Prisotnost teh šol namreč nujno pogojuje oblikovanje zaključenih prostorskih enot - šolskih regij. Šolskih središč tega tipa je v Sloveniji 12 in sicer: Celj, Jesenice, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Nova Gorica, Novo mesto, Ptuj, Trbovlje in Velenje. Kot bomo kasneje videli, so vsa ta mesta središča šolskih regij. Šole teh središč obiskuje najmanj po okoli 1000 učencev. K prehodnemu tipu šolskega središča, ki je lahko bliže regiotvornemu ali lokalnemu oz. nadregionalnemu tipu šolskega središča in ima dve glavni vrsti šol, prištevamo 11 krajev: Brežice, Črnomelj, Domžale, Krško, Lendavo, Piran, Postojno, Rogaško Slatino, Ravne, Ruše in Škofjo Loko. Med temi so tri manj izrazita središča regiotvornega tipa: Brežice, Krško in Ravne. Za ta tri središča in za Velenje, ki je prav tako manj izrazit regiotvorni tip šolskega središča, je značilno, da ne tvorijo samostojno, ampak po dve skupaj eno šolsko središče regiotvornega tipa. Na drugi strani pa so n.pr. Domžale, Piran in Rogaška Slatina bliže lokalnemu oz. nadregionalnemu tipu enostransko usmerjenega šolskega središča.

Ostalih 26 šolskih središč II. stopnje v Sloveniji uvrščamo v lokalni ali nadregionalni tip enostransko usmerjenega šolskega središča. To so kraji, ki imajo le po eno izmed glavnih treh vrst šol. Lokalni tip šolskega središča predstavljajo n.pr. Ljutomer, Idrija, Stična, Žiri in Kamni, nadregionalni pa Medlog pri Celju, Poljče pri Begunjah in Tolmin.

Čeprav smo Ljubljano in Maribor uvrstili v regiotvorni tip šolskega središča, kamor po svojem značaju vsekakor spadata, pa je vendarle omeniti njihov izjemen značaj. Zaradi velike koncentracije vseh vrst šol II. stopnje in visokih kapacitet, imata ti dve šolski središči, zlasti Ljubljana, velik vpliv ~~iz~~ tudi izven svojih regij, skoraj za vse področje Slovenije, kar jima daje značaj glavnih republiških središč drugostopenjskega šolstva.

Izvedena tipizacija središč šol II. stopnje je seveda do neke mere enostrana, ker ne upošteva podrobnejše razdelitve šol po vrstah tudi v okviru imenovanih treh glavnih skupin drugostopenjskih šol. To vsekakor ostane raziskovalna naloga, ki pa v tej fazi raziskav ni nujna. Podrobnejša razčlenitev tipov šolskih središč bi vnesla precej nejasnosti v izbiro kriterijev za določitev šolskih regij in otežkočala določitev njihovih meja.

4./ Š o l s k e r e g i j e :

Na osnovi navedenih ugotovitev, zlasti študija funkcij-
skih centrov drugostopenjskega šolstva je glede na današnje
stanje mreže šol II. stopnje mogoče izdvojiti v naši republici
13 šolskih regij: Brežice-Krško, Celje, Jesenice, Koper, Kranj,
Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Novo mesto, Nova Gorica,
Ptuj, Ravne-Velenje in Trbovlje. Rajonizacija se je predvsem
tesno naslonila na gravitacijsko privlačnost šolskih centralnih
krajev in na obstoječo upravno teritorialno razdelitev Slovenije.
Čeprav je bil dejansko upoštevan samo eden (gravitacija učencev
k šolam II. stopnje) od faktorjev celotnega gravitacijskega kom-
pleksa, so se dokaj jasno pokazale regije, ki se v znatni meri
ujemajo z doslej uveljavljeno shemo rajonizacije Slovenije. Ta
je bila v preteklosti, zlasti v zvezi z pogostimi spremembami
meja upravno-teritorialnih enot, večkrat korigirana, dokler se
ni oblikovala s širanjem, sloneča na proučevanju regionalno-gospo-
darskih funkcij. O nekaterih skupnih potezah obeh regionalnih
shem kompleksno funkcijskega značaja, bo niže še govora. Na tem
mestu naj najprej označimo obseg posameznih regij in omenimo
nekatero probleme v zvezi z njihovo omejitvijo.

Pogled na karto šolskih regij nam očitno pokaže pet gravitacij-
skih območij. Od teh so tri močnejša: Podravsko, Savinjsko in
Osrednjeslovensko - ter dve šibkejši območji: Vzhodnodolenjsko
-spodnjeposavsko ter Primorsko. Prva tri imajo vsa izrazite os-
novne gravitacijske centre Maribor, Celje in Ljubljano, ostali
dve pa tako atraktivnih centrov nimata, vendar sta že izven
neposrednega vpliva na Celja in Ljubljane, da bi ju lahko enostavno
prišteli k tema dvema velikima makroregionalnima območjema.

Podravje oziroma Severnoslovenska regija vključuje štiri šolske regije: Mursko Soboto, Maribor, Ptuj in Ravne-Velenje. Regija Murska Sobota obsega Pomurje v mejah nekdanjega okraja Murska Sobota. Je zelo jasno omejena in zaradi razmeroma slabe prometne povezanosti tega dela Slovenije s z ostalimi območji dokaj izrazita regionalna enota tudi v šolstvu. Regija Ptuj obsega Spodnje Podravje in jo zaradi bližine Maribora, s katerim je tudi prometno dobro povezana, lahko v uvrščamo med tiste manjše šolske regije, katerih nadaljnji obstoj je lahko pod vprašajem, kljub precej izrazitemu gravitacijskemu območju Ptuja. Regija Maribor obsega območje najintenzivnejše gravitacije k Mariboru ter prometnim putem, ki vodijo k temu šolskemu središču. Na vzhodu spada vanjo še del Slovenskih goric, na jugu sega do Rogaško-Konjiške pregraje in celo v njo samo na območjih, ki se odpirajo proti Mariboru, na zahodu pa obsega vzhodni del Pohorskega Podravja nekako do črte Radlje v Dravski dolini-Črni vrh, kjer prehaja na območje regije Ravne - Velenje. Zgornje Podravje je po svoji gospodarski specifičnosti in prometni oddaljenosti od Maribora vsekakor regionalna enota za sebe. Ni pa mogoče zaključiti, da predstavlja to območje tudi svojsko šolsko regijo s središčem v Ravnah, ki niso regiotvorni tip mnogostransko usmerjenega šolskega središča. Zato je kazalo kljub nekaterim pomislekom Zgornjemu Podravju priključiti še Šaleško dolino, ki ima v Velenju sicer svoje regiotvorno šolsko središče, a prešibko, da bi ga smatrali za središče samostojne regije. Čeprav brez izrazitega regiotvornega funkcijskega središča, katerega funkcije so razdeljene med Ravne, Velenje in deloma tudi Slovenjgradec, se zdi obstoj regije Ravne - Velenje povsem opravičljiv, zlasti še, ker je Šaleška dolina gospodarsko močna regionalna enota, ločena od celjskega gospodarskega območja in po usmerjenosti gospodarstva (rudarstvo, težka industrija) bolj sorodna gospodarstvu Zgornjega Podravja.

Ne glede na prirodno in gospodarsko zelo heterogeno strukturo Savinjskega, kateremu prištevamo območje Zgornje Savinjske doline preko Celjske kotline do Posotelja, je to zaradi dominantne vloge Celja celovita šolska regija Celje. Od nje se je odtegnila že omenjena Šaleška dolina, dokaj labilno gravitacijo k Celju pa izkazuje tudi Zgornja Savinjska dolina in do neke mere Spodnje

Posotelje. Pač pa segajo močni gravitacijski vplivi Celja po Spodnji Savinjski dolini v Spodnje Posavje nekako do Sevnice, torej že na območje sosednje velike gravitacijske enote. Zato v tem delu celjske regije meja nasproti trboveljski in regiji Brežice-Krško ni posebno ostro začrtana.

Osrednje slovensko gravitacijsko območje je daleč najboljše. V okviru tega so zastopane tri šolske regije: Ljubljana, Kranj in Jesenice. Najmanjša je regija Jesenice, ki kot izrazito industrijsko središče nima posebno močno izraženih centralnih funkcij in s tem obsežnejšega lastnega gravitacijskega območja k šolam II. stopnje. Zato hitro oslabi vpliv Jesenic v smeri Radovljice, ki stoji že onstran meje jeseniške regije na območju regije Kranj, ki je v tem oziru očitno posegla na jeseniško gospodarsko območje. Regija Kranj ima v okviru osredneslovenskih regij zelo jasno izražene meje z izrazitim šolskim središčem, ki v neki meri predstavlja šolsko središče vse Gorenjske. Z ozirom na šibko izraženo gravitacijsko območje Jesenic in atraktivno vlogo Kranja z visoko stopnjo centralnosti za ta del Osrednje Slovenije, je lahko sporen obstoj dveh regij na Gorenjskem. Kako močno funkcijo kot šolsko središče vrši Kranj, se vidi tudi v tem, da vplivi Ljubljane v smeri proti Kranju ne segajo posebno daleč, nekako do Medvod, ne glede na to, da predstavlja Ljubljana osrednje republiško šolsko središče.

Ljubljana je razvila svoje gravitacijsko območje razen na teritoriju neposredne gravitacije v Ljubljanski kotlini, še na območju dela Dolenjske in Notranjske, del Dolenjske, ki spada upravno v občino Ribnica in Kočevje, je sicer precej oddaljen od neposrednega gravitacijskega vpliva Ljubljane, vendar brez regiotvornega centra ni mogel oblikovati svoje lastne regije. Obrisi take regije se kažejo le pri gimnazijah, saj je v tem delu ljubljanske regije edina šola II. stopnje le gimnazija v Kočevju. K ljubljanski regiji štejemo tudi tisti del Notranjske, ki neposredno gravitira k Ljubljani, to je območje občin Logatec, Vrhnika in večji del občine Cerknica. Tudi tukaj je Postojna kot prehodni tip središča drugostopenjskega šolstva prešibka, da bi lahko oblikovala svoje lastno gravitacijsko območje. Poleg tega smo Postojno in njeno lokalno vplivno območje uvrstili h

koprski regiji, kamor je po nekaterih gravitacijskih znakih njena uvrstitev vsekakor bolj upravičena.

Ostaneta še dve širši gravitacijski območji z več šolskimi regijami. Za razliko od opisanih treh, ti dve nimata atraktivnih centralnih središč drugostopenjskega šolstva, kot so Maribor, Celje in Ljubljana. Funkcije v šolstvu II. stopnje si je tukaj razdelilo več regionalnih gospodarskih središč, ki pa so, razen v dveh primerih, še vsi tako izraziti, da tvorijo lastne šolske regije: Trbovlje, Brežice-Krško in Novo mesto. Podobno kot Jesenice tudi Trbovlje, kot izrazito industrijsko-rudarsko naselje z razmeroma šibko razvitimi centralnimi funkcijami, nima posebno močno izražene gravitacije in ostro začrtanih regionalnih meja. Omenili smo že nejasen potek meje trboveljske regije nasproti celjski na območju Savinjske doline. Prav tako kaže labilne znake in je težko določljiva meja nasproti ljubljanski regiji. Vse to in dejstvo, da je trboveljska šolska regija po površini najmanjša v Sloveniji, daje prav tako razloge za pretres razlogov, ki opravičujejo ali ne opravičujejo njen obstoj. Podobno kot regija Ravne-Velenje tudi šolska regija, ki obsega Krško-brežiško kotlino z obrobjem ter del Posavskega hribovja, nima enega samega regiotvornega šolskega središča, ampak vršita to funkcijo dve šolski središči prehodnega tipa - Brežice in Videm-Krško, ki se dopolnjujeta. Kot značilnost te regije je prav tako omeniti labilnost njenih meja tako napram celjski kot novomeški regiji. To si lahko razlagamo kot posledico šibke in dokaj nejasno izražene gospodarsko funkcijske enotnosti te, kakor ostalih dveh, Vzhodnodolenjsko-spodnjeposavskega gravitacijskega območja, ki na svoji južni in vzhodni meji v marsičem gravitira že k nekaterim večjim gospodarskim središčem Hrvatske. Čeprav kažeta šolski središči Krško in Brežice še dovolj izrazito gravitacijo za izdvojitve njune regije, bi kazalo tudi oblikovanju te regije posvetiti več diskusije, seveda v navezi z reševanjem problematike trboveljske in novomeške šolske regije. Regija Novo mesto obsega območje ob zgornji in srednji Krki, Belo Krajino ter območje ob zgornji Mirni in Temenici, na teritoriju občine Trebnje, kjer pa gravitacijski vplivi Novega mesta že zelo oslabijo in vplivi Ljubljane odrivajo mejo novomeške regije.

Pri Primorskem gravitacijskem območju nastopajo določene dileme že ob razmejitvi Primorskega od Osrednjeslovenskega gravitacijskega območja. Odsotnost večjega regiotvornega središča, kot bi bil v tem predelu Slovenije lahko n.pr.Trst, se pozna tukaj. Zato se na Primorskem in predvsem na tistem delu Notranjske, ki je nekdam izrazito težil na primorsko stran, danes javljajo večji ali manjši vplivi Ljubljane, kar n onemogoča ostro omejitev med obema glavnima gravitacijskima področjema, Primorskim in Osrednjeslovenskim. Opazovanje gravitacije učencev h posameznim šolskim središčem II.stopnje nas postavlja predvsem pred vprašanje, kam uvrstiti občino Idrijo, kjer se močno križajo vplivi Ljubljane, Nove Gorice pa tudi Kranja. Tudi pri občini Postojni ni vse jasno in neznatna prevaga v stopnji intenzivnosti privlačenja s strani primorskih šolskih središč nad Ljubljano, je odločila njihovo vključitev v Primorsko gravitacijsko območje. Prav tako so predvsem zaradi slabe prometne povezave šibki gravitacijski vplivi primorskih šolskih središč na območje občine Ilirska Bistrica, ki jo kaže več ali manj samo zaradi njenega položaja uvrstiti v Primorsko gravitacijsko območje. Vsekakor treba podčrtati, da je vse omenjeno območje Krasa pod križajočimi se vplivi Ljubljane na eni strani ter nekaterih krajev Primorske na drugi strani.

Primorsko gravitacijsko območje vključuje dve regiji, regijo Nova Gorica in regijo Koper. Novogoriška regija obsega Zgornje Posočje ter Spodnje Posočje ali Goriško ter labilno območje idrijske občine. Meja med to in koprsko regijo ni posebno ostra zlasti ne na območju Tržaško-komenskega Krasa, kjer se prepletajo gravitacijski vplivi obeh glavnih regiotvornih središč Primorske, Nove Gorice in Kopra. Končno obsega regija Koper ves ostali del nekdanjega neposrednega zaledja Trsta, to je jugovzhodni del Krasa, kraške planote v njegovem nadaljevanju ter Koprsko Primorje.

Naštete šolske regije, določene na osnovi nekaterih enotnih kriterijev nikakor ne predstavljajo sklop strukturno povsem enakih regionalnih tvorb, ampak se dejansko druga od druge močno razlikujejo. To so predvsem razlike v teritorialnem obsegu,

kapacitetah in usmeritvi drugostopenjskega šolstva glede na vrsto šol. Te razlike izhajajo med drugim in iz nekaterih družbenogeografskih razvojnih značilnosti posameznih regij, o katerih bo govora pri demogeografskih in ekonomsko-geografskih pokazateljih šolskih regij. Najprej pa naj se seznanimo nekoliko dlje še z nekaterimi splošnimi pokazatelji drugostopenjskega šolstva po šolskih regijah, o katerih je bilo govora že pod točko 3. Analiza ankete je, kot že omenjeno, pokazala, da dobri 2/3 učencev drugostopenjskih šol ne stanuje stalno v kraju šolanja, ampak le začasno, ali dnevno niha med krajem bivanja in šolanja. v Sloveniji je nekaj regij, kjer je ta delež še višji. Tako je v šolah brežiško-krške regije le 13,6% učencev domačinov. Med 70% in 80% učencev, ki stalno stanujejo izven kraja šolanja, imajo še regije Celje, Koper, Kranj, Murska Sobota, Novo mesto, Nova Gorica, Ptuj in Ravne-Velenje. Med regijami, kjer je teh učencev precej manj, izstopajo Trbovlje in Ljubljana s 44,8%, oz. 45,6% domačinov.

TABELA 3

V zvezi s tem nas zanima, kakšne so internatske kapacitete regij, v katerih šole II. stopnje pritegujejo nadpovprečno število učencev iz svojega gravitacijskega območja. Iz deleža števila učencev, ki stanujejo v internatih, vidimo, da je odstotek stanujočih v internatih višji od povprečka za Slovenijo le pri treh od devetih regij (Brežice-Krško, Koper, Ravne-Velenje), pri treh je malo nižji, pri treh (Murska Sobota, Novo mesto, Ptuj) pa precej nižji. Smatramo lahko, da so zlasti v zadnjih treh regijah internatske kapacitete nezadostne.

Po številu učencev je v Sloveniji največ šolskih regij, v katerih se šola 1000-2000 učencev in sicer 6; 3 regije imajo 2000-3000 učencev, nad 3000 učencev je v kranjski regiji, nad 4000 v celjski in nad 10 000 oz. 20.000 mariborski in ljubljanski. Več kot absolutne številke nam pove število učencev na 100 prebivalcev. Slovenija ima povprečno 36 učencev na 100 preb. Daleč nad povprečkom sta Ljubljana in Maribor s 6,3 oz. 5 učencev šol II. stopnje na 100 prebivalcev. V kranjski regiji je ta koeficient 4,2, v jeseniški in trboveljski pa 3 oziroma 3,1. Zadnja dva koeficienta kažeta kljub manjšemu absolutnemu številu učencev, na relativno visok obisk drugostopenjskega šol v teh regijah,

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II.STOPNJE PO KRAJU BIVANJA IN ŠOLANJA
(po šolskih regijah)

Šolske regije	A ¹⁾		B		C		D		S k u p a j	
	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%
1.Brežice-Krško	84	13,6	204	33,0	41	6,6	289	46,8	618	100
2.Celje	638	25,1	556	21,8	174	6,8	1180	46,3	2548	100
3.Jesenice	212	30,9	144	21,0	38	5,5	293	42,6	687	100
4.Koper	457	27,2	511	30,4	104	6,2	607	36,2	1679	100
5.Kranj	570	26,2	471	21,6	67	3,1	1069	49,1	2177	100
6.Ljubljana	4910	45,6	2360	21,9	886	8,2	2616	24,3	10772	100
7.Maribor	2289	39,2	1251	21,4	814	13,9	1491	25,5	5845	100
8.Murska Sobota	290	23,7	135	11,0	248	20,2	552	45,1	1225	100
9.Novo mesto	198	26,3	113	15,0	108	14,3	334	44,4	753	100
10.Nova Gorica	295	20,9	531	37,7	60	4,2	523	37,2	1409	100
11.Ptuj	197	29,9	79	12,1	89	13,5	293	44,5	658	100
12.Ravne-Velenje	289	23,1	390	31,2	53	4,2	520	41,5	1252	100
13.Trbovlje	399	44,8	106	11,9	21	2,3	364	41,0	890	100
S k u p a j	10828	35,5	6851	22,4	2703	8,8	10131	33,3	30513	100

1) Glej tabelo št.1, opombo 1 in 2

kar govori v prilog obstoja teh dveh gravitacijsko šibkejših regij. 2 ali manj učencev na 100 preb. odpade v regijah Brežice-Krško, Murska Sobota in Ptuj, to je na območju najbolj agrarnih predelov Slovenije.

Podatki o številu sedežev izkazujejo, da odpade v Sloveniji na šolah II. stopnje 150 učencev na 100 sedežev. Najslabše je v murskosoboški regiji, kjer znaša ta koeficient 2,3, in v ljubljanski 1,9. Visok je še v regiji Maribor, 1,6, sicer pa se pri največjem številu šolskih regij (6) giblje od 1 do 1,2. Le pri ravensko-veležnjski regiji je 0,9.

(TABELA 4)

Usmeritev šolstva v posameznih regijah je razvidna iz števila vpisanih učencev po vrstah šol. Letošnje šolsko leto se šola v gimnazijah in šolah za vzgojo ^{učnega} kadra 15.593 ali 29,6% vseh vpisanih učencev (v gimnazijah 23,1% in v šolah za vzgojo učnega kadra 3,8%); v tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah 16.391 ali 28,2% vpisanih učencev (v tehniških 13,1%, ekonomskih 7,6%, kmetijskih 1,6%, zdravstvenih 3,5%, prometnih 0,7%, upravno-administrativnih 0,5% in umetniških šolah 1,2%) ter v poklicnih šolah 26.082 ali 44,9% vseh učencev (v vajeniških 29,4%, industrijskih 11,5%, v ostalih ^{šolah} praktičnim poukom 1,9% in v šolah za drug strokovni kader 2,1%).

Pri gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra odstopajo od povprečka za Slovenijo regije Koper, Murska Sobota, Novo mesto, Nova Gorica, Ptuj, kjer je delež vpisanih učencev na teh šolah nad 1/3 (od 33%-39%). Manj kot 20% učencev gimnazij in šol učnega kadra je v regijah Kranj in Trbovlje. Gimnazije so v vseh regijah, šol za vzgojo učnega kadra pa ni v regiji Brežice-Krško, obeh gorenjskih regijah, trboveljski regiji in regiji Ravne-Velenje.

Manjša odstopanja od povprečka glede na število vpisanih učencev je opaziti pri tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah. Znatno manj učencev te vrste šol II. stopnje (pod 20%) je le v regijah Nova Gorica in Ravne-Velenje. Obstojajo pa večje razlike glede števila vrst šol v okviru druge glavne skupine drugostopenjskih šol. Medtem ko imajo regije Koper, Ljubljana

TABELA 4

ŠTEVILO ŠOL, UČENCEV IN SEDEŽEV V ŠOLAH II.STOPNJE PO ŠOLSKIH REGIJAH

Šolske regije	Število šol	Število učencev	Število sedežev	Število uč.na 1 šolo	Število uč.na 1 sedež	Število uč.na 100 preb.
1. Brežice-Videm-Krško	6	1338	1211	223	1,1	2,0
2. Celje	15	4622	3491	308	1,3	2,6
3. Jesenice	7	1294	1214	184,8	1,1	3,0
4. Koper	15	2872	2397	191,5	1,2	2,7
5. Kranj	19	3957	2770	208,3	1,4	4,2
6. Ljubljana	46	22431	11598	487,6	1,9	6,3
7. Maribor	35	10631	6780	303,7	1,6	5,0
8. Murska Sobota	11	2321	989	211	2,3	1,8
9. Novo mesto	10	1882	1800	188,2	1,0	2,2
10. Nova Gorica	14	2531	2358	180,8	1,1	2,2
11. Ptuj	7	1018	820	145,4	1,2	1,2
12. Ravne-Velenje	11	1769	2000	160,8	0,9	2,4
13. Trbovlje	9	1600	1505	177,8	1,1	3,1
S l o v e n i j a	205	58066	38933	283,2	1,5	3,6

in Maribor zastopane vse vrste nekdam imenovanih srednjih šol, pa je pri drugih regijah teh šol manj. Tehniške šole so v vseh regijah razen v ptujski, ekonomskih šol ni v brežiško-krški in jeseniški regiji. Kmetijske srednje šole so le v petih regijah (Koper, Ljubljana, Novo mesto, Maribor, Murska Sobota). Srednje zdravstvene šole nastopajo v središčih zdravstvenih regij, v Celju, Jesenicah, Kopru, Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti, Novem mestu in Novi Gorici. Prometni šoli sta le dve, v mariborski in koprski regiji; brez nje je tudi ljubljanska regija. Samo v obeh glavnih republiških središčih so umetniške šole II. stopnje.

Pri poklicnih šolah je največ vpisanih učencev in to znatno nad slovenskim povprečjem v izrazitih industrijskih regijah kot so Jesenice (50,6%), Kranj (56,6%), Ravne-Velenje (59,5%) in Trbovlje (51,4%), kar gre, kot smo videli, na račun manjšega deleža vpisanih učencev na ostalih dveh glavnih vrstah šol II. stopnje. Podpovprečno usmeritev učencev v poklicne šole opazamo v brežiško-krški, novomeški, murskosoboški in do neke mere ptujski regiji, torej na območju bolj skromno razvite industrije ter drugih gospodarskih neagrarnih panog. Z izredno nizkim odstotkom 26,6 opozarja na sebe koprška regija. Razlago za to lahko iščemo v tem, da ima regija Koper v primeru z ostalimi šolskimi regijami, če ne upoštevamo ljubljanske in mariborske, najbolj razvejano drugo glavno skupino šol II. stopnje, to je tehniške in njim ustrezne strokovne šole.

(TABELA 5)

TABELA 5

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II.STOPNJE PO VRSTAH ŠOL IN ŠOLSKIH REGIJAH

Šolske regije	gimn.in šole za vzg.učn.kadra I			Tehniške in njim ustrezne strokovne šole							II Skupaj
	*) 1	2	Skupaj	1	2	3	4	5	6	7	
Brežice	325 [#] 28,5	- 28,5	325 28,5	383 33,7	-	-	-	-	-	-	383 33,7
Celje	1203 26,0	165 3,6	1368 29,6	413 8,9	539 11,7	-	112 2,4	-	-	-	1064 23,0
Jesenice	354 27,3	-	354 27,3	173 13,4	-	-	113 8,7	-	-	-	286 22,1
Koper	935 32,5	151 5,3	1086 37,8	51 1,8	467 16,3	175 6,1	65 2,3	226 7,9	34 1,2	-	1018 35,6
Kranj	698 17,7	-	698 17,7	701 17,7	264 6,7	-	-	-	53 1,3	1018	1018 25,7
Ljubljana	5204 23,2	646 2,9	5850 26,1	3817 17,0	947 4,2	169 0,7	953 4,3	-	126 0,6	539 2,4	6551 29,2
Maribor	1652 15,5	734 6,9	2386 22,4	1619 15,2	630 5,9	280 2,6	349 3,4	179 1,7	73 0,7	141 1,3	3271 30,8
Murska Sobota	565 24,3	201 8,7	766 33,0	116 5,0	312 13,4	192 8,3	218 9,4	-	-	-	838 36,1
Novo mesto	557 29,6	153 8,1	710 37,7	-	256 13,6	108 5,7	104 5,6	-	-	-	468 24,9
Nova Gorica	871 34,4	120 4,7	991 39,1	67 2,6	316 12,5	-	76 3,1	-	-	-	459 18,2

TABELA 5 (nadaljevanje)

Ptuj	342 33,6	23 2,2	365 35,8	-	234 23,1	-	-	-	-	-	234 23,1
Ravne-Velenje	442 25,0	-	442 25,0	61 3,4	213 12,1	-	-	-	-	-	274 15,5
Trbovlje	252 15,7	±	252 15,7	234 14,6	255 15,9	- 2,4	38 2,4	-	-	-	527 32,9
Slovenija	13400 23,1	2193 3,8	15593 26,9	7635 13,1	4433 7,6	924 1,6	2028 3,5	405 0,7	286 0,5	680 1,2	16391 28,2

- *) I. Gimnazije in šole za vzgojo učnega kadra: 1. gimnazije, 2. šole za vzgojo učnega kadra
 II. Tehniške in njim ustrezne strokovne šole
1. tehniške
 2. ekonomske
 3. kmetijske
 4. zdravstvene
 5. prometne
 6. upravno administrativne
 7. umetniške in za oblikovanje

TABELA 5 - nadaljevanje

Šolske regije x)	P o k l i c n e š o l e					
	1	2	3	4	5 III. Skupaj	I.II.III. Skupaj
Brežice	396 34,8%	-	34 3,0%	-	430 37,8%	1138 100%
Celje	1440 31,2%	443 9,6%	307 6,6%	-	2190 47,4%	4622 100%
Jesenice	101 7,8%	332 25,6%	221 17,2%	-	654 50,6%	1294 100%
Koper	441 15,3%	208 7,2%	-	119 4,1%	768 26,6%	2872 100%
Kranj	1739 43,9%	344 8,7%	54 1,4%	104 2,6%	2241 56,6%	3957 100%
Ljubljana	7615 33,9%	1843 8,2%	91 0,4%	481 2,2%	10030 44,7%	22431 100%
Maribor	2937 27,6%	1622 15,2%	158 1,5%	257 2,5%	4974 46,8%	10631 100%
Murska Sobota	717 30,9%	-	-	-	717 30,9%	2321 100%
Novo mesto	704 37,4%	-	-	-	704 37,4%	1882 100%
Nova Gorica	789 31,2%	207 8,2%	- 8,3%	85 3,3% 3,3%	1081 42,7%	2531 100%

TABELA 5 - nadaljevanje

Šolske regije	1	2	3	4	III Skupaj	I.II.III. Skupaj
Ptuj	204 20,0%	-	83 8,1%	132 13,0%	419 41.1%	1018 100%
Ravne-Velenje	-	1025 57,9%	-	28 1,6%	1053 59,5%	1769 100%
Trbovlje	-	681 42,6%	140 8,8%	-	821 51.4%	1600 100%
S L O V E N I J A	17083 29,4%	6705 11,5%	1088 1,9%	1206 2,1%	26082 44,9%	58066 100%

*) III. Poklicne šole: 1. Vajeniške
 2. Industrija
 3. Ostale šole s praktičnim poukom
 4. Šole za drug strokovni kader.

II. NEKATERI DEMOGEOGRAFSKI POKAZATELJI ŠOLSKIH REGIJ

1./ Š t e v i l č n o g i b a n j e p r e b i v a l s t v a v l e t i h 1953 - 1961:

Indeks rasti prebivalstva v Sloveniji za obdobje 1953-1961 znaša 105,8, to je precej pod jugoslovanskim indeksom, ki je v istem obdobju 109,1. V Sloveniji se v zvezi z dosedanjim razvojem in stopnjo družbenogeografskega razvoja, ki so ga dosegle posamezne pokrajine, kažejo v številčnem gibanju prebivalstva precejšnje razlike, ki nakazujejo tudi tendence nadaljnje rasti prebivalstva. Predvsem je opaziti, da prebivalstvo v onih predelih Slovenije in njim pripadajočih šolskih regijah, ki jih je v povojnem času zajel najbolj dinamičen gospodarski razvoj in z njim zvezani demografski pojavi, Prebivalstvo se koncentrira zlasti v predelih najintenzivnejše industrializacije in urbanizacije Slovenije, to je ob naši primorski obali, v Ljubljanski in Celjski kotlini, na Zg.Dravskem polju in v Zgornjem Podravju ter še po posameznih gospodarsko visoko razvitih otokih med temi območji, v Črnem revirju in Velenjskem rudarsko-industrijskem bazenu. To so območja, kamor lahko v povojnem času spremljamo ves čas močne imigracijske tokove iz tistih predelov Slovenije, ki jih sprva gospodarski razvoj ni zajel v taki meri, ali pa sploh nimajo perspektiv zanj. Med ta lahko štejemo naše hribovite in gorske predele, ki so ostali izven dosega gospodarskih središč in z njimi slabo prometno povezani. Tu nastopa že dalj časa trajajoča depopulacija. Na drugi strani pa so to naši najbolj agrarni predeli subpanonskega obrobja Slovenije.

Po nagli rasti prebivalstva se izdvajajo izmed ostalih predvsem osrednjealovenske regije, Ljubljana (indeks 112,6), Kranj (111) in Jesenice (110,5). Tu lahko tudi v bodoče pričakujemo največji porast. Visok indeks rasti izkazujejo dalje še trboveljska (109,3), mariborska (109,6) ter ravensko-velenjska regija s sploh najvišjim indeksom rasti v Sloveniji 113,8. Nekako na povprečju za Slovenijo je številčno gibanje prebivalstva v koprski regiji (indeks 105,6). Napreduje še prebivalstvo v celjski regiji (indeks 102,9), v vseh ostalih regijah pa stagnira ali nazaduje. To so naše subpanonske regije Murska Sobota, Ptuj, Brežice in Novo mesto ter regija Nova Gorica, ki vključuje obsežna

gorska območja z depopulacijo, tako da kljub porastu v primorskem delu regije prebivalstvo v celoti stagnira.

(TABELA 6)

2./ S t r u k t u r a a k t i v n e g a p r e b i v a l -
s t v a p o p a n o g a h g o s p o d a r s k e d e j a v -
n o s t i :

V Sloveniji je bilo l.1961 skupaj 894.677 aktivnih prebivalcev. Od tega se jih je 31,4% ukvarjalo s kmetijstvom. V rudarstvu in industriji je bilo zaposlenih 21,5% aktivnega prebivalstva Slovenije, v obrti 6,2%, v prometu 3,3%, v trgovini 4,8%, v raznih javnih službah 7,6%, v drugih dejavnostih 8,8%, izven dejavnosti pa je bilo 16,4%. Ta pregled nam daje seveda le osnovno orientacijo v gospodarsko in prebivalstveno strukturo Slovenije, ki je po posameznih regionalnih enotah v skladu z menjavo prirodno in družbeno-geografskih faktorjev včasih že na kratke razdalje dokaj razholika. Bolj jasno sliko o strukturi prebivalstva po panogah gospodarske dejavnosti za posamezne šolske regije bomo dobili, če primerjamo aktivno prebivalstvo po štirih glavnih skupinah dejavnosti; primarni (kmetijstvo, gozdarstvo), sekundarni (rudarstvo, industrija, gradbeništvo, obrt), gospodarski terciarni (promet, trgovina in gostinstvo, usluge, komunala) ter negospodarski terciarni ali kvartarni skupini dejavnosti (javne službe, svobodni poklici, nerazvrščeni). V Sloveniji je bilo l. 1961 v primarni dejavnosti zaposlenega 32,5% aktivnega prebivalstva, v sekundarni 31,2%, v terciarni 9,6% in kvartarnih 10,3% aktivnega prebivalstva Slovenije.

Primerjava v primarni dejavnosti zaposlenega prebivalstva med šolskimi regijami pokaže, da je največ tega prebivalstva v brežiško-krški (47%), mursko-soboški (70,6%), novomeški (52,1%) in ptujski regiji (62,6%), to je v regijah, katerih skupne značilnosti smo lahko ugotavljali že na nekaterih drugih mestih. Nadpovprečni delež prebivalstva primarnih dejavnosti je še v celjski in novogoriški regiji, ki vključujeta poleg urbaniziranih tudi obsežnejša agrarna območja. K tema dvema bi lahko šteli tudi koprsko regijo, ki ima ob urbaniziranem primorskem pasu tudi široko agrarno zaledje. Sorazmerno visok delež (okoli 25%) prebival-

TABELA 6

RAST ŠTEVILA PREBIVALSTVA PO ŠOLSKIH REGIJAH V OBDOBJU 1953-1961

Šolske regije	1953	Indeks	1961	Indeks
1. Brežice	68402	100	66565	97,3
2. Celje	171248	100	176182	102,9
3. Jesenice	39005	100	43085	110,5
4. Koper	101595	100	107271	105,6
5. Kranj	83866	100	93091	111,0
6. Ljubljana	315046	100	354640	112,6
7. Maribor	195060	100	213795	109,6
8. Murska Sobota	132745	100	127329	95,9
9. Novo mesto	86173	100	84860	98,5
10. Nova Gorica	116200	100	115911	99,8
11. Ptuj	82984	100	83288	100,4
12. Ravne-Velenje	65732	100	74793	113,8
13. Trbovlje	46371	100	50697	109,3
SLOVENIJA	1504427	100	1591507	105,8

stva zaposlenega v kmetijstvu in gozdarstvu je tudi v mariborski in ravensko-velenjski regiji. Najnižji delež aktivnega preb. primarnih dejavnosti je v vseh teh osrednjeslovenskih regijah (11,2% do 16,8%) in v regiji Trbovlje, kjer je le še 9,2% preb. zaposlenega v kmetijstvu in gozdarstvu.

Število aktivnega prebivalstva primarnih dejavnosti nem je v okviru šolskih regij dalo pregledno sliko o stopnji deagragizacije posameznih predelov Slovenije. Vpogled v industrializacijo in stopnjo urbanizacije po regijah pa nam osvetljuje delež aktivnega prebivalstva sekundarnih dejavnosti. Na prvem mestu je tu omeniti trboveljsko regijo z nad 1/2 preb. zaposlenega v rudarstvu, industriji, gradbeništvu in proizvodnji obrti. Dalje izstopajo močno industrializirane regije Ravne-Velenje, Jesenice in Kranj s 40,4% do 47,7% zaposlenih v sekundarnih dejavnosti. Precej nad povprečjem za Slovenijo sta še ljubljanska in mariborska regija (36,5%). Nekako v isto skupino se uvrščajo novogoriška, koprška in celjska regija z okoli 27%. Med regijami z najmanjšim deležem aktivnega preb. sekundarnih dejavnosti so murskosoboška, brežiško-krška, ptujska in novomeška, to je tiste regije, kjer je ostalo še največ agrarnega prebivalstva v Sloveniji. Zlasti nizek delež prebivalstva sekundarnih dejavnosti je v ptujski (16,4%) in murskosoboški (13,7%) regiji.

Med deleži aktivnega prebivalstva gospodarskih terciarnih dejavnosti ni večjih razlik. Po zelo nizkem odstotku tega prebivalstva izstopa le murskosoboška regija (3,4%). Zelo visoko pa je zastopano aktivno prebivalstvo terciarnih dejavnosti v jeseniški (15,3%), in koprski (16,1%) regiji. Podobno je med posameznimi regijami precej izenačen delež prebivalstva v negospodarski veji terciarnih dejavnosti. Bolj izstopa le ljubljanska regija (15,1%), kar je razumljivo, saj ima Ljubljana najbolj razvejano mrežo raznih javnih služb.

(TABELA 7)

3./ Letni kontingenti šolske mladine, ki bo končala osnovno šolsko obveznost

Analiza za ta demografski pokazatelj je bila izvedena na osnovi statističnega gradiva popisa prebivalstva l.1961 o številu otrok po letih starosti. Iz tega gradiva je mogoče za naslednjih deset let predvideti število otrok, ki bodo končali osnovnošolsko obveznost in se predvidoma vpisali na šole II. stopnje. Ker je analiza zajela le otroke stare 6 ali več let, dobimo letne kontingente učencev s končano osnovnošolsko obveznostjo tako, da izračunamo 75%ni delež od števila učencev posameznega letnika, ki so bili ustrezno šolsko leto vpisani v 1. razred osemletk. Računa se namreč, da le okoli 75% vpisanih otrok konča osnovnošolsko obveznost.

Na podlagi takega izračuna bo letos zapustilo osnovno šolo 22.750 otrok. V naslednjem letu se bo to število povzpelo za 1,3%, potem pa bo stalno nazadovalo do 1. šol.leta 1972/73, ko bo z ozirom na letošnje šolsko leto število otrok, ki bodo končali osemletko za 11,5% nižje in bo znašalo 20.134 otrok. V naslednjih dveh letih bo to število ponovno poraslo za okoli 2%.

Med posameznimi regijami nastopajo, kot nam kaže tabela 8, večje ali manjše razlike zlasti med posameznimi leti, v celoti pa se bo skoraj v vseh šolskih regijah v naslednjih desetih letih število otrok s končano osnovnošolsko obveznostjo stalno zmanjševalo. Izjema je le novomeška regija, kjer se bo to število do leta 1975 v primeru z letošnjim letom dvignilo za 13,6%.

(ZABELA 8.)

TABELA 8

ŠTEVILO MLADINE OD 6-15 LET PO LETIH STAROSTI IN PREDVIDENO ŠTEVILO UČENCEV, KI BODO KONČALI OSNOVNO ŠOLSKO OBVEZNOST V ŠOLSKIH LETIH 1965/66 do 1974/75.

Šolske regije	iiii										Skupaj	
	15 1965/66	14 66/67	13 67/68	12 68/69	11 69/70	10 70/71	9 71/72	8 72/73	7 73/74	6 let 74/75		
Brežice-Krško *	a	1252	1284	1243	1188	1181	1177	1210	1098	1130	1148	8.931
	b	939	963	932	891	886	883	907	822	847	861	
Celje	a	3267	3402	3334	3282	3358	3360	3240	3059	3170	3206	
	b	2450	2551	2500	2462	2518	2520	2430	2294	2377	2404	24.506
Jesenice	a	747	799	754	750	717	697	728	600	615	611	
	b	560	599	565	562	538	523	546	450	461	458	5.262
Koper	a	2110	2098	2085	2076	2068	2011	1798	1761	1772	1703	
	b	1582	1573	1564	1557	1551	1508	1348	1321	1329	1277	14.610
Kranj	a	1769	1688	1761	1617	1659	1726	1683	1643	1716	1757	
	b	1327	1266	1321	1213	1244	1294	1262	1232	1287	1318	12.764
Ljubljana	a	6295	6229	6128	6126	6077	5818	5690	5553	5727	5877	
	b	4721	4673	4596	4594	4558	4363	4267	4165	4295	4408	44.641
Maribor	a	4280	4355	4345	4351	4139	4062	3838	3697	3798	3767	
	b	3210	3266	3259	3263	3104	3046	2878	2773	2848	2825	30.472
Murska Sobota	a	2741	2730	2593	2516	2486	2470	2334	2120	2151	1965	
	b	2056	2047	1945	1887	1864	1853	1752	1590	1613	1474	18.381

TABELA 8 - nadaljevanje

Šolske regije		15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	Skupaj
		1965/66	66/67	67/68	68/69	69/70	70/71	71/72	72/73	73/74	74/75	
x)												
Novo mesto	a	1529	1655	1665	1635	1717	1625	1673	1618	1662	1738	
	b	1147	1241	1249	1226	1288	1219	1255	1212	1246	1303	12.086
Nova Gorica	a	2204	2211	2131	2019	1987	1976	1786	1781	1840	1736	
	b	1653	1658	1598	1514	1490	1482	1339	1336	1380	1302	14.752
Ptuj	a	1683	1748	1782 1777 ¹⁷⁷⁷	1737	1798	1738	1604	1702	1592		
	b	1262	1311	1337	1333	1303	1349	1304	1203	1277	1194	12.873
Ravne-Velenje	a	1594	1733	1751	1712	1682	1845	1680	1558	1525	1494	
	b	1195	1300	1313	1284	1262	1384	1260	1169	1144	1121	12.432
Trbovlje	a	864	814	894	814	830	830	847	756	750	756	
	b	648	611	671	611	622	622	635	567	563	567	6.117
SLOVENIJA	a	30335	30746	30466	29863	29638	29395	28245	26846	27558	27350	
	b	22750	23059	22850	22397	22228	22046	21183	20134	20668	20512	217.827
	indeks	100	101,3	100,4	98,4	97,7	96,9	93,1	88,5	90,8	90,2	

x) a) število mladine po letih starosti

b) predvideno število učencev, ki bodo končali osnovno šolsko obveznost po šol.letih

III. EKONOMSKO-GEOGRAFSKE KARAKTERISTIKE ŠOLSKIH REGIJ

Slovenija je v svoji geografski strukturi, tako pokrajinski kot družbeno-geografski izredno raznolika, Osnovna karakteristika pokrajinske raznolikosti je intenzivna reliefna razčlenjenost, ki deli Slovenijo na večje število fiziognomsko homogenih enot. Te enote, ki so bile in so deloma še danes med seboj več ali manj izolirane in prometno slabo povezane, so tvorile izhodišče mikro in makroregionalne delitve tudi v gospodarski rajonizaciji Slovenije. Z vse večjim in bolj dinamičnim ekonomskim razvojem, katerega važen člen je bilo izoblikovanje moderne prometne mreže, so se začele rušiti nekatere tradicionalne predstave o razdelitvi Slovenije. Z rastoči motorizacijo se je zlasti zmanjšal vpliv reliefa in s tem razbitost Slovenije na posamezne dele. To je imelo za posledico večje populacijsko in gospodarsko povezovanje med posameznimi regijami in oblikovanje novega tipa ekonomsko-geografskih regij.

Vzporedno z nastajanjem teh se je vršila tudi razmestitev negospodarskih dejavnosti, med njimi tudi šol II. stopnje, katerih sedanja mreža je v velikki meri odraz gospodarskega razvoja Slovenije po II. svetovni vojni. To nam potrjujejo tudi mnoge sličnosti v poteku meja ekonomsko geografskih in šolskih regij, katerih nadaljnje oblikovanje se bo tudi v perspektivi vsekakor prilagajalo tendencam družbeno geografskega razvoja po posameznih gravitacijskih območjih Slovenije.

Skladno s to ugotovitvijo obsegajo šolske regije danes pogosto vrsto prirodno, včasih pa tudi gospodarsko dokaj heterogenih manjših ekonomsko geografskih enot ali mikroregij. Prirodni faktorji izstopajo še vedno predvsem v značilnostih agrarnega gospodarstva. Čeprav močno zmanjšan, je pogosto v ospredju prirodni faktor (relief) pri prometu in povečuje ali zmanjšuje celovitost prirodno razkosanih, a gospodarsko več ali manj homogenih gravitacijskih območij.

Regija Murska Sobota je naša najbolj panonska in agrarna pokrajina. Sestavlja jo pet manjših ekonomsko-geografskih enot: Zg. Goričko, Osrednje Prekmurje, Vzhodno Prekmurje, Radgonsko-kapelske Gorice in Ljutomerske gorice. Prve tri karakterizira slabo produktivno kmetijstvo in splošna gospodarska

zaostalost zaradi dolge prometne osamljenosti tega predela Slovenije, kar je povzročilo tudi sezonsko izseljevanje. Slovenske gorice pa so naše najbolj razvito vinogradniško področje, kjer so zasebno kmetijsko proizvodnjo marsikje nadomestila moderna združna vinogradniška posestva. Gospodarska središča so ostala šibka z izjemo Murske Sobote, ki pa tudi nima posebno izražene splošne gravitacije.

R e g i j o P t u j sestavlja troje ekonomsko-geografskih enot: ptujska, ormoška in haloška. Tudi ta subpanonska pokrajina je agrarna, toda za razliko od mursko-soboške ima zelo intenzivno kmetijstvo. Bližina Maribora je tu zelo razmaknila družbeno kmetijsko proizvodnjo, ki ima značaj obmestnega kmetijstva, ki pa po produkciji presega potrebe Maribora. Ptuj v svojem razvoju stagnira in predstavlja le središče agrarne okolice s skromno razvito industrijo, ki poživlja gospodarske funkcije mesta. Sosednji industrijski center Kidričevo je prav tako bolj odraz gospodarskih komponent izven-ptujske regije in brez splošno gravitacijske moči. Vinogradniške Haloze so po odpravi velikih socialnih razlik med prebivalstvom doživele v agrarni proizvodnji, v katero je prav tako močno posegel družbeni sektor, bistven napredek.

R e g i j a M a r i b o r obsega šest manjših ekonomsko geografskih enot: Zpadne gorice, Maribor z obmestjem, Pohorsko Podravje, jugozahod. Dravsko polje ter dve enoti Pohorskega predgorja. Skupna družbeno-geografska poteza za vse to področje je lega ob glavnih prometnih poteh ter bližina Maribora, najmočnejšega industrijskega središča Slovenije, ki ima v dravskih hidrocentralah potrebno energetska bazo. To je območje intenzivnega kmetijstva in razvoja vrste neagrarnih gospodarskih panog v Mariboru in okoliški h mladih industrijskih centrih, ki jih je zajel urbanizacijski val, izhajajoč iz štajerske metropole. To velja predvsem za Sp. Dravsko dolino (Ruše, hidrocentrale) in Pohorsko podgorje z gospodarskim središčem v Slovenski Bistrici. Dokaj svojska enota je Pohorje, svet samotnih kmetij, gozdarstva in turizma. Mariborska šolska regija je lep primer po nekaterih prirodnih in gospodarskih specifičnostih razdrobljenega območja, ki pa ga dominantna vloga Maribora vendarle veže v eno samo ekonomsko-geografsko regijo.

Regija Ravne - Velenje je s svojim rudarstvom, industrijo, gozdnim in planinsko-kmetijskim gospodarstvom samostojno gospodarsko središče Slovenije z več močnimi gospodarskimi središči kot so Mežica, Ravne, Slovenjgradec, Šoštanj in Velenje, ki so poleg Dravograda središča manjših zaključenih ekonomsko-geografskih enot. Pomembna je tudi lastna energetska baza (Drava, lignit). Pri tvorbi te regije ni imelo toliko vloge močno gospodarsko in gravitacijsko središče, ampak prav gospodarska homogenost tega predela Slovenije.

Regija Celje je gospodarsko dokaj raznolika in predvsem po nekaterih prirodnih potezah precej heterogena regija. A tu je še močnejše kot pri mariborski regiji kot faktor tvorbe ekonomske regije izstopila dominantna vloga Celja in združila v eno gospodarsko gravitacijsko območje šest več ali manj različnih gospodarskih enot: Zg. Savinjsko dolino z gozdnim in planinsko-agrarnim gospodarstvom ter šibko vlogo turizma; zahodni del Celjske kotline, kjer se vežeta visoko razvito specializirano kmetijstvo (hmeljarstvo) in v več gospodarskih središčih neodvisno od Celja razvita industrija; dalje območje Celjske kotline, ki neposredno gravitira k Celju z močno koncentracijo industrije in izvrstnim prometnim položajem; Savinjsko dolino v okviru Posavskega hribovja s samostojnim gospodarskim središčem v Laškem; vzhodno obrobje Celjske kotline s posredno, vendar še vedno izrazito gravitacijo k Celju in Posotelje, gospodarsko najbolj šibko razviti predel celjske regije, prometno oddaljen in brez lastnih gospodarskih središč. Z izgradnjo obsovelske železnice se je okrepila gravitacija v smeri brežiško-krškega gospodarskega območja in celo proti Zagrebu.

Regija Brežice - Krško s tremi dokaj neizrazitimi ekonomsko-geografskimi enotami: sevniško, krško in brežiško, je podobno kot mursko-soboška in ptujška ostala močno aggarna s potezami subpanonškega kmetijstva. Poleg številnejših gospodarskih središč družijo ekonomsko-geografsko to območje prometni faktor zaradi položaja ob glavnih prometnih poteh, ki potekajo tukaj iz Osrednje Slovenije proti Zagrebu. Ta ima nekatere gravitacijske učinke tudi na to regijo.

Regijo Novomesto lahko v marsičem gospodarsko primerjamo z brežiško-krško. Agrarno gospodarstvo ima tu skoraj enak pomen, le da je njegova karakteristika zaradi oslab-

oslabljenih panonskih vplivov že precej modificirana. Novo mesto kot razvijajoče se gospodarsko osredje Dolenjske ima tu precej močnejši splošno gravitacijski pomen, vendar še vedno ne tako močan, da ne bi njegovi vplivi na mejah regije že znatno oslabeledi, zlasti v smeri proti Ljubljani. Obsega sedem ekonomsko-geografskih enot: spodnje Krško, novomeško, zgornje krško in trebanjsko na Dolenjskem in tri v Beli Krajini, ki je v okviru novomeške regije dokaj svojsko gospodarsko območje, v preteklosti prometno izolirano in se šele sedaj intenzivno vključuje v gospodarsko gravitacijsko sfero Dolenjske. Šibka gospodarska središča Črnomelj in Metlika nista mogla oblikovati svoje samostojne regije.

Regija Trbovlje dajejo glavno gospodarsko oznako rudarska središča Črnega revirja, Trbovlje, Zagorje in Hrastnik, ki obenem s spremljajočo industrijo tvorijo samostojno specifično ekonomsko geografsko regijo. V njeno gravitacijsko območje vdirajo zaradi šibkejših centralnih funkcij revirskih mest vplivi Celja in zlasti Ljubljane, kamor regija prvenstveno tudi teži. Poleg Črnega revirja spada k tej regiji še območje Radeč, pomembno zaradi prometnega vozlišča v Zidanem mostu.

Regija Ljubljana se širi po prirodno dokaj raznolikih območjih Nizkega Dolenjskega krasa, Visokih planot in polj Dolenjske in Notranjske ter Ljubljanske kotline. Vse te prirodne enote segajo še na območje sosednjih regij. Medtem ko tvorijo Nizek Dolenjski kras eno najbolj siromašnih pokrajin Slovenije, razen v nekoliko bolj razvitem delu Osrednje Dolenjske, kjer so nastala tudi šibka gospodarska središča (Ivančna gorica, Grosuplje), pa pomenijo Visoke planote Dolenjske in Notranjske območje našega gozdnega bogastva. Zato je tu nastalo nekaj več gospodarskih središč, slonečih predvsem na lesni predelavi, ki sicer nimajo večjega vpliva na okolico, a pomenijo pomembne zaposlitvene centre neagrarnega prebivalstva (Borovnica, Vrhnika, Logatec, Rakek, Cerknica, Lož). Kmetijstvo je zaostalo in možno v največji meri le na kraških poljih. To območje izven neposrednega gospodarskega vpliva Ljubljane, a ob kočevski in primorski železnici ter cesti vendarle izrazito gravitira k Ljubljani.

Ljubljansko polje in Kamniško-bistriška ravnina z zelo razpredeno industrializacijo in visoko ekonomsko razvitostjo sploh tvorita gospodarsko osrednje ljubljanske regije in dejansko eno samo gospodarsko gravitacijsko enoto s središčem v Ljubljani. Številna in močna gospodarska središča (Medvode, Domžale, Kamnik) zaradi tega niso mogla razviti širših lastnih vplivnih območij. K ljubljanski regiji štejemo tudi del Posavja z lokalnim gospodarskim središčem v Litiji. Ravninska okolica Ljubljane je tudi območje intenzivnega obmestnega kmetijstva tako privatnega kot družbenega sektorja, organiziranega v velikih zadrugah in kombinatih.

Regijo Kranj sestavljajo tri ekonomsko-geografske enote; škofjeloška, kranjska in tržiška s tremi močnimi industrijskimi središči, od katerih sta zlasti Škofja Loka in Kranj izrazita splošna gravitacijska centra. Tako vključuje kranjska regija tudi vzhodni del jeseniške ekonomske geografske regije, pa tudi na meji z ljubljanskim gospodarskim območjem je opaziti mnogo znakov prepletanja vplivov Kranja in Ljubljane, katerih gospodarski potencial se staplja v eno samo veliko gospodarsko celoto, znotraj katere je postavljanje regionalnih meja pravzaprav problematično ali celo nesmiselno. Na obrobju kranjske regije je opaziti mnoge znake povezanosti z gorskim svetom, bodisi gozdarstvom, planinskim agrarnim gospodarstvom ali turizmom, ki se uveljavlja deloma v predalpskem hribovju, še bolj pa v zahodnih Kamniških Alpah in Karavankah.

Regiji Jesenice daje podobno kot trboveljski značaj samostojne, čeprav manjše ekonomske geografske regije, močno razvita specializirana industrijska panoga. Samostojnost te regije, ki vključuje vso dolino, Bohinj in Bled z goratim zaledjem, daje tudi precejšnja koncentracija prometa in turizem v Julijskih Alpah. Medtem ko je v dolini pod vplivom industrije in turizma skromno agrarno gospodarstvo stopilo v ozadje, pa je v Bohinju deagrarizacija počasnejša in je pomen planinskega agrarnega gospodarstva še vedno precejšen. Izrednega pomena za celotno območje jeseniške regije je gozdarstvo.

R e g i j a N o v a G o r i c a sestavljata v glavnem dve pokrajinski enoti, alpska in primorska, pridružuje pa se jima v manjši meri še predalpski in dinarsko-kraški svet visokih planot. Alpsko območje vključuje tri ekonomsko-geografske enote; bovško, kobariško in tolminsko. Nobena od teh nima ustreznega središča, ki bi gravitacijsko združevalo to fiziognomsko in gospodarsko homogeno območje, katerega karakteristike so alpsko kmetijstvo, slično Bohinju, lesno gospodarstvo, turizem ter po naravi nakazana glavna prometna linija po dolini Soče. Po dolini Idrije gravitira sem tudi gravitacijsko labilna gospodarska enota Notranjske okoli rudarskega središča Idrije. Primorski del goriske regije vključuje Brda, Vipavsko dolino in severozahodni del Krasa. Pripada pa ji tudi visoki Rob kraških planot. To so pokrajine specializiranega primorskega kmetijstva, gozdarstva na robu Visokega Krasa in industrije v treh glavnih gospodarskih središčih tega območja: Novi Gorici, Anhovem in Ajdovščini. Vloga Nove Gorice kot gravitacijskega središča vse njene regije še ni dosegla tiste stopnje, ki jo je imela nekoč Gorica. Odsotnost takega središča se pozna v vplivu nekaterih gravitacijskih silnic v smeri Ljubljane in Kopra. Ti vplivi se bodo z izgradnjo ceste Nova Gorica-Ljubljana v smeri republiškega središča gotovo še povečali.

R e g i j a K o p e r tudi vključuje dve pokrajinsko in gospodarsko dokaj raznoliki območji: Primorsko ter Kras in kraške planote v zaledju. K prvemu štejem Koprsko Primorje, k drugemu pa Kras in njegovo nadaljevanje proti jugovzhodu ter postonjsko, pivško in ilirsko-bistriško ekonomsko geografsko enoto v okviru kraških planot in polj. Gospodarsko osredje te regije je vsekakor Koprsko Primorje z živahnimi gospodarskimi središči in težiščem prometa. Neposredno zaledje Primorja je gospodarsko slabo razvito in tudi kmetijstvo v nazadovanju. Nasprotno imajo ekonomsko geografske enote kraških planot in polj, katere smo vključili v to regijo, svojo več ali manj pomembna gospodarska središča. (Sežana, Pivka, Postojna, Ilirska Bistrica), ki slone podobno kot sosednja v ljubljanski regiji predvsem na lesnem gospodarstvu. Še enkrat je poudariti njihovo nihanje v gravitaciji med Koprom, Ljubljano in celo Reko (območje Ilirske Bistrice)।

~~E VIII / 1, 47~~

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO
UNIVERZE V LJUBLJANI
Jože L o j k

M R E Ž A **Š** O L I I . S T O P N J E S R S

1966

V s e b i n a

I. Šolske regije

1. Uvod in metoda raziskave
2. Učenci in dijaki šol II.stopnje po kraju bivanja in šolanja.
3. Razporeditev, kapacitete in tipi šolskih središč II.stopnje.
4. Šolske regije

II. Nekateri demogeografski pokazatelji šolskih regij

1. Številčno gibanje prebivalstva v letih 1953-1961
2. Struktura aktivnega prebivalstva po panogah gospodarske dejavnosti
3. Letni kontingenti šolske mladine, ki bo končala osnovno šolsko obveznost

III. Ekonomsko-geografske karakteristike šolskih regij

Priloga: 8 tabel (med tekstom)

4 karte

I. ŠOLSKE REGIJE

1./ Uvod in metoda raziskave:

Pri raziskavah funkcionalnosti naselij je eno osrednjih vprašanj ugotavljanje prostorskega območja, na katerem se odvijajo funkcijski odnošaji med centralnimi naselji na eni in njihovo okolico na drugi strani. Z drugimi besedami, omejiti je treba gravitacijska ali vplivna območja, ki sestavljajo širše regije. Težava pri določanju gravitacijskih območij, kakor tudi pri omejitvi regij, je v dejstvu, da centralnim naseljem, ki vrše za svojo okolico neko funkcijo, skoraj nikoli ne pripada neko ostro omejeno vplivno območje. Poleg tega pa je pri tem odločilna tudi izbira kriterija, po katerem ugotavljamo take meje. Z ozirom na cilj raziskave se uporabljajo različni kriteriji, ki vsakokrat vodijo k nekoliko drugačni prostorski omejitvi vplivnih območij. Poleg tega vnašajo spremembe v funkcijski strukturi centralnih naselij v te meje stalno nestabilnost, kar seveda še otežkoča njihovo določitev. Regije kot končni cilj proučevanja različnih pojavov gravitacije k centralnim naseljem in območij centralnih naselij so torej vsestransko kompleksne tvorbe. Tudi kadar se odločimo, da za specialne potrebe neke raziskovalne naloge določamo regije na osnovi manjšega števila kriterijev odnosno enega samega, moramo vendarle imeti pred očmi tudi ostale faktorje, s pomočjo katerih lahko vrednotimo ustreznost ali neustreznost ugotovljenih regionalnih enot.

Ugotavljanje šolskih regij za potrebe analize in nadaljnjega oblikovanja mreže šol II. stopnje moramo v osnovi vsekakor nasloniti na en glavni faktor, na gravitacijo prebivalstva k tej centralni funkciji naselij, to je na gravitacijo učencev in dijakov k šolam II. stopnje v Sloveniji. Kriterij gravitacije okoliškega prebivalstva k raznim centralnim institucijam oz. službam se najbolj pogosto uporablja za izdvajanje vplivnih območij. Pod pojmom gravitacija učencev k centralnim naseljem s šolami II. stopnje je razumeti število mladega prebivalstva Slovenije v starosti nekeko od 14 do 19 let, kistelno prebiva izven krajev drugostopenjskih šol, a v času šolanja začasno stanuje v internatih, pri zasebnikih ali pa se, kar je najbolj značilen pojav gravitacije, dnevno vozi iz okoliških naselij v

kraj šolanja. Vplivno območje neke šole II. stopnje naj bi bilo potemtakem vse območje, s katerega so učenci, ki se v njej šolajo. Izbiro tega pokazatelja kot faktorja za ugotavljanje šolskih regij je vodilo predvidevanje, da večji del učencev šol II. stopnje stalno stanuje izven kraja šolanja, kar daje raziskavi za izhodišče dovolj trdno oporo.

Kljub izbiri enega samega faktorja, to je gravitacije učencev k središčem drugostopenjskega šolstva, je bila omejitev šolskih regij možna šele po podrobnejši razčlenitvi vseh gravitacijskih elementov in kasnejši sintezi rezultatov. Treba je bilo namreč upoštevati, da različne vrste šol oblikujejo prostorsko dokaj heterogena gravitacijska območja. Prepletanje gravitacijskih vplivov posameznih šolskih središč II. stopnje in prekrivanje njihovih vplivnih območij ustvarja do neke mere nejasno sliko, iz katere je na prvi videz težavno izluščiti posamezne šolske regije. Zaradi tega je bilo v prvi fazi raziskav ugotavljanja šolskih regij postavljeno v ospredje opazovanje gravitacije, oz. tvorbe vplivnih območij po treh glavnih skupinah šol II. stopnje:

- a/ gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra,
- b/ tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah in
- c/ poklicnih šolah.

Tako delitev je narekovala predpostavka, da naj ima vsaka regija drugostopenjskega šolstva po eno izmed imenovanih treh glavnih vrst šol. Iz tega sledi, da morajo vsako regijo prekrivati vplivna območja šol vseh treh glavnih vrst. Tako obravnavanje se ujema tudi z že omenjeno ugotovitvijo, da na oblikovanje regij vpliva več regiotvornih faktorjev. Seveda pa tudi take več ali manj homogene regije ne morejo biti vedno ostro omejene. Med naštetimi glavnimi tremi vrstami šol II. stopnje je namreč veliko šol, ki so nadregionalnega pomena. To se pravi, da njihovo vplivno območje sega tudi na območje sosednje ali še bolj oddaljenih regij. V takih primerih se je bilo potrebno za določitev regionalnih meja nesloniti predvsem na eno ali največ dve karakteristični vplivni območji z ozirom na glavne vrste šol, odločala pa je tudi stopnja gravitacije, to je intenzivnost, s katero pritegujejo šolska središča učence s posameznih območij,

merjena po številu učencev. Seveda pri določanju regij drugostopenjskega šolstva tudi ni bilo mogoče iti mimo nekaterih drugih geografskih faktorjev, zlasti prirodno in ekonomsko-geografskih, ki ponekod izrazito poudarjajo meje šolskih regij, drugje pa povzročajo njih nejasen potek in problematičnost.

2./ U č e n c i i n d i j a k i š o l I I . s t o p n j e
p o k r a j u b i v a n j a i n š o l a n j a :

Da bi bilo mogoče opraviti analizo v zvezi z določevanjem vplivnih območij, je bilo potrebno obdelati statistično gradivo o kraju stalnega bivanja in kraju šolanja učencev. V ta namen je bila izvedena na vseh šolah II.stopnje, ob koncu preteklega in na začetku tega leta anketa, ki naj bi zajela nekako polovico v letošnjem letu vpisanih učencev teh šol. Odziv na anketo je bil praktično 100% pa tudi kvaliteta odgovorov je povsem ustrezala namenu raziskave. Pokazalo se je, da je anketno gradivo za potrebe prve faze raziskav v okviru elaborata "Mreža šol II.stopnje" po obsegu celo preobsežno in ga bo lahko koristno uporabiti v kasnejših podrobnejših raziskavah problematike drugostopenjskega šolstva.

Anketa je zajela 30.513 ali 52,5% letos vpisanih učencev. Od teh je stalno stanujočih v kraju šolanja le 10.828 ali 35,5%. 6.851 učencev ali 22,4% stanuje začasno v internatih in 2.703 ali 8,8% pri zasebnikih v kraju šolanja. 10.131 učencev ali točno 1/3 pa se dnevno vozi iz kraja stalnega bivanja v kraj šolanja in obratno. Blizu 20.000 anketiranih učencev (64,5%) je v svojih odgovorih na anketo navedlo kraj stalnega bivališča, kar je omogočilo dokaj podrobno določitev območij, iz katerih posamezne šole zajemajo svoje učence.

Iz rezultatov ^{ankete} lahko torej sklepamo, da se dobra tretjina (35,5%) mladine drugostopenjskih šol stanuje stalno v kraju, kjer se šola. To je povpreček za Slovenijo. Po glavnih treh vrstah šol pa je ta delež dokaj različen. Tako znaša pri gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra delež dijakov, ki stalno stenujejo v kraju šolanja celo nad 1/2 (52,4%). Pri tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah je 38,4%, torej še

vedno nad povprečkom za Slovenijo; pri poklicnih šolah pa je precej nižji in sicer 24,5%. Treba je poudariti, da je bil odstotek anketiranih po glavnih skupinah šol približno enak (50 do 55%), kar daje tem podatkom precej realno vrednost. Delež tkzv. "vozačev", to je tistih, ki se dnevno vozijo s prometnimi sredstvi v kraj šolanja, ali pa prihajajo peš iz bližnjih krajev, je pri vseh treh vrstah šol dokaj sličen, od 30% pri tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah do 36% pri gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra.

Če še nadalje primerjamo posamezne deleže učencev glede na kraj stalnega bivanja in šolanja ter po glavnih treh vrstah šol, lahko zaključimo, da so dijaki gimnazij in šol za vzgojo učnega kadra v veliki večini iz kraja šolanja, ali pa iz krajev, ki so blizu kraju šolanja in z ugodno prometno dostopnostjo. Zato je delež dijakov, ki stanujejo začasno v internatih ali pri zasebnikih v kraju šolanja le 11,6%. Drugače je pri dijakih in učencih tehniških in njim ustreznih strokovnih šol ter poklicnih šol. Delež "vozačev" sicer ni dosti manjši, zato pa je v internatih in pri zasebnikih 32% učencev pri prvi oz. 42% učencev pri drugi vrsti šol. To kaže na znatno večjo razpršenost in oddaljenost krajev, iz katerih so dijaki in učenci teh šol in s tem tudi na njihova znatno večja gravitacijska območja. Zlasti velja to za učence poklicnih šol, ki so praktično iz vseh predelov Slovenije, veliko pa je med njimi tudi učencev iz drugih republik. To ugotovitev potrjuje še podatek, da 68,5% vseh anketiranih učencev, ki so navedli, da stanujejo stalno izven kraja šolanja, obiskuje poklicne šole.

T A B E L A 1

TABELA 1

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II.STOPNJE PO KRAJU bivanja in šolanja PO GLAVNIH VRSTAH ŠOL ¹⁾

V r s t a š o l ²⁾	A		B		C		D		S k u p a j	
	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%
I. Gimnazija in šole za vzgojo učn.kadra	4073 37,6%	52,4	418 6,1%	5,4	480 17,8%	6,2	2797 27,6%	36,0	7768 25,5%	100
II. Tehniške in njim ustrezne strokovne šole	3250 30,0%	38,4	1707 24,9%	20,2	985 36,4%	11,6	2516 24,8%	29,8	8458 27,7%	100
III. Poklicne šole	3505 32,4%	24,5	4726 45,8% 69,0%	33,1	1238 45,8%	8,7	4818 47,6%	33,7	14287 46,8%	100
S k u p a j	10828 100%	35,5	6851 100%	22,4	2703 100%	8,8	10131 100%	33,3	30513 100%	

1) po podatkih anketiranih učencev šol II.stopnje - januar 1966

a) A - učenci, ki stalno stenujejo v kraju šolanja

B - učenci začasno nastanjeni v internatih

C - učenci začasno nastanjeni pri zasebnikih

D - učenci, ki se dnevno vozijo ali hodijo iz kraja stalnega bivanja v kraj šolanja.

3/ Razporeditev, kapacitete in tipi šolskih središč II.stopnje

V Sloveniji je 49 krajev, v katerih so šole II.stopnje. Ti kraji so več ali manj enakomerno razporejeni po vsem področju Slovenije, tako da ima 46 od 62 slovenskih upravnih občin vsaj po eno ali več šol. Le 16 občin je brez šol II.stopnje. Zlasti slabo ali sploh nerazvita je mreža šol II.stopnje na delu Dolenjske in Notranjske, na območju, ki ga zavzemajo upravne občine Trebnje, Grosuplje, del občine Ljubljana-Vič-Rudnik, Ribnica, Vrhnika, Cerknica in Ilirska Bistrica.

V vseh šolskih središčih II.stopnje deluje 205 šol, katerih razvrstitev pa je dokaj neenakomerna. V glavnem je opaziti njihovo koncentracijo šol vzdolž glavne urbanizacijske osi Slovenije, ki poteka iz Ljubljanske kotline po Posavju v Savinjsko dolino ter dalje v Podravje. Samo v Ljubljanski kotlini od Jesenic do Ljubljane, kjer je zgoščitev največja, je 72 ali dobra tretjina vseh šol II.stopnje v Sloveniji. Na drugem mestu je Severnoslovenska regija v Podravju in Pomurju. Tu je koncentracija šol nekaj manjša. Na razmeroma obsežnem področju od Mežiške, Mislinjske in Šaleške doline na zahodu, preko Dravskega polja do Prekmurja je 64 drugostopenjskih šol Slovenije. Sledi Savinjsko s Spodnjim Posavjem in Vzhodno Dolenjsko, kjer je prav tako na dokaj obsežnem območju 40 šol II.stopnje. Najmanj jih je na Primorskem in njegovem obrobju in sicer 29. Med temi območji so večja ali manjša brez šol II.stopnje. Sem moramo šteti predvsem že omenjeni del Dolenjske in Notranjske ter območja hribovitih predelov Slovenije, kjer zaradi redke naseljenosti ni bilo pogojev za njihov nastanek. Pri prostorski razporeditvi drugostopenjskih šol je še poudariti izjemen položaj Ljubljane in Maribora. Samo v teh dveh velikih regionalnih središčih je namreč koncentriranih 70 ali 1/3 vseh šol II.stopnje. v Sloveniji. Ostala šolska središča v tem pogledu daleč zaostajajo, saj imajo večji kraji Slovenije kot so n.pr. Celje, Kranj, Novo mesto ali Koper po okoli 10 drugostopenjskih šol, drugi manjši pa največkrat le po eno samo.

Podobno sliko kot pri številu šol imamo tudi pri kapacitetah odnosno številu vpisanih učencev po posameznih šolskih

središčih in predelih Slovenije. Od skupnega števila letošnje šolsko leto vpisanih dijakov in učencev na šolah II. stopnje (58.066), jih je bilo samo na območju Osrednje Slovenije 47,7%. To pomeni še večjo zgoščenost, kot smo jo lahko opazili pri številu šol. Tako visoka kapaciteta šol II. stopnje v tem predelu Slovenije je vsekakor odraz visoke gospodarske razvitosti tega dela Slovenije in kapacitet Ljubljane, kjer so šola 21269 ali 36,6% učencev drugostopenjskih šol v naši republici. Na območju Severnoslovenske regije je bilo letos vpisanih 27,1% vseh učencev teh šol v Sloveniji, od tega samo v Mariboru 17,6%, kar pomeni, da je kapaciteta mariborskih šol II. stopnje v primeru z ljubljanskimi precej nižja. Še nižja je na območju šol na Savinjskem, v Spodnjem Posavju in Vzhodni Dolenjski ter na Primorskem z delom Notranejske, kjer je v šolskem letu 1965/66 vpisanih 16% oz. 9,3% otrok drugostopenjskih šol v Sloveniji. Le majhne razlike v grobem pregledu razporeditve kapacitet po posameznih delih Slovenije se pokažejo ob upoštevanju števila sedežev na šolah II. stopnje. Po nepopolnih podatkih je bilo v šolskem letu 1964/65 v Sloveniji skupaj 38.933 sedežev. To pomeni, da odpade 150 učencev na 100 sedežev.

T A B E L A 2.

Ta pregled razvrstitve in kapacitet šol II. stopnje omogoča le splošno orientacijo v problematiki mreže drugostopenjskega šolstva. Podrobnejši pokazatelji v tej smeri bodo podani po posameznih regijah in v zvezi z nekaterimi demografskimi in ekonomskogeografskimi karakteristikami šolskih regij, na katerih je bilo težišče raziskav.

V skladu z domnevo in kasnejšo ugotovitvijo, da je za tvorbo šolske regije potrebna prisotnost vseh treh glavnih vrst drugostopenjskih šol, kaže uvodoma pred določitvijo in karakterizacijo šolskih regij izvesti tipizacijo šolskih središč. Tako lahko razdelimo središča šol II. stopnje na sledeče tipe:

1. regiotvorni tip večstransko usmerjenega šolskega središča,
2. prehodni tip dvostransko usmerjenega šolskega središča in

TABELA 2

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II. STOPENJE PO ŠOLSKIH SREDIŠČIH IN GLAVNIH
VRSTAH ŠOL.

Kraj	Gimnazija in šole za vzgo- jo učn.kadra	Tehniške in njim ustrez.strokovne šole	Poklicne šole	Skupaj
	I	II	III	
Ajdovščina št.	-	170		170
%		100%		100%
Bled	-	-	101	101
			100%	100%
Brežice	325	-	188	513
	63,3%		36,7%	100%
Celje	1368	1046	1621	4035
	33,9%	25,9%	40,2%	100%
Črnomelj	142	-	153	295
	48,1%		51,9%	100%
Domžele	-	214	214	428
		50,0%	50,0%	100%
Idrija	270			270
	100%			100%
Izola			312	312
			100%	100%
Jesenice	354	286	511	1151
	30,7%	24,8%	44,5%	100%
Kamnik	207	-	-	207
	100%			100%
Kočevje	239	-	-	239
	100%			100%
Koper	522	552	456	1530
	34,1%	36,1%	29,8%	100%
Kranj	480	1018	1728	3226
	14,9%	31,5%	53,6%	100%
Krško	-	383	150	533
		71,8%	28,2%	100%
Lendava	-	116	153	269
		43,1%	56,9%	100%
Ljubljana	5248	6337	9684	21269
	24,7%	29,8%	45,5%	100%
Ljutomer	164	-	-	164
	100%			100%

TABELA 2 - nadaljevanje

K r a j	št. %	I	II	III	Skupaj
Maribor		2386	3075	4761	10222
		23,3%	30,1%	46,6%	100%
Medlog p.Celju	-	-	-	64	64
				100%	100%
Mežica	-	-	-	73	73
				100%	100%
Murska Sobota		602	530	429	1561
		38,6%	33,9%	27,5%	100%
Nova Gorica		459	289	1081	1829
		25,2%	15,8%	59,0%	100%
Novo mesto		568	468	551	1587
		35,8%	29,5%	34,7%	100%
Piran		131	291	-	422
		31,0%	69,0%		100%
Postojna		433	175	-	608
		71,2%	28,8%		100%
Ptuj		365	234	336	935
		39,0%	25,0%	36,0%	100%
Poljče pri Begunjah	-	-	-	42	42
				100%	100%
Rogaška Slatina	-	-	18	87	105
			17,1%	82,9%	100%
Rakičan	-	-	192	-	192
			100%		100%
Radenci	-	-	-	135	135
				100%	100%
Radovljica	-	-	-	178	178
				100%	100%
Ravne		376	-	179	555
		67,7%		32,3%	100%
Ruše	-	-	196	69	265
			74,0%	26,0%	100%
Sevnica	-	-	-	92	92
				100%	100%
Slovenjgradec	-	-	213	-	213
			100%		100%
Slovenska Bistrica	-	-	-	71	71
				100%	100%

TABELA 2 - nadaljevanje

K r a j	I	II	III	SKUPAJ
Stična	Štev. 156 % 100%	-	-	156 100%
Svečina	-	-	73 100%	73 100%
Šentjur	-	-	26 100%	26 100%
Škofja Loka	218 39,4%	-	335 60,6%	553 100%
Šmartno p.Litiji	-	-	45 100%	45 100%
Štore	-	-	356 100%	356 100%
Tolmin	262 100%	-	-	262 100%
Trbovlje	252 24,0%	527 50,2%	271 25,8%	1050 100%
Turnišče p.Ptuju	-	-	83 100%	83 100%
Velenje	66 6,8%	61 6,3%	842 86,9%	969 100%
Vrbje	-	-	36 100%	36 100%
Zagorje	-	-	550 100%	550 100%
Žiri	-	-	87 100%	87 100%
SLOVENIJA	15593 26,9%	16391 28,2%	26082 44,9%	58066 100%

3. lokalni ali nadregionalni tip enostransko usmerjenega šolskega središča.

K regiotvornemu tipu uvrščamo vsa tista šolska središča, v katerih so vse tri glavne vrste šol II. stopnje. Prisotnost teh šol namreč nujno pogojuje oblikovanje zaključenih prostorskih enot - šolskih regij. Šolskih središč tega tipa je v Sloveniji 12 in sicer: Celj, Jesenice, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Nova Gorica, Novo mesto, Ptuj, Trbovlje in Velenje. Kot bomo kasneje videli, so vsa ta mesta središča šolskih regij. Šole teh središč obiskuje najmanj po okoli loco učencev. K prehodnemu tipu šolskega središča, ki je lahko bliže regiotvornemu ali lokalnemu oz. nadregionalnemu tipu šolskega središča in ima dve glavni vrsti šol, prištevamo 11 krajev: Brežice, Črnomelj, Domžale, Krško, Lendavo, Piran, Postojno, Rogaška Slatina, Ravne, Ruše in Škofjo Loko. Med temi so tri manj izrazita središča regiotvornega tipa: Brežice, Krško in Ravne. Za ta tri središča in za Velenje, ki je prav tako manj izrazit regiotvorni tip šolskega središča, je značilno, da ne tvorijo samostojno, ampak po dve skupaj eno šolsko središče regiotvornega tipa. Na drugi strani pa so n.pr. Domžale, Piran in Rogaška Slatina bliže lokalnemu oz. nadregionalnemu tipu enostransko usmerjenega šolskega središča.

Ostalih 26 šolskih središč II. stopnje v Sloveniji uvrščamo v lokalni ali nadregionalni tip enostransko usmerjenega šolskega središča. To so kraji, ki imajo le po eno izmed glavnih treh vrst šol. Lokalni tip šolskega središča predstavljajo n.pr. Ljutomer, Idrija, Stična, Žiri in Kamni, nadregionalni pa Medlog pri Celju, Poljče pri Begunjah in Tolmin.

Čeprav smo Ljubljano in Maribor uvrstili v regiotvorni tip šolskega središča, kamor po svojem značaju vsekekor spadata, pa je vendarle omeniti njihov izjemen značaj. Zaradi velike koncentracije vseh vrst šol II. stopnje in visokih kapacitet, imata ti dve šolski središči, zlasti Ljubljana, velik vpliv ne tudi izven svojih regij, skoraj za vse področje Slovenije, kar jima daje značaj glavnih republiških središč drugostopenjskega šolstva.

Izvedena tipizacija središč šol II. stopnje je seveda do neke mere enostrena, ker ne upošteva podrobnejše razdelitve šol po vrstah tudi v okviru imenovanih treh glavnih skupin drugostopenjskih šol. To vsekakor ostane raziskovalna naloga, ki pa v tej fazi raziskav ni nujna. Podrobnejša razčlenitev tipov šolskih središč bi vnesla precej nejasnosti v izbiro kriterijev za določitev šolskih regij in otežkočala določitev njihovih meja.

4./ Š o l s k e r e g i j e :

Na osnovi navedenih ugotovitev, zlasti študija funkcij-skih centrov drugostopenjskega šolstva je glede na današnje stanje mreže šol II. stopnje mogoče izdvojiti v naši republiki 13 šolskih regij: Brežice-Krško, Celje, Jesenice, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Novo mesto, Nova Gorica, Ptuj, Ravne-Velenje in Trbovlje. Rajonizacija se je predvsem tesno naslonila na gravitacijsko privlačnost šolskih centralnih krajev in na obstoječo upravno teritorialno razdelitev Slovenije. Čeprav je bil dejansko upoštevan samo eden (gravitacija učencev k šolam II. stopnje) od faktorjev celotnega gravitacijskega kompleksa, so se dokaj jasno pokazale regije, ki se v znatni meri ujemajo z doslej uveljavljeno shemo rajonizacije Slovenije. Ta je bila v preteklosti, zlasti v zvezi z pogostimi spremembami meja upravno-teritorialnih enot, večkrat korigirana, dokler se ni oblikovala sedanja, sloneča na proučevanju regionalno-gospodarskih funkcij. O nekaterih skupnih potezah obeh regionalnih shem kompleksno funkcijskega značaja, bo niže še govora. Na tem mestu naj najprej označimo obseg posameznih regij in omenimo nekatere probleme v zvezi z njihovo omejitvijo.

Pogled na karto šolskih regij nam očitno pokaže pet gravitacijskih območij. Od teh so tri močnejša: Podravsko, Savinjsko in Osrednjeslovensko - ter dve šibkejši območji: Vzhodnodolenjsko -spodnjeposavsko ter Primorsko. Prva tri imajo vsa izrazite osnovne gravitacijske centre Maribor, Celje in Ljubljano, ostali dve pa tako atraktivnih centrov nimata, vendar sta že izven neposrednega vpliva in Celja in Ljubljane, da bi ju lahko enostavno prišteli k tema dvema velikima makroregionalnima območjema.

Podravje oziroma Severnoslovenska regija vključuje štiri šolske regije: Mursko Soboto, Maribor, Ptuj in Ravne-Velenje. Regija Murska Sobota obsega Pomurje v mejah nekdanjega okraja Murska Sobota. Je zelo jasno omejena in zaradi razmeroma slabe prometne povezanosti tega dela Slovenije s z ostalimi območji dokaj izrazita regionalna enota tudi v šolstvu. Regija Ptuj obsega Spodnje Podravje in jo zaradi bližine Maribora, s katerim je tudi prometno dobro povezana, lahko v uvrščamo med tiste manjše šolske regije, katerih nadaljnji obstoj je lahko pod vprašajem, kljub precej izrazitemu gravitacijskemu območju Ptuja. Regija Maribor obsega območje najintenzivnejše gravitacije k Mariboru ter prometnim poteam, ki vodijo k temu šolskemu središču. Na vzhodu spada vanjo še del Slovenskih goric, na jugu sega do Rogaško-Konjiške pregraje in celo v njo samo na območjih, ki se odpirajo proti Mariboru, na zahodu pa obsega vzhodni del Pohorskega Podravja nekako do črte Radlje v Dravski dolini-Črni vrh, kjer prehaja na območje regije Ravne - Velenje. Zgornje Podravje je po svoji gospodarski specifičnosti in prometni oddaljenosti od Maribora vsekakor regionalna enota za sebe. Ni pa mogoče zaključiti, da predstavlja to območje tudi svojsko šolsko regijo s središčem v Ravnah, ki niso regiotvorni tip mnogostransko usmerjenega šolskega središča. Zato je kazalo kljub nekaterim pomislekom Zgornjemu Podravju priključiti še Šaleško dolino, ki ima v Velenju sicer svoje regiotvorno šolsko središče, a prešibko, da bi ga smatrali za središče samostojne regije. Čeprav brez izrazitega regiotvornega funkcijskega središča, katerega funkcije so razdeljene med Ravne, Velenje in deloma tudi Slovenjgredec, se zdi obstoj regije Ravne - Velenje povsem opravičljiv, zlasti še, ker je Šaleška dolina gospodarsko močna regionalna enota, ločena od celjskega gospodarskega območja in po usmerjenosti gospodarstva (rudarstvo, težka industrija) bolj sorodna gospodarstvu Zgornjega Podravja.

Ne glede na prirodno in gospodarsko zelo heterogeno strukturo Savinjskega, kateremu prištevamo območje Zgornje Savinjske doline preko Celjske kotline do Posotelja, je to zaradi dominantne vloge Celja celovita šolska regija Celje. Od nje se je odtegnila že omenjena Šaleška dolina, dokaj labilno gravitacijo k Celju pa izkazuje tudi Zgornja Savinjska dolina in do neke mere Spodnje

Posotelje. Pač pa segajo močni gravitacijski vplivi Celja po Spodnji Savinjski dolini v Spodnje Posavje nekako do Sevnice, torej že na območje sosednje velike gravitacijske enote. Zato v tem delu celjske regije meja nasproti trboveljski in regiji Brežice-Krško ni posebno ostro začrtana.

Osrednje slovensko gravitacijsko območje je daleč najbolj-sežnejše. V okviru tega so zastopane tri šolske regije: Ljubljana, Kranj in Jesenice. Najmanjša je regija Jesenice, ki kot izrazito industrijsko središče nima posebno močno izraženih centralnih funkcij in s tem obsežnejšega lastnega gravitacijskega območja k šolam II. stopnje. Zato hitro oslabi vpliv Jesenic v smeri Radovljice, ki stoji že onstran meje jeseniške regije na območju regije Kranj, ki je v tem oziru očitno posegla na jeseniško gospodarsko območje. Regija Kranj ima v okviru osrednjeslovenskih regij zelo jasno izražene meje z izrazitim šolskim središčem, ki v neki meri predstavlja šolsko središče vse Gorenjske. Z ozirom na šibko izraženo gravitacijsko območje Jesenic in atraktivno vlogo Kranja z visoko stopnjo centralnosti za ta del Osrednje Slovenije, je lahko sporen obstoj dveh regij na Gorenjskem. Kako močno funkcijo kot šolsko središče vrši Kranj, se vidi tudi v tem, da vplivi Ljubljane v smeri proti Kranju ne segajo posebno daleč, nekako do Medvod, ne glede na to, da predstavlja Ljubljana osrednje republiško šolsko središče.

Ljubljana je razvila svoje gravitacijsko območje razen na teritoriju neposredne gravitacije v Ljubljanski kotlini, še na območju dela Dolenjske in Notranjske, del Dolenjske, ki spada upravno v občino Ribnica in Kočevje, je sicer precej oddaljen od neposrednega gravitacijskega vpliva Ljubljane, vendar brez regiotvornega centra ni mogel oblikovati svoje lastne regije. Obrisi take regije se kažejo le pri gimnazijah, saj je v tem delu ljubljanske regije še edina šola II. stopnje le gimnazija v Kočevju. K ljubljanski regiji štejejo tudi tisti del Notranjske, ki neposredno gravitira k Ljubljani, to je območje občin Logatec, Vrhnika in večji del občine Cerknica. Tudi tukaj je Postojna kot prehodni tip središča drugostopenjskega šolstva prešibka, da bi lahko oblikovala svoje lastno gravitacijsko območje. Poleg tega smo Postojno in njeno lokalno vplivno območje uvrstili h

koprski regiji, kamor je po nekaterih gravitacijskih znakih njena uvrstitev vsekakor bolj upravičena.

Ostaneta še dve širši gravitacijski območji z več šolskimi regijami. Za razliko od opisanih treh, ti dve nimata straktivnih centralnih središč drugostopenjskega šolstva, kot so Maribor, Celje in Ljubljana. Funkcije v šolstvu II. stopnje si je tukaj razdelilo več regionalnih gospodarskih središč, ki pa so, razen v dveh primerih, še vsi tako izraziti, da tvorijo lastne šolske regije: Trbovlje, Brežice-Krško in Novo mesto. Podobno kot Jesenice tudi Trbovlje, kot izrazito industrijsko-rudarsko naselje z razmeroma šibko razvitimi centralnimi funkcijami, nima posebno močno izražene gravitacije in ostro začrtanih regionalnih meja. Omenili smo že nejasen potek meje trboveljske regije nasproti celjski na območju Savinjske doline. Prav tako kaže labilne znake in je težko določljiva meja nasproti ljubljanski regiji. Vse to in dejstvo, da je trboveljska šolska regija po površini najmanjša v Sloveniji, daje prav tako razloge za pretres razlogov, ki opravičujejo ali ne opravičujejo njen obstoj. Podobno kot regija Ravne-Velenje tudi šolska regija, ki obsega Krško-brežiško kotlino z obrobjem ter del Posavskega hribovja, nima enega samega regiotvornega šolskega središča, ampak vršita to funkcijo dve šolski središči prehodnega tipa - Brežice in Videm-Krško, ki se dopolnjujeta. Kot značilnost te regije je prav tako omeniti labilnost njenih meja tako napram celjski kot novomeški regiji. To si lahko razlagamo kot posledico šibke in dohaj nejasno izražene gospodarsko funkcijske enotnosti te, kakor ostalih dveh, Vzhodnodolenjsko-spodnjeposavskega gravitacijskega območja, ki na svoji južni in vzhodni meji v marsičem gravitira že k nekaterim večjim gospodarskim središčem Hrvatske. Čeprav kažeta šolski središči Krško in Brežice še dovolj izrazito gravitacijo za izdvojitve njune regije, * bi kazalo tudi oblikovanju te regije posvetiti več diskusije, seveda v navezi z reševanjem problematike trboveljske in novomeške šolske regije. Regija Novo mesto obsega območje ob zgornji in srednji Krki, Belo Krajino ter območje ob zgornji Mirni in Temenici, na teritoriju občine Trebnje, kjer pa gravitacijski vplivi Novega mesta že zelo oslabijo in vplivi Ljubljane odrivajo mejo novomeške regije.

Pri Primorskem gravitacijskem območju nastopajo določene dileme že ob razmejitvi Primorskega od Osrednjeslovenskega gravitacijskega območja. Odsotnost večjega regiotvornega središča, kot bi bil v tem predelu Slovenije lahko n.pr. Trst, se pozna tukaj. Zato se na Primorskem in predvsem na tistem delu Notranjske, ki je nekdanje izrazito težil na primorsko stran, danes javljajo večji ali manjši vplivi Ljubljane, kar n. onemogoča ostro omejitev med obema glavnima gravitacijskima področjema, Primorskim in Osrednjeslovenskim. Opazovanje gravitacije učencev h posameznim šolskim središčem II. stopnje nas postavlja predvsem pred vprašanje, kam uvrstiti občino Idrijo, kjer se močno križajo vplivi Ljubljane, Nove Gorice pa tudi Kranja. Tudi pri občini Postojni ni vse jasno in neznatna prevaga v stopnji intenzivnosti privlačenja s strani primorskih šolskih središč nad Ljubljano, je odločila njihovo vključitev v Primorsko gravitacijsko območje. Prav tako so predvsem zaradi slebe prometne povezave šibki gravitacijski vplivi primorskih šolskih središč na območje občine Ilirska Bistrica, ki jo kaže več ali manj samo zaradi njenega položaja uvrstiti v Primorsko gravitacijsko območje. Vsekakor treba poudariti, da je vse omenjeno območje Krase pod križajočimi se vplivi Ljubljane na eni strani ter nekaterih krajev Primorske na drugi strani.

Primorsko gravitacijsko območje vključuje dve regiji, regijo Nova Gorica in regijo Koper. Novogoriška regija obsega Zgornje Posočje ter Spodnje Posočje ali Goriško ter labilno območje idrijske občine. Meja med to in koprsko regijo ni posebno ostra zlasti ne na območju Tržaško-komenskega Krasa, kjer se prepletajo gravitacijski vplivi obeh glavnih regiotvornih središč Primorske, Nove Gorice in Kopra. Končno obsega regija Koper ves ostali del nekdanjega neposrednega zaledja Trsta, to je jugovzhodni del Krasa, kraške planote v njegovem nadaljevanju ter Koprsko Primorje.

Naštete šolske regije, določene na osnovi nekaterih enotnih kriterijev nikakor ne predstavljajo sklop strukturno povsem enakih regionalnih tvorb, ampak se dejansko druga od druge močno razlikujejo. To so predvsem razlike v teritorialnem obsegu,

kapacitetah in usmeritvi drugostopenjskega šolstva glede na vrsto šol. Te razlike izhajajo med drugim in iz nekaterih družbenogeografskih razvojnih značilnosti posameznih regij, o katerih bo govora pri demogeografskih in ekonomsko-geografskih pokazateljih šolskih regij. Najprej pa naj se seznanimo nekoliko dlje še z nekaterimi splošnimi kazalniki drugostopenjskega šolstva po šolskih regijah, o katerih je bilo govora že pod točko 3. Analiza ankete je, kot že omenjeno, pokazala, da dobri 2/3 učencev drugostopenjskih šol ne stanuje stalno v kraju šolanja, ampak le začasno, ali dnevno niha med krajem bivanja in šolanja. v Sloveniji je nekaj regij, kjer je ta delež še višji. Tako je v šolah brežiško-krške regije le 13,6% učencev domačinov. Med 70% in 80% učencev, ki stalno stanujejo izven kraja šolanja, imajo še regije Celje, Koper, Kranj, Murska Sobota, Novo mesto, Nova Gorica, Ptuj in Ravne-Velenje. Med regijami, kjer je teh učencev precej manj, izstopajo Trbovlje in Ljubljana s 44,8%, oz. 45,6% domačinov.

TABELA 3

V zvezi s tem nas zanima, kakšne so internatske kapacitete regij, v katerih šole II. stopnje pritegujejo nadpovprečno število učencev iz svojega gravitacijskega območja. Iz deleža števila učencev, ki stanujejo v internatih, vidimo, da je odstotek stanujočih v internatih višji od povprečka za Slovenijo le pri treh od devetih regij (Brežice-Krško, Koper, Ravne-Velenje), pri treh je malo nižji, pri treh (Murska Sobota, Novo mesto, Ptuj) pa precej nižji. Smatramo lahko, da so zlasti v zadnjih treh regijah internatske kapacitete nezadostne.

Po številu učencev je v Sloveniji največ šolskih regij, v katerih se šola 1000-2000 učencev in sicer 6; 3 regije imajo 2000-3000 učencev, nad 3000 učencev je v kranjski regiji, nad 4000 v celjski in nad 10 000 oz. 20.000 mariborski in ljubljanski. Več kot absolutne številke nam pove število učencev na 100 prebivalcev. Slovenija ima povprečno 36 učencev na 100 preb. Daleč nad povprečkom sta Ljubljana in Maribor s 6,3 oz. 5 učencev šol II. stopnje na 100 prebivalcev. V kranjski regiji je ta koeficient 4,2, v jeseniški in trboveljski pa 3 oziroma 3,1. Zadnja dva koeficienta kažeta kljub manjšemu absolutnemu številu učencev, na relativno visok obisk drugostopenjskega šol v teh regijah,

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II.STOPNJE PO KRAJU BIVANJA IN ŠOLANJA
(po šolskih regijah)

Šolske regije	A ¹⁾		B		C		D		S k u p a j	
	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%
1.Brežice-Krško	84	13,6	204	33,0	41	6,6	289	46,8	618	100
2.Celje	638	25,1	556	21,8	174	6,8	1180	46,3	2548	100
3.Jesenice	212	30,9	144	21,0	38	5,5	293	42,6	687	100
4.Koper	457	27,2	511	30,4	104	6,2	607	36,2	1679	100
5.Kranj	570	26,2	471	21,6	67	3,1	1069	49,1	2177	100
6.Ljubljana	4910	45,6	2360	21,9	886	8,2	2616	24,3	10772	100
7.Maribor	2289	39,2	1251	21,4	814	13,9	1491	25,5	5845	100
8.Murska Sobota	290	23,7	135	11,0	248	20,2	552	45,1	1225	100
9.Novo mesto	198	26,3	113	15,0	108	14,3	334	44,4	753	100
10.Nova Gorica	295	20,9	531	37,7	60	4,2	523	37,2	1409	100
11.Ptuj	197	29,9	79	12,1	89	13,5	293	44,5	658	100
12.Ravne-Velenje	289	23,1	390	31,2	53	4,2	520	41,5	1252	100
13.Trbovlje	399	44,8	106	11,9	21	2,3	364	41,0	890	100
S k u p a j	10828	35,5	6851	22,4	2703	8,8	10131	33,3	30513	100

1) Glej tabelo št.1, opombo 1 in 2

kar govori v prilog obstoja teh dveh gravitacijsko šibkejših regij. 2 ali manj učencev na 100 preb. odpade v regijah Brežice-Krško, Murska Sobota in Ptuj, to je na območju najbolj agrarnih predelov Slovenije.

Podatki o številu sedežev izkazujejo, da odpade v Sloveniji na šolah II. stopnje 150 učencev na 100 sedežev. Najslabše je v murskosoboški regiji, kjer znaša ta koeficient 2,3, in v ljubljanski 1,9. Visok je še v regiji Maribor, 1,6, sicer pa se pri največjem številu šolskih regij (6) giblje od 1 do 1,2. Le pri ravensko-veležnjški regiji je 0,9.

(TABELA 4)

Usmeritev šolstva v posameznih regijah je razvidna iz števila vpisanih učencev po vrstah šol. Letošnje šolsko leto se šola v gimnazijah in šolah za vzgojo ^{učnega} kadra 15.593 ali 29,6% vseh vpisanih učencev (v gimnazijah 23,1% in v šolah za vzgojo učnega kadra 3,8%); v tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah 16.391 ali 28,2% vpisanih učencev (v tehniških 13,1%, ekonomskih 7,6%, kmetijskih 1,6%, zdravstvenih 3,5%, prometnih 0,7%, upravno-administrativnih 0,5% in umetniških šolah 1,2%) ter v poklicnih šolah 26.082 ali 44,9% vseh učencev (v vajeniških 29,4%, industrijskih 11,5%, v ostalih ^{šolah} praktičnim poukom 1,9% in v šolah za drug strokovni kader 2,1%).

Pri gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra odstopajo od povprečka za Slovenijo regije Koper, Murska Sobota, Novo mesto, Nova Gorica, Ptuj, kjer je delež vpisanih učencev na teh šolah nad 1/3 (od 33%-39%). Manj kot 20% učencev gimnazij in šol učnega kadra je v regijah Kranj in Trbovlje. Gimnazije so v vseh regijah, šol za vzgojo učnega kadra pa ni v regiji Brežice-Krško, obeh gorenjskih regijah, trboveljski regiji in regiji Ravne-Velenje.

Manjša odstopanja od povprečka glede na število vpisanih učencev je opaziti pri tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah. Znatno manj učencev te vrste šol II. stopnje (pod 20%) je le v regijah Nova Gorica in Ravne-Velenje. Obstojajo pa večje razlike glede števila vrst šol v okviru druge glavne skupine drugostopenjskih šol. Medtem ko imajo regije Koper, Ljubljana

TABELA 4

ŠTEVILO ŠOL, UČENCEV IN SEDEŽEV V ŠOLAH II.STOPNJE PO ŠOLSKIH REGIJAH

Šolske regije	Število šol	Število učencev	Število sedežev	Število uč.na 1 šolo	Število uč.na 1 sedež	Število uč.na 100 preb.
1. Brežice-Videm-Krško	6	1338	1211	223	1,1	2,0
2. Celje	15	4622	3491	308	1,3	2,6
3. Jesenice	7	1294	1214	184,8	1,1	3,0
4. Koper	15	2872	2397	191,5	1,2	2,7
5. Kranj	19	3957	2770	208,3	1,4	4,2
6. Ljubljana	46	22431	11598	487,6	1,9	6,3
7. Maribor	35	10631	6780	303,7	1,6	5,0
8. Murska Sobota	11	2322	989	211	2,3	1,8
9. Novo mesto	10	1882	1800	188,2	1,0	2,2
10. Nova Gorica	14	2531	2358	180,8	1,1	2,2
11. Ptuj	7	1018	820	145,4	1,2	1,2
12. Ravne-Velenje	11	1769	2000	160,8	0,9	2,4
13. Trbovlje	9	1600	1505	177,8	1,1	3,1
S l o v e n i j a	205	58066	38933	283,2	1,5	3,6

in Maribor zastopane vse vrste nekdanj imenovanih srednjih šol, pa je pri drugih regijah teh šol manj. Tehniške šole so v vseh regijah razen v ptujski, ekonomskih šol ni v brežiško-krški in jeseniški regiji. Kmetijske srednje šole so le v petih regijah (Koper, Ljubljana, Novo mesto, Maribor, Murska Sobota). Srednje zdravstvene šole nastopajo v središčih zdravstvenih regij, v Celju, Jesenicah, Kopru, Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti, Novem mestu in Novi Gorici. Prometni šoli sta le dve, v mariborski in koprski regiji; brez nje je tudi ljubljanska regija. Samo v obeh glavnih republiških središčih so umetniške šole II. stopnje

Pri poklicnih šolah je največ vpisanih učencev in to znatno nad slovenskim povprečjem v izrazitih industrijskih regijah kot so Jesenice (50,6%), Kranj (56,6%), Ravne-Velenje (59,5%) in Trbovlje (51,4%), kar gre, kot smo videli, na račun manjšega deleža vpisanih učencev na ostalih dveh glavnih vrstah šol II. stopnje. Podpovprečno usmeritev učencev v poklicne šole opazamo v brežiško-krški, novomeški, murskosoboški in do neke mere ptujski regiji, torej na območju bolj skromno razvite industrije ter drugih gospodarskih neagrarnih panog. Z izredno nizkim odstotkom 26,6 opozarja na sebe koprski regija. Razlago za to lahko iščemo v tem, da ima regija Koper v primeru z ostalimi šolskimi regijami, če ne upoštevamo ljubljanske in mariborske, najbolj razvejano drugo glavno skupino šol II. stopnje, to je tehniške in njim ustrezne strokovne šole.

(TABELA 5)

TABELA 5

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II.STOPNJE PO VRSTAH ŠOL IN ŠOLSKIH REGIJAH

Šolske regije	gimn.in šole za vzg.učn.kadra I			Tehniške in njim ustrezne strokovne šole							II Skupaj	
	x)	1	2	Skupaj	1	2	3	4	5	6		7
Brežice	325 e 28,5	- 28,5	325 28,5	383 33,7	-	-	-	-	-	-	-	383 33,7
Celje	1203 26,0	165 3,6	1368 29,6	413 8,9	539 11,7	-	112 2,4	-	-	-	-	1064 23,0
Jesenice	354 27,3	-	354 27,3	173 13,4	-	-	113 8,7	-	-	-	-	286 22,1
Koper	935 32,5	151 5,3	1086 37,8	51 1,8	467 16,3	175 6,1	65 2,3	226 7,9	34 1,2	-	-	1018 35,6
Kranj	698 17,7	-	698 17,7	701 17,7	264 6,7	-	-	-	53 1,3	1018	-	1018 25,7
Ljubljana	5204 23,2	646 2,9	5850 26,1	3817 17,0	947 4,2	169 0,7	953 4,3	-	126 0,6	539 2,4	-	6551 29,2
Maribor	1652 15,5	734 6,9	2386 22,4	1619 15,2	630 5,9	280 2,6	349 3,4	179 1,7	73 0,7	141 1,3	-	3271 30,8
Murska Sobota	565 24,3	201 8,7	766 33,0	116 5,0	312 13,4	192 8,3	218 9,4	-	-	-	-	838 36,1
Novo mesto	557 29,6	153 8,1	710 37,7	-	256 13,6	108 5,7	104 5,6	-	-	-	-	468 24,9
Nova Gorica	871 34,4	120 4,7	991 39,1	67 2,6	316 12,5	-	76 3,1	-	-	-	-	459 18,2

TABELA 5 (nedaljevanje)

Ptuj	342 33,6	23 2,2	365 35,8	-	234 23,1	-	-	-	-	-	234 23,1
Ravne-Velenje	442 25,0	-	442 25,0	61 3,4	213 12,1	-	-	-	-	-	274 15,5
Trbovlje	252 15,7	±	252 15,7	234 14,6	255 15,9	- 2,4	38	-	-	-	527 32,9
Slovenija	13400 23,1	2193 3,8	15593 26,9	7635 13,1	4433 7,6	924 1,6	2028 3,5	405 0,7	286 0,5	680 1,2	16391 28,2

- *) I. Gimnazije in šole za vzgojo učnega kadra: 1. gimnazije, 2. šole za vzgojo učnega kadra
 II. Tehniške in njim ustrezne strokovne šole
1. tehniške
 2. ekonomske
 3. kmetijske
 4. zdravstvene
 5. prometne
 6. upravno administrativne
 7. umetniške in za oblikovanje

TABELA 5 - nadaljevanje

Šolske regije *)	Poklicne šole					I.II.III. Skupaj
	1	2	3	4	5 III. Skupaj	
Brežice	396 34,8%	-	34 3,0%	-	430 37,8%	1138 100%
Celje	1440 31,2%	443 9,6%	307 6,6%	-	2190 47,4%	4622 100%
Jesenice	101 7,8%	332 25,6%	221 17,2%	-	654 50,6%	1294 100%
Koper	441 15,3%	208 7,2%	-	119 4,1%	768 26,6%	2872 100%
Kranj	1739 43,9%	344 8,7%	54 1,4%	104 2,6%	2241 56,6%	3957 100%
Ljubljana	7615 33,9%	1843 8,2%	91 0,4%	481 2,2%	10030 44,7%	22431 100%
Maribor	2937 27,6%	1622 15,2%	158 1,5%	257 2,5%	4974 46,8%	10631 100%
Murska Sobota	717 30,9%	-	-	-	717 30,9%	2321 100%
Novo mesto	704 37,4%	-	-	-	704 37,4%	1882 100%
Nova Gorica	789 31,2%	207 8,2%	- 0,0%	85 3,3%	1081 42,7%	2531 100%

TABELA 5 - nadaljevanje

Šolske regije	1	2	3	4	III Skupaj	I.II.III. Skupaj
Ptuj	204 20,0%	-	83 8,1%	132 13,0%	419 41.1%	1018 100%
Ravne-Velenje	-	1025 57,9%	-	28 1,6%	1053 59,5%	1769 100%
Trbovlje	-	681 42,6%	140 8,8%	-	821 51.4%	1600 100%
SLOVENIJA	17083 29,4%	6705 11,5%	1088 1,9%	1206 2,1%	26082 44,9%	58066 100%

*) III. Poklicne šole: 1. Vajeniške
 2. Industrija
 3. Ostale šole s praktičnim poukom
 4. Šole za drug strokovni kader.

II. NEKATERI DEMOGEOGRAFSKI POKAZATELJI ŠOLSKIH REGIJ

1./ Številčno gibanje prebivalstva v letih 1953 - 1961:

Indeks rasti prebivalstva v Sloveniji za obdobje 1953-1961 znaša 105,8, to je precej pod jugoslovanskim indeksom, ki je v istem obdobju 109,1. V Sloveniji se v zvezi z dosedanjim razvojem in stopnjo družbenogeografskega razvoja, ki so ga dosegle posamezne pokrajine, kažejo v številčnem gibanju prebivalstva precejšnje razlike, ki nakazujejo tudi tendence nadaljnje rasti prebivalstva. Predvsem je opaziti, da prebivalstvo v onih predelih Slovenije in njim pripadajočih šolskih regijah, ki jih je v povojnem času zajel najbolj dinamičen gospodarski razvoj in z njim zvezani demografski pojavi, Prebivalstvo se koncentrira zlasti v predelih najintenzivnejše industrializacije in urbanizacije Slovenije, to je ob naši primorski obali, v Ljubljanski in Celjski kotlini, na Zg. Dravskem polju in v Zgornjem Podravju ter še po posameznih gospodarsko visoko razvitih otokih med temi območji, v Črnem revirju in Velenjskem rudarsko-industrijskem bazenu. To so območja, kamor lahko v povojnem času spremljamo ves čas močne imigracijske tokove iz tistih predelov Slovenije, ki jih sprva gospodarski razvoj ni zajel v taki meri, ali pa sploh nimajo perspektiv zanj. Med ta lahko štejemo naše hribovite in gorske predele, ki so ostali izven dosega gospodarskih središč in z njimi slabo prometno povezani. Tu nastopa že dalj časa trajajoča depopulacija. Na drugi strani pa so to naši najbolj agrarni predeli subpanonskega obrobja Slovenije.

Po nagli rasti prebivalstva se izdvajajo izmed ostalih predvsem osrednjealovenske regije, Ljubljana (indeks 112,6), Kranj (111) in Jesenice (110,5). Tu lahko tudi v bodoče pričakujemo največji porast. Visok indeks rasti izkazujejo dalje še trboveljska (109,3), mariborska (109,6) ter ravensko-velenjska regija s sploh najvišjim indeksom rasti v Sloveniji 113,8. Nekako na povprečju za Slovenijo je številčno gibanje prebivalstva v koprski regiji (indeks 105,6). Napreduje še prebivalstvo v celjski regiji (indeks 102,9), v vseh ostalih regijah pa stagnira ali nazaduje. To so naše subpanonske regije Murska Sobota, Ptuj, Brežice in Novo mesto ter regija Nova Gorica, ki vključuje obsežna

gorska območja z depopulacijo, tako da kljub porastu v primorskem delu regije prebivalstvo v celoti stagnira.

(TABELA 6)

2./ S t r u k t u r a a k t i v n e g a p r e b i v a l s t v a p o p a n o g a h g o s p o d a r s k e d e j a v n o s t i :

V Sloveniji je bilo l.1961 skupaj 894.677 aktivnih prebivalcev. Od tega se jih je 31,4% ukvarjalo s kmetijstvom. V rudarstvu in industriji je bilo zaposlenih 21,5% aktivnega prebivalstva Slovenije, v obrti 6,2%, v prometu 3,3%, v trgovini 4,8%, v raznih javnih službah 7,6%, v drugih dejavnostih 8,8%, izven dejavnosti pa je bilo 16,4%. Ta pregled nam daje seveda le osnovno orientacijo v gospodarsko in prebivalstveno strukturo Slovenije, ki je po posameznih regionalnih enotah v skladu z menjavo prirodno in družbeno-geografskih faktorjev včasih že na kratke razdalje dokaj raznolika. Bolj jasno sliko o strukturi prebivalstva po panogah gospodarske dejavnosti za posamezne šolske regije bomo dobili, če primerjamo aktivno prebivalstvo po štirih glavnih skupinah dejavnosti; primarni (kmetijstvo, gozdarstvo), sekundarni (rudarstvo, industrija, gradbeništvo, obrt), gospodarski terciarni (promet, trgovina in gostinstvo, usluge, komunala) ter negospodarski terciarni ali kvartarni skupini dejavnosti (javne službe, svobodni poklici, nerazvrščeni). V Sloveniji je bilo l. 1961 v primarni dejavnosti zaposlenega 32,5% aktivnega prebivalstva, v sekundarni 31,2%, v terciarni 9,6% in kvartarnih 10,3% aktivnega prebivalstva Slovenije.

Primerjava v primarni dejavnosti zaposlenega prebivalstva med šolskimi regijami pokaže, da je največ tega prebivalstva v brežiško-krški (47%), mursko-soboški (70,6%), novomeški (52,1%) in ptujski regiji (62,6%), to je v regijah, katerih skupne značilnosti smo lahko ugotavljali že na nekaterih drugih mestih. Nadpovprečni delež prebivalstva primarnih dejavnosti je še v celjski in novogoriški regiji, ki vključujeta poleg urbaniziranih tudi obsežnejša agrarna območja. K tema dvema bi lahko šteli tudi koprsko regijo, ki ima ob urbaniziranem primorskem pasu tudi široko agrarno zaledje. Sorazmerno visok delež (okoli 25%) prebival-

TABELA 6

RAST ŠTEVILA PREBIVALSTVA PO ŠOLSKIH REGIJAH V OBDOBJU 1953-1961

Šolske regije	1953	Indeks	1961	Indeks
1. Brežice	68402	100	66565	97,3
2. Celje	171248	100	176182	102,9
3. Jesenice	39005	100	43085	110,5
4. Koper	101595	100	107271	105,6
5. Kranj	83866	100	93091	111,0
6. Ljubljana	315046	100	354640	112,6
7. Maribor	195060	100	213795	109,6
8. Murska Sobota	132745	100	127329	95,9
9. Novo mesto	86173	100	84860	98,5
10. Nova Gorica	116200	100	115911	99,8
11. Ptuj	82984	100	83288	100,4
12. Ravne-Velenje	65732	100	74793	113,8
13. Trbovlje	46371	100	50697	109,3
SLOVENIJA	1504427	100	1591507	105,8

stva zaposlenega v kmetijstvu in gozdarstvu je tudi v mariborski in ravensko-velenjski regiji. Najnižji delež aktivnega preb. primarnih dejavnosti je v vseh teh osrednjeslovenskih regijah (11,2% do 16,8%) in v regiji Trbovlje, kjer je le še 9,2% preb. zaposlenega v kmetijstvu in gozdarstvu.

Število aktivnega prebivalstva primarnih dejavnosti nem je v okviru šolskih regij dalo pregledno sliko o stopnji deagregizacije posameznih predelov Slovenije. Vpogled v industrializacijo in stopnjo urbanizacije po regijah pa nam osvetljuje delež aktivnega prebivalstva sekundarnih dejavnosti. Na prvem mestu je tu omeniti trboveljsko regijo z nad 1/2 preb. zaposlenega v rudarstvu, industriji, gradbeništvu in proizvodnji obrti. Dalje izstopajo močno industrializirane regije Ravne-Velenje, Jesenice in Kranj s 40,4% do 47,7% zaposlenih v sekundarnih dejavnosti. Precej nad povprečjem za Slovenijo sta še ljubljanska in mariborska regija (36,5%). Nekako v isto skupino se uvrščajo novogoriška, koprška in celjska regija z okoli 27%. Med regijami z najmanjšim deležem aktivnega preb. sekundarnih dejavnosti so murskosoboška, brežiško-krška, ptujška in novomeška, to je tiste regije, kjer je ostalo še največ agrarnega prebivalstva v Sloveniji. Zlasti nizek delež prebivalstva sekundarnih dejavnosti je v ptujski (16,4%) in murskosoboški (13,7%) regiji.

Med deleži aktivnega prebivalstva gospodarskih terciarnih dejavnosti ni večjih razlik. Po zelo nizkem odstotku tega prebivalstva izstopa le murskosoboška regija (3,4%). Zelo visoko pa je zastopano aktivno prebivalstvo terciarnih dejavnosti v jeseniški (15,3%), in koprski (16,1%) regiji. Podobno je med posameznimi regijami precej izenačen delež prebivalstva v negospodarski veji terciarnih dejavnosti. Bolj izstopa le ljubljanska regija (15,1%), kar je razumljivo, saj ima Ljubljana najbolj razvejano mrežo raznih javnih služb.

(TABELA 7)

3./ Letni kontingenti šolske mladine, ki bo končala osnovno šolsko obveznost

Analiza za ta demografski pokazatelj je bila izvedena na osnovi statističnega gradiva popisa prebivalstva 1.1961 o številu otrok po letih starosti. Iz tega gradiva je mogoče za naslednjih deset let predvideti število otrok, ki bodo končali osnovnošolsko obveznost in se predvidoma vpisali na šole II. stopnje. Ker je analiza zajela le otroke stare 6 ali več let, dobimo letne kontingente učencev s končano osnovnošolsko obveznostjo tako, da izračunamo 75%ni delež od števila učencev posameznega letnika, ki so bili ustrezno šolsko leto vpisani v 1. razred osemletk. Računa se namreč, da le okoli 75% vpisanih otrok konča osnovnošolsko obveznost.

Na podlagi takega izračuna bo letos zapustilo osnovno šolo 22.750 otrok. V naslednjem letu se bo to število povzpelo za 1,3%, potem pa bo stalno nezahtevalo do 1. šol. leta 1972/73, ko bo z ozirom na letošnje šolsko leto število otrok, ki bodo končali osemletko za 11,5% nižje in bo znašalo 20.134 otrok. V naslednjih dveh letih bo to število ponovno poraslo za okoli 2%.

Med posameznimi regijami nastopajo, kot nam kaže tabela 8, večje ali manjše razlike zlasti med posameznimi leti, v celoti pa se bo skoraj v vseh šolskih regijah v naslednjih desetih letih število otrok s končano osnovnošolsko obveznostjo stalno zmanjševalo. Izjema je le novomeška regija, kjer se bo to število do leta 1975 v primeru z letošnjim letom dvignilo za 13,6%.

(ZABELA 8.)

TABELA 8

ŠTEVILO MLADINE OD 6-15 LET PO LETIH STAROSTI IN PREDVIDENO ŠTEVILO UČENCEV, KI BODO KONČALI OSNOVNO ŠOLSKO OBVEZNCST V ŠOLSKIH LETIH 1965/66 do 1974/75.

Šolske regije	iii										Skupaj
	15 1965/66	14 66/67	13 67/68	12 68/69	11 69/70	10 70/71	9 71/72	8 72/73	7 73/74	6 let 74/75	
Brežice-Krško ^{*)} a	1252	1284	1243	1188	1181	1177	1210	1098	1130	1148	8.931
b	939	963	932	891	886	883	907	822	847	861	
Celje	a	3267	3402	3334	3282	3358	3360	3240	3059	3170	3206
	b	2450	2551	2500	2462	2518	2520	2430	2294	2377	2404
Jesenice	a	747	799	754	750	717	697	728	600	615	611
	b	560	599	565	562	538	523	546	450	461	458
Koper	a	2110	2098	2085	2076	2068	2011	1798	1761	1772	1703
	b	1582	1573	1564	1557	1551	1508	1348	1321	1329	1277
Kranj	a	1769	1688	1761	1617	1659	1726	1683	1643	1716	1757
	b	1327	1266	1321	1213	1244	1294	1262	1232	1287	1318
Ljubljana	a	6295	6229	6128	6126	6077	5818	5690	5553	5727	5877
	b	4721	4673	4596	4594	4558	4363	4267	4165	4295	4408
Maribor	a	4280	4355	4345	4351	4139	4062	3838	3697	3798	3767
	b	3210	3266	3259	3263	3104	3046	2878	2773	2848	2825
Murska Sobota	a	2741	2730	2593	2516	2486	2470	2334	2120	2151	1965
	b	2056	2047	1945	1887	1864	1853	1752	1590	1613	1474

TABELA 8 - nadaljevanje

Šolske regije											Skupaj	
	15 1965/66	14 66/67	13 67/68	12 68/69	11 69/70	10 70/71	9 71/72	8 72/73	7 73/74	6 74/75		
x)												
Novo mesto	a	1529	1655	1665	1635	1717	1625	1673	1618	1662	1738	12.086
	b	1147	1241	1249	1226	1288	1219	1255	1212	1246	1303	
Nova Gorica	a	2204	2211	2131	2019	1987	1976	1786	1781	1840	1736	14.752
	b	1653	1658	1598	1514	1490	1482	1339	1336	1380	1302	
Ptuj	a	1683	1748	1782 1777	1777	1737	1798	1738	1604	1702	1592	12.873
	b	1262	1311	1337	1333	1303	1349	1304	1203	1277	1194	
Ravne-Velenje	a	1594	1733	1751	1712	1682	1845	1680	1558	1525	1494	12.432
	b	1195	1300	1313	1284	1262	1384	1260	1169	1144	1121	
Trbovlje	a	864	814	894	814	830	830	847	756	750	756	6.117
	b	648	611	671	611	622	622	635	567	563	567	
SLOVENIJA	a	30335	30746	30466	29863	29638	29395	28245	26846	27558	27350	217.827
	b	22750	23059	22850	22397	22228	22046	21183	20134	20668	20512	
indeks		100	101,3	100,4	98,4	97,7	96,9	93,1	88,5	90,8	90,2	

x) a) število mladine po letih starosti

b) predvideno število učencev, ki bodo končali osnovno šolsko obveznost po šol.letih

III. EKONOMSKO-GEOGRAFSKE KARAKTERISTIKE ŠOLSKIH REGIJ

Slovenija je v svoji geografski strukturi, tako pokrajinski kot družbeno-geografski izredno raznolika, Osnovna karakteristika pokrajinske raznolikosti je intenzivna reliefna razčlenjenost, ki deli Slovenijo na večje število fiziognomsko homogenih enot. Te enote, ki so bile in so deloma še danes med seboj več ali manj izolirane in prometno slabo povezane, so tvorile izhodišče mikro in makroregionalne delitve tudi v gospodarski rajonizaciji Slovenije. Z vse večjim in bolj dinamičnim ekonomskim razvojem, katerega važen člen je bilo izoblikovanje moderne prometne mreže, so se začele rušiti nekatere tradicionalne predstave o razdelitvi Slovenije. Z rastočo motorizacijo se je zlasti zmanjšal vpliv reliefa in s tem razbitost Slovenije na posamezne dele. To je imelo za posledico večje populacijsko in gospodarsko povezovanje med posameznimi regijami in oblikovanje novega tipa ekonomsko-geografskih regij.

Vzporedno z nastajanjem teh se je vršila tudi razmestitev negospodarskih dejavnosti, med njimi tudi šol II. stopnje, katerih sedanja mreža je v velikki meri odraz gospodarskega razvoja Slovenije po II. svetovni vojni. To nam potrjujejo tudi mnoge sličnosti v poteku meja ekonomsko geografskih in šolskih regij, katerih nadaljnje oblikovanje se bo tudi v perspektivi vsekakor prilagajalo tendencam družbeno geografskega razvoja po posameznih gravitacijskih območjih Slovenije.

Skladno s to ugotovitvijo obsegajo šolske regije danes pogosto vrsto prirodno, včasih pa tudi gospodarsko dokaj heterogenih manjših ekonomsko geografskih enot ali mikroregij. Prirodni faktorji izstopajo še vedno predvsem v značilnostih agrarnega gospodarstva. Čeprav močno zmanjšan, je pogosto v ospredju prirodni faktor (relief) pri prometu in povečuje ali zmanjšuje celovitost prirodno razkosanih, a gospodarsko več ali manj homogenih gravitacijskih območij.

Regija Murska Sobota je naša najbolj panonska in agrarna pokrajina. Sestavlja jo pet manjših ekonomsko-geografskih enot: Zg. Goričko, Osrednje Prekmurje, Vzhodno Prekmurje, Radgonsko-kapelske Gorice in Ljutomerske gorice. Prve tri karakterizira slabo produktivno kmetijstvo in splošna gospodarska

zaostalost zaradi dolge prometne osamljenosti tega predela Slovenije, kar je povzročilo tudi sezonsko izseljevanje. Slovenske gorice pa so naše najbolj razvito vinogradniško področje, kjer so zasebno kmetijsko proizvodnjo marsikje nadomestila moderna zadružna vinogradniška posestva. Gospodarska središča so ostale šibka z izjemo Murske Sobote, ki pa tudi nima posebno izražene splošne gravitacije.

R e g i j o P t u j sestavlja troje ekonomsko-geografskih enot: ptujška, ormoška in haloška. Tudi ta subpanonska pokrajina je agrarna, toda za razliko od mursko-soboške ima zelo intenzivno kmetijstvo. Bližina Maribora je tu zelo razmaknila družbeno kmetijsko proizvodnjo, ki ima značaj obmestnega kmetijstva, ki pa po produkciji presega potrebe Maribora. Ptuj v svojem razvoju stagnira in predstavlja le središča agrarne okolice s skromno razvito industrijo, ki poživilja gospodarske funkcije mesta. Sosednji industrijski center Kidričevo je prav tako bolj odraz gospodarskih komponent izven-ptujške regije in brez splošno gravitacijske moči. Vinogradniške Haloze so po odpravi velikih socialnih razlik med prebivalstvom doživele v agrarni proizvodnji, v katero je prav tako močno posegel družbeni sektor, bistven napredek.

R e g i j a M a r i b o r obsega šest manjših ekonomsko geografskih enot: Zapadne gorice, Maribor z obmestjem, Pohorsko Podravje, jugozahod. Dravsko polje ter dve enoti Pohorskega predgorja. Skupna družbeno-geografska poteza za vse to področje je lega ob glavnih prometnih poteh ter bližina Maribora, najmočnejšega industrijskega središča Slovenije, ki ima v dravskih hidrocentralah potrebno energetska bazo. To je območje intenzivnega kmetijstva in razvoja vrste neagrarnih gospodarskih panog v Mariboru in okoliški h mladih industrijskih centrih, ki jih je zajel urbanizacijski val, izhajajoč iz štajerske metropole. To velja predvsem za Sp. Dravsko dolino (Ruše, hidrocentrale) in Pohorsko podgorje z gospodarskim središčem v Slovenski Bistrici. Dokažljiva enota je Pohorje, svet samotnih kmetij, gozdarstva in turizma. Mariborska šolska regija je lep primer po nekaterih prirodnih in gospodarskih specifičnostih razdrobljenega območja, ki pa ga dominantna vloga Maribora vendarle veže v eno samo ekonomsko-geografsko regijo.

Regija Ravne - Velenje je s svojim rudarstvom, industrijo, gozdnim in planinsko-kmetijskim gospodarstvom samostojno gospodarsko središče Slovenije z več močnimi gospodarskimi središči kot so Mežica, Ravne, Slovenjgradec, Šoštanj in Velenje, ki so poleg Dravograda središča manjših zaključenih ekonomsko-geografskih enot. Pomembna je tudi lastna energetska baza (Drava, lignit). Pri tvorbi te regije ni imelo toliko vloge močno gospodarsko in gravitacijsko središče, ampak prav gospodarska homogenost tega predela Slovenije.

Regija Celje je gospodarsko dokaj raznolika in predvsem po nekaterih prirodnih potezah precej heterogena regija. A tu je še močnejše kot pri mariborski regiji kot faktor tvorbe ekonomske regije izstopila dominantna vloga Celja in združila v eno gospodarsko gravitacijsko območje šest več ali manj različnih gospodarskih enot: Zg. Savinjsko dolino z gozdnim in planinsko-agrarnim gospodarstvom ter šibko vlogo turizma; zahodni del Celjske kotline, kjer se vežeta visoko razvito specializirano kmetijstvo (hmeljarstvo) in v več gospodarskih središčih neodvisno od Celja razvita industrija; dalje območje Celjske kotline, ki neposredno gravitira k Celju z močno koncentracijo industrije in izvrstnim prometnim položajem; Savinjsko dolino v okviru Posavskega hribovja s samostojnim gospodarskim središčem v Laškem; vzhodno obrobje Celjske kotline s posredno, vendar še vedno izrazito gravitacijo k Celju in Posotelje, gospodarsko najbolj šibko razviti predel celjske regije, prometno oddaljen in brez lastnih gospodarskih središč. Z izgradnjo obsotelske železnice se je okrepila gravitacija v smeri brežiško-krškega gospodarskega območja in celo proti Zagrebu.

Regija Brežice - Krško s tremi dokaj neizrazitijski ekonomsko-geografskimi enotami: sevniško, krško in brežiško, je podobno kot mursko-soboška in ptujška ostala močno aggarna s potezami subpanojskega kmetijstva. Poleg številnejših gospodarskih središč družijo ekonomsko-geografsko to območje prometni faktor zaradi položaja ob glavnih prometnih poteh, ki potekajo tukaj iz Osrednje Slovenije proti Zagrebu. Ta ima nekatere gravitacijske učinke tudi na to regijo.

Regijo Novo mesto lahko v marsičem gospodarsko primerjamo z brežiško-krško. Agrarno gospodarstvo ima tu skoraj enak pomen, le da je njegova karakteristika zaradi oslab-

oslabljenih panonskih vplivov že precej modifikirana. Novo mesto kot razvijajoče se gospodarsko osredje Dolenjske ima tu precej močnejši splošno gravitacijski pomen, vendar še vedno ne tako močan, da ne bi njegovi vplivi na mejah regije že znatno oslabele, zlasti v smeri proti Ljubljani. Obsega sedem ekonomsko-geografskih enot: spodnje Krško, novomeško, zgornje krško in trebanjsko na Dolenjskem in tri v Beli Krajini, ki je v okviru novomeške regije dokaj svojsko gospodarsko območje, v preteklosti prometno izolirano in se šele sedaj intenzivno vključuje v gospodarsko gravitacijsko sfero Dolenjske. Šibka gospodarska središča Črnomelj in Metlika nista mogla oblikovati svoje samostojne regije.

Regija Trbovlje dajejo glavno gospodarsko oznako rudarska središča Črnega revirja, Trbovlje, Zagorje in Hrastnik, ki obenem s spremljajočo industrijo tvorijo samostojno specifično ekonomsko geografsko regijo. V njeno gravitacijsko območje vdirajo zaradi šibkejših centralnih funkcij revirskih mest vplivi Celja in zlasti Ljubljane, kamor regija prvenstveno tudi teži. Poleg Črnega revirja spada k tej regiji še območje Radeč, pomembno zaradi prometnega vozlišča v Zidanem mostu.

Regija Ljubljana se širi po prirodno šokaj raznolikih območjih Nizkega Dolenjskega krasa, Visokih planot in polj Dolenjske in Notranjske ter Ljubljanske kotline. Vse te prirodne enote segajo še na območje sosednjih regij. Medtem ko tgori Nizek Dolenjski kras eno najbolj siromašnih pokrajin Slovenije, razen v nekoliko bolj razvitem delu Osrednje Dolenjske, kjer so nastala tudi šibka gospodarska središča (Ivančna gorica, Grosuplje), pa pomenijo Visoke planote Dolenjske in Notranjske območje našega gozdnega bogastva. Zato je tu nastalo nekaj več gospodarskih središč, slonečih predvsem na lesni predelavi, ki sicer nimajo večjega vpliva na okolico, a pomenijo pomembne zaposlitvene centre neagrarnega prebivalstva (Borovnica, Vrhnika, Logatec, Rakek, Cerknica, Lož). Kmetijstvo je zeostalo in možno v največji meri le na kraških poljih. To območje izven neposrednega gospodarskega vpliva Ljubljane, a ob kočevski in primorski železnici ter cesti vendarle izrazito gravitira k Ljubljani.

Ljubljansko polje in Kamniško-bistriška ravnina z zelo razpredeno industrializacijo in visoko ekonomsko razvitostjo sploh tvorita gospodarsko osredje ljubljanske regije in dejansko eno samo gospodarsko gravitacijsko enoto s središčem v Ljubljani. Številna in močna gospodarska središča (Medvode, Domžale, Kamnik) zaradi tega niso mogla razviti širših lastnih vplivnih območij. K ljubljanski regiji štejemo tudi del Posavja z lokalnim gospodarskim središčem v Litiji. Ravninska okolica Ljubljane je tudi območje intenzivnega obmestnega kmetijstva tako privatnega kot družbenega sektorja, organiziranega v velikih zadrugah in kombinatih.

Regijo Kranj sestavljajo tri ekonomsko-geografske enote; škofjeloška, kranjska in tržiška s tremi močnimi industrijskimi središči, od katerih sta zlasti Škofja Loka in Kranj izrazita splošna gravitacijska centra. Tako vključuje kranjska regija tudi vzhodni del jeseniške ekonomske geografske regije, pa tudi na meji z ljubljanskim gospodarskim območjem je opaziti mnogo znakov prepletanja vplivov Kranja in Ljubljane, katerih gospodarski potencial se staplja v eno samo veliko gospodarsko celoto, znotraj katere je postavljanje regionalnih meja pravzaprav problematično ali celo nesmiselno. Na obrobju kranjske regije je opaziti mnoge znake povezanosti z gorskim svetom, bodisi gozdarstvom, planinskim agrarnim gospodarstvom ali turizmom, ki se uveljavlja deloma v predalpskem hribovju, še bolj pa v zahodnih Kamniških Alpah in Karavankah.

Regiji Jesenice daje podobno kot trboveljski značaj samostojne, čeprav manjše ekonomske geografske regije, močno razvita specializirana industrijske panoga. Samostojnost te regije, ki vključuje vso dolino, Bohinj in Bled z goratim zaledjem, daje tudi precejšnjo koncentracijo prometa in turizem v Julijskih Alpah. Medtem ko je v dolini pod vplivom industrije in turizma skromno agrarno gospodarstvo stopilo v ozadje, pa je v Bohinju deagrarnizacija počasnejša in je pomen planinskega agrarnega gospodarstva še vedno precejšen. Izrednega pomena za celotno območje jeseniške regije je gozdarstvo.

R e g i j a N o v a G o r i c a sestavljata v glavnem dve pokrajinski enoti, alpska in primorska, pridružuje pa se jima v manjši meri še predalpski in dinarsko-kraški svet visokih planot. Alpsko območje vključuje tri ekonomsko-geografske enote; bovško, koberiško in tolminsko. Nobena od teh nima ustreznega središča, ki bi gravitacijsko združevalo to fiziognomsko in gospodarsko homogeno območje, katerega karakteristike so alpsko kmetijstvo, slično Bohinju, lesno gospodarstvo, turizem ter po narodi nakazana glavna prometna linija po dolini Soče. Po dolini Idrije gravitira sem tudi gravitacijsko labilna gospodarska enota Notranjske okoli rudarskega središča Idrije. Primorski del goriške regije vključuje Erda, Vipavsko dolino in severozahodni del Krasa. Pripada pa ji tudi visoki Rob kraških planot. To so pokrajine specializiranega primorskega kmetijstva, gozdarstva na robu Visokega Krasa in industrije v treh glavnih gospodarskih središčih tega območja: Novi Gorici, Anhofem in Ajdovščini. Vloga Nove Gorice kot gravitacijskega središča vse njene regije še ni dosegla tiste stopnje, ki jo je imela nekoč Gorica. Odsotnost takega središča se pozna v vplivu nekaterih gravitacijskih silnic v smeri Ljubljane in Kopra. Ti vplivi se bodo z izgradnjo ceste Nova Gorica-Ljubljana v smeri republiškega središča gotovo še povečali.

R e g i j a K o p e r tudi vključuje dve pokrajinsko in gospodarsko dokaj raznoliki območji: Primorsko ter Kras in kraške planote v zaledju. K prvemu štejemo Koprsko Primorje, k drugemu pa Kras in njegovo nadaljevanje proti jugovzhodu ter postonjsko, pivško in ilirsko-bistriško ekonomsko geografsko enoto v okviru kraških planot in polj. Gospodarsko osredje te regije je vsekakor Koprsko Primorje z živahnimi gospodarskimi središči in težiščem prometa. Neposredno zaledje Primorja je gospodarsko slabo razvito in tudi kmetijsko v nazadovanju. Nasprotno imajo ekonomsko geografske enote kraških planot in polj, katere smo vključili v to regijo, svojo več ali manj pomembna gospodarska središča. (Sežana, Pivka, Postojna, Ilirska Bistrica), ki slone podobno kot sosednja v ljubljanski regiji predvsem na lesnem gospodarstvu. Še enkrat je poudariti njihovo nihanje v gravitaciji med Kopro, Ljubljano in celo Reko (območje Ilirske Bistrice).

Eviii/1,17

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO
UNIVERZE V LJUBLJANI
LOJK JOŽE

M R E Ž A Š O L S R S I I . S T O P N J E

1966

V s e b i n a

I. Šolske regije

1. Uvod in metoda raziskave
2. Učenci in dijaki šol II.stopnje po kraju bivanja in šolanja.
3. Razporeditev, kapacitete in tipi šolskih središč II.stopnje.
4. Šolske regije

II. Nekateri demogeografski pokazatelji šolskih regij

1. Številčno gibanje prebivalstva v letih 1953-1961
2. Struktura aktivnega prebivalstva po panogah gospodarske dejavnosti
3. Letni kontingenti šolske mladine, ki bo končala osnovno šolsko obveznost

III. Ekonomsko-geografske karakteristike šolskih regij

Priloga: 8 tabel (med tekstom)

4 karte

I. ŠOLSKE REGIJE

1./ Uvod in metoda raziskave:

Pri raziskavah funkcionalnosti naselij je eno osrednjih vprašanj ugotavljanje prostorskega območja, na katerem se odvijajo funkcijski odnošaji med centralnimi naselji na eni in njihovo okolico na drugi strani. Z drugimi besedami, omejiti je treba gravitacijska ali vplivna območja, ki sestavljajo širše regije, Težava pri določanju gravitacijskih območij, kakor tudi pri omejitvi regij, je v dejstvu, da centralnim naseljem, ki vrše za svojo okolico neko funkcijo, skoraj nikoli ne pripada neko ostro omejeno vplivno območje. Poleg tega pa je pri tem odločilna tudi izbira kriterija, po katerem ugotovljamo take meje. Z ozirom na cilj raziskave se uporabljajo različni kriteriji, ki vsakokrat vodijo k nekoliko drugačni prostorski omejitvi vplivnih območij. Poleg tega vnašajo spremembe v funkcijski strukturi centralnih naselij v te meje stalno nestabilnost, kar seveda še otežkoča njihovo določitev. Regije kot končni cilj proučavanja različnih pojavov gravitacije k centralnim naseljem in območij centralnih naselij so torej vsestransko kompleksne tvorbe. Tudi kadar se odločimo, da za specialne potrebe neke raziskovalne naloge določamo regije na osnovi manjšega števila kriterijev odnosno enega samega, moramo vendarle imeti pred očmi tudi ostale faktorje, s pomočjo katerih lahko vrednotimo ustreznost ali neustreznost ugotovljenih regionalnih enot.

Ugotavljanje šolskih regij za potrebe analize in nadaljnjega oblikovanja mreže šol II. stopnje moramo v osnovi vsekakor nasloniti na en glavni faktor, na gravitacijo prebivalstva k tej centralni funkciji naselij, to je na gravitacijo učencev in dijakov k šolam II. stopnje v Sloveniji. Kriterij gravitacije okoliškega prebivalstva k raznim centralnim institucijam oz. službam se najbolj pogosto uporablja za izdvajanje vplivnih območij. Pod pojmom gravitacija učencev k centralnim naseljem s šolami II. stopnje je razumeti število mladega prebivalstva Slovenije v starosti nekako od 14 do 19 let, kistalno prebiva izven krajev drugostopenjskih šol, a v času šolanja začasno stanuje v internatih, pri zasebnikih ali pa se, kar je najbolj značilen pojav gravitacije, dnevno vozi iz okoliških naselij v

kraj šolanja. Vplivno območje neke šole II. stopnje naj bi bilo potemtakem vse območje, s katerega so učenci, ki se v njej šolajo. Izbiro tega pokazatelja kot faktorja za ugotavljanje šolskih regij je vodilo predvidevanje, da večji del učencev šol II. stopnje stalno stanuje izven kraja šolanja, kar daje raziskavi za izhodišče dovolj trdno oporo.

Kljub izbiri enega samega faktorja, to je gravitacije učencev k središčem drugostopenjskega šolstva, je biha omejitev šolskih regij možna šele po podrobnejši razčlenitvi vseh gravitacijskih elementov in kasnejši sintezi rezultatov. Treba je bilo namreč upoštevati, da različne vrste šol oblikujejo prostorsko dokaj heterogena gravitacijska območja. Prepletanje gravitacijskih vplivov posameznih šolskih središč II. stopnje in prekrivanje njihovih vplivnih območij ustvarja do neke mere nejasno sliko, iz katere je na prvi videz težavno izluščiti posamezne šolske regije. Zaradi tega je bilo v prvi fazi raziskav ugotavljanja šolskih regij postavljeno v ospredje opazovanje gravitacije, oz. tvorbe vplivnih območij po treh glavnih skupinah šol II. stopnje:

- a/ gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra,
- b/ tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah in
- c/ poklicnih šolah.

Tako delitev je narekovala predpostavka, da naj ima vsaka regija drugostopenjskega šolstva po eno izmed imenovanih treh glavnih vrst šol. Iz tega sledi, da morajo vsako regijo prekrivati vplivna območja šol vseh treh glavnih vrst. Tako obravnavanje se ujema tudi z že omenjeno ugotovitvijo, da na oblikovanje regij vpliva več regiotvornih faktorjev. Seveda pa tudi take več ali manj homogene regije ne morejo biti vedno ostro omejene. Med naštetimi glavnimi tremi vrstami šol II. stopnje je namreč veliko šol, ki so nadregionalnega pomena. To se pravi, da njihovo vplivno območje sega tudi na območje sosednje ali še bolj oddaljenih regij. V takih primerih se je bilo potrebno za določitev regionalnih meja nasloniti predvsem na eno ali največ dve karakteristični vplivni območji z ozirom na glavne vrste šol, odločala pa je tudi stopnja gravitacije, to je intenzivnost, s katero pritegujejo šolska središča učence s posameznih območij,

merjena po številu učencev. Seveda pri določanju regij drugostopenjskega šolstva tudi ni bilo mogoče iti mimo nekaterih drugih geografskih faktorjev, zlasti prirodno in ekonomsko-geografskih, ki ponekod izrazito poudarjajo meje šolskih regij, drugje pa povzročajo njih nejasen potek in problematičnost.

2./ U č e n c i i n d i j a k i š o l I I . s t o p n j e p o k r a j u b i v a n j a i n š o l a n j a :

Da bi bilo mogoče opraviti analizo v zvezi z določevanjem vplivnih območij, je bilo potrebno obdelati statistično gradivo o kraju stalnega bivanja in kraju šolanja učencev. V ta namen je bila izvedena na vseh šolah II. stopnje, ob koncu preteklega in na začetku tega leta anketa, ki naj bi zajela nekako polovico v letošnjem letu vpisanih učencev teh šol. Odziv na anketo je bil praktično 100% pa tudi kvaliteta odgovorov je povsem ustrezala namenu raziskave. Pokazalo se je, da je anketno gradivo za potrebe prve faze raziskav v okviru elaborata "Mreža šol II. stopnje" po obsegu celo preobsežno in ga bo lahko koristno uporabiti v kasnejših podrobnejših raziskavah problematike drugostopenjskega šolstva.

Anketa je zajela 30.513 ali 52,5% letos vpisanih učencev. Od teh je stalno stanujočih v kraju šolanja le 10.828 ali 35,5%. 6.851 učencev ali 22,4% stanuje začasno v internatih in 2.703 ali 8,8% pri zasebnikih v kraju šolanja. 10.131 učencev ali točno 1/3 pa se dnevno vozi iz kraja stalnega bivanja v kraj šolanja in obratno. Blizu 20.000 anketiranih učencev (64,5%) je v svojih odgovorih na anketo navedlo kraj stalnega bivališča, kar je omogočilo dokaj podrobno določitev območij, iz katerih posamezne šole zajemajo svoje učence.

Iz rezultatov ^{ankete} lahko torej sklepamo, da se dobera tretjina (35,5%) mladine drugostopenjskih šol stanuje stalno v kraju, kjer se šola. To je povpreček za Slovenijo. Po glavnih treh vrstah šol pa je ta delež dokaj različen. Tako znaša pri gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra delež dijakov, ki stalno stanujejo v kraju šolanja celo nad 1/2 (52,4%). Pri tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah je 38,4%, torej še

vedno nad povprečkom za Slovenijo; pri poklicnih šolah pa je precej nižji in sicer 24,5%. Treba je poudariti, da je bil odstotek anketiranih po glavnih skupinah šol približno enak (50 do 55%), kar daje tem podatkom precej realno vrednost. Delež tkzv. "vozačev", to je tistih, ki se dnevno vozijo s prometnimi sredstvi v kraj šolanja, ali pa prihajajo peš iz bližnjih krajev, je pri vseh treh vrstah šol dokaj sličen, od 30% pri tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah do 36% pri gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra.

Če še nadalje primerjamo posamezne deleže učencev glede na kraj stalnega bivanja in šolanja ter po glavnih treh vrstah šol, lahko zaključimo, da so dijaki gimnazij in šol za vzgojo učnega kadra v veliki večini iz kraja šolanja, ali pa iz krajev, ki so blizu kraju šolanja in z ugodno prometno dostopnostjo. Zato je delež dijakov, ki stanujejo začasno v internatih ali pri zasebnikih v kraju šolanja le 11,6%. Drugače je pri dijakih in učencih tehniških in njim ustreznih strokovnih šol ter poklicnih šol. Delež "vozačev" sicer ni dosti manjši, zato pa je v internatih in pri zasebnikih 32% učencev pri prvi oz. 42% učencev pri drugi vrsti šol. To kaže na znatno večjo razpršenost in oddaljenost krajev, iz katerih so dijaki in učenci teh šol in s tem tudi na njihova znatno večja gravitacijska območja. Zlasti velja to za učence poklicnih šol, ki so praktično iz vseh predelov Slovenije, veliko pa je med njimi tudi učencev iz drugih republik. To ugotovitev potrjuje še podatek, da 68,5% vseh anketiranih učencev, ki so navedli, da stanujejo stalno izven kraja šolanja, obiskuje poklicne šole.

T A B E L A 1

TABELA 1

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II.STOPNJE PO KRAJU bivanja in šolanja PO GLAVNIH VRSTAH ŠOL ¹⁾

V r s t a š o l ²⁾	A		B		C		D		S k u p a j	
	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%
I. Gimnazija in šole za vzgojo učn.kadra	4073	52,4	418	5,4	480	6,2	2797	36,0	7768	100
	37,6%		6,1%		17,8%		27,6%		25,5%	
II. Tehniške in njim ustrezne strokovne šole	3250	38,4	1707	20,2	985	11,6	2516	29,8	8458	100
	30,0%		24,9%		36,4%		24,8%		27,7%	
III. Poklicne šole	3505	24,5	4726	33,1	1238	8,7	4818	33,7	14287	100
	32,4%		45,8% 69,0%		45,8%		47,6%		46,8%	
S k u p a j	10828	35,5	6851	22,4	2703	8,8	10131	33,3	30513	
	100%		100%		100%		100%		100%	

1) po podatkih anketiranih učencev šol II.stopnje - januar 1966

a) A - učenci, ki stalno stanujejo v kraju šolanja

B - učenci začasno nastanjeni v internatih

C - učenci začasno nastanjeni pri zasebnikih

D - učenci, ki se dnevno vozijo ali hodijo iz kraja stalnega bivanja v kraj šolanja.

3/ R a z p o r e d i t e v , k a p a c i t e t e i n t i p i š o l s k i h s r e d i š č II. s t o p n j e

V Sloveniji je 49 krajev, v katerih so šole II. stopnje. Ti kraji so več ali manj enakomerno razporejeni po vsem področju Slovenije, tako da ima 46 od 62 slovenskih upravnih občin vsaj po eno ali več šol. Le 16 občin je brez šol II. stopnje. Zlasti slabo ali sploh nerazvita je mreža šol II. stopnje na delu Dolenjske in Notranjske, na območju, ki ga zavzemajo upravne občine Trebnje, Grosuplje, del občine Ljubljana-Vič-Rudnik, Ribnica, Vrhnika, Cerknica in Ilirska Bistrica.

V vseh šolskih središčih II. stopnje deluje 205 šol, katerih razvrstitev pa je dokaj neenakomerna. V glavnem je opaziti njihovo koncentracijo šol vzdolž glavne urbanizacijske osi Slovenije, ki poteka iz Ljubljanske kotline po Posavju v Savinjsko dolino ter dalje v Podravje. Samo v Ljubljanski kotlini od Jesenic do Ljubljane, kjer je zgoščitev največja, je 72 ali dobra tretjina vseh šol II. stopnje v Sloveniji. Na drugem mestu je Severnoslovenska regija v Podravju in Pomurju. Tu je koncentracija šol nekaj manjša. Na razmeroma obsežnem področju od Mežiške, Mislinjske in Šaleške doline na zahodu, preko Dravskega polja do Prekmurja je 64 drugostopenjskih šol Slovenije. Sledi Savinjsko s Spodnjim Posavjem in Vzhodno Dolenjsko, kjer je prav tako na dokaj obsežnem območju 40 šol II. stopnje. Najmanj jih je na Primorskem in njegovem obrobju in sicer 29. Med temi območji so večja ali manjša brez šol II. stopnje. Sem moramo šteti predvsem že omenjeni del Dolenjske in Notranjske ter območja hribovitih predelov Slovenije, kjer zaradi redke naseljenosti ni bilo pogojev za njihov nastanek. Pri prostorski razporeditvi drugostopenjskih šol je še poudariti izjemen položaj Ljubljane in Maribora. Samo v teh dveh velikih regionalnih središčih je namreč koncentriranih 70 ali 1/3 vseh šol II. stopnje v Sloveniji. Ostala šolska središča v tem pogledu daleč zaostajajo, saj imajo večji kraji Slovenije kot so n. pr. Celje, Kranj, Novo mesto ali Koper po okoli 10 drugostopenjskih šol, drugi manjši pa največkrat le po eno samo.

Podobno sliko kot pri številu šol imamo tudi pri kapacitetah odnosno številu vpisanih učencev po posameznih šolskih

središčih in predelih Slovenije. Od skupnega števila letošnje šolsko leto vpisanih dijakov in učencev na šolah II.stopnje (58.066), jih je bilo samo na območju Osrednje Slovenije 47,7%. To pomeni še večjo zgoščenost, kot smo jo lahko opazili pri številu šol. Tako visoka kapaciteta šol II.stopnje v tem predelu Slovenije je vsekakor odraz visoke gospodarske razvitosti tega dela Slovenije in kapacitet Ljubljane, kjer so šola 21269 ali 36,6% učencev drugostopenjskih šol v naši republiki. Na območju Severnoslovenske regije je bilo letos vpisanih 27,1% vseh učencev teh šol v Sloveniji, od tega samo v Mariboru 17,6%, kar pomeni, da je kapaciteta mariborskih šol II.stopnje v primeru z ljubljanskimi precej nižja. Še nižja je na območju šol na Savinjskem, v Spodnjem Posavju in Vzhodni Dolenjski ter na Primorskem z delom Notranejske, kjer je v šolskem letu 1965/66 vpisanih 16% oz. 9,3% otrok drugostopenjskih šol v Sloveniji. Le majhne razlike v grobem pregledu razporeditve kapacitet po posameznih delih Slovenije se pokažejo ob upoštevanju števila sedežev na šolah II.stopnje. Po nepopolnih podatkih je bilo v šolskem letu 1964/65 v Sloveniji skupaj 38.933 sedežev. To pomeni, da odpade 150 učencev na 100 sedežev.

TA B E L A 2.

Ta pregled razvrstitve in kapacitet šol II.stopnje omogoča le splošno orientacijo v problematiki mreže drugostopenjskega šolstva. Podrobnejši pokazatelji v tej smeri bodo podani po posameznih regijah in v zvezi z nekaterimi demografskimi in ekonomskogeografskimi karakteristikami šolskih regij, na katerih je bilo težišče raziskav.

V skladu z domnevo in kasnejšo ugotovitvijo, da je za tvorbo šolske regije potrebna prisotnost vseh treh glavnih vrst drugostopenjskih šol, kaže uvodoma pred določitvijo in karakterizacijo šolskih regij izvesti tipizacijo šolskih središč. Tako lahko razdelimo središča šol II.stopnje na sledeče tipe:

1. regiotvorni tip večstransko usmerjenega šolskega središča,
2. prehodni tip dvostransko usmerjenega šolskega središča in

TABELA 2

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II. STOPNJE PO ŠOLSKIH SREDIŠČIH IN GLAVNIH VRSTAH ŠOL.

Kraj	Gimnazija in Tehniške in njim	Poklicne	Skupaj
	šole za vzgo-ustrez.strokovne		
	jo učn.kadra šole	šole	
	I	II	III
Ajdovščina št.	-	170	170
%		100%	100%
Bled	-	-	101
			100%
Brežice	325	-	188
	63,3%		36,7%
Celje	1368	1046	1621
	33,9%	25,9%	40,2%
Črnomelj	142	-	153
	48,1%		51,9%
Domžale	-	214	214
		50,0%	50,0%
Idrija	270		
	100%		100%
Izola			312
			100%
Jesenice	354	286	511
	30,7%	24,8%	44,5%
Kamnik	207	-	-
	100%		100%
Kočevje	239	-	-
	100%		100%
Koper	522	552	456
	34,1%	36,1%	29,8%
Kranj	480	1018	1728
	14,9%	31,5%	53,6%
Krško	-	383	150
		71,8%	28,2%
Lendava	-	116	153
		43,1%	56,9%
Ljubljana	5248	6337	9684
	24,7%	29,8%	45,5%
Ljutomer	164	-	-
	100%		100%

TABELA 2 - nadaljevanje

K r a j	št. %	I	II	III	Skupaj
Maribor		2386	3075	4761	10222
		23,3%	30,1%	46,6%	100%
Medlog p.Celju	-	-	-	64	64
				100%	100%
Mežica	-	-	-	73	73
				100%	100%
Murska Sobota		602	530	429	1561
		38,6%	33,9%	27,5%	100%
Nova Gorica		459	289	1081	1829
		25,2%	15,8%	59,0%	100%
Novo mesto		568	468	551	1587
		35,8%	29,5%	34,7%	100%
Piran		131	291	-	422
		31,0%	69,0%		100%
Postojna		433	175	-	608
		71,2%	28,8%		100%
Ptuj		365	234	336	935
		39,0%	25,0%	36,0%	100%
Poljče pri Begunjah	-	-	-	42	42
				100%	100%
Rogaška Slatina	-	-	18	87	105
			17,1%	82,9%	100%
Rakičan	-	-	192	-	192
			100%		100%
Radenci	-	-	-	135	135
				100%	100%
Radovljica	-	-	-	178	178
				100%	100%
Ravne		376	-	179	555
		67,7%		32,3%	100%
Ruše	-	-	196	69	265
			74,0%	26,0%	100%
Sevnica	-	-	-	92	92
				100%	100%
Slovenjgradec	-	-	213	-	213
			100%		100%
Slovenska Bistrica	-	-	-	71	71
				100%	100%

TABELA 2 - nadaljevanje

K r a j	I	II	III	SKUPAJ
Stična	Štev. 156 % 100%	-	-	156 100%
Svečina	-	-	73 100%	73 100%
Šentjur	-	-	26 100%	26 100%
Škofja Loka	218 39,4%	-	335 60,6%	553 100%
Šmartno p.Litiji	-	-	45 100%	45 100%
Štore	-	-	356 100%	356 100%
Tolmin	262 100%	-	-	262 100%
Trbovlje	252 24,0%	527 50,2%	271 25,8%	1050 100%
Turnišče p.Ptuju	-	-	83 100%	83 100%
Velenje	66 6,8%	61 6,3%	842 86,9%	969 100%
Vrbje	-	-	36 100%	36 100%
Zagorje	-	-	550 100%	550 100%
Žiri	-	-	87 100%	87 100%
SLOVENIJA	15593 26,9%	16391 28,2%	26082 44,9%	58066 100%

3. lokalni ali nadregionalni tip enostransko usmerjenega šolskega središča.

K regiotvornemu tipu uvrščamo vse tista šolska središča, v katerih so vse tri glavne vrste šol II. stopnje. Prisotnost teh šol namreč nujno pogojuje oblikovanje zaključenih prostorskih enot - šolskih regij. Šolskih središč tega tipa je v Sloveniji 12 in sicer: Celj, Jesenice, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Nova Gorica, Novo mesto, Ptuj, Trbovlje in Velenje. Kot bomo kasneje videli, so vsa ta mesta središča šolskih regij. Šole teh središč obiskuje najmanj po okoli 1000 učencev. K prehodnemu tipu šolskega središča, ki je lahko bliže regiotvornemu ali lokalnemu oz. nadregionalnemu tipu šolskega središča in ima dve glavni vrsti šol, prištevamo 11 krajev: Brežice, Črnomelj, Domžale, Krško, Lendavo, Piran, Postojno, Rogaška Slatina, Ravne, Ruše in Škofjo Loko. Med temi so tri manj izrazita središča regiotvornega tipa: Brežice, Krško in Ravne. Za ta tri središča in za Velenje, ki je prav tako manj izrazit regiotvorni tip šolskega središča, je značilno, da ne tvorijo samostojno, ampak po dve skupaj eno šolsko središče regiotvornega tipa. Na drugi strani pa so n. pr. Domžale, Piran in Rogaška Slatina bliže lokalnemu oz. nadregionalnemu tipu enostransko usmerjenega šolskega središča.

Ostalih 26 šolskih središč II. stopnje v Sloveniji uvrščamo v lokalni ali nadregionalni tip enostransko usmerjenega šolskega središča. To so kraji, ki imajo le po eno izmed glavnih treh vrst šol. Lokalni tip šolskega središča predstavljajo n. pr. Ljutomer, Idrija, Stična, Žiri in Kamni, nadregionalni pa Medlog pri Celju, Poljče pri Begunjah in Tolmin.

Čeprav smo Ljubljano in Maribor uvrstili v regiotvorni tip šolskega središča, kemor po svojem značaju vsekokor spadata, pa je vendarle omeniti njihov izjemen značaj. Zaradi velike koncentracije vseh vrst šol II. stopnje in visokih kapacitet, imata ti dve šolski središči, zlasti Ljubljana, velik vpliv že tudi izven svojih regij, skoraj za vse področje Slovenije, kar jima daje značaj glavnih republiških središč drugostopenjskega šolstva.

Izvedena tipizacija središč šol II. stopnje je seveda do neke mere enostrana, ker ne upošteva podrobnejše razdelitve šol po vrstah tudi v okviru imenovanih treh glavnih skupin drugostopenjskih šol. To vsekakor ostane raziskovalna naloga, ki pa v tej fazi raziskav ni nujna. Podrobnejša razčlenitev tipov šolskih središč bi vnesla precej nejasnosti v izbiro kriterijev za določitev šolskih regij in otežkočala določitev njihovih meja.

4./ Š o l s k e r e g i j e :

Na osnovi navedenih ugotovitev, zlasti študija funkcijskih centrov drugostopenjskega šolstva je glede na današnje stanje mreže šol II. stopnje mogoče izdvojiti v naši republiki 13 šolskih regij: Brežice-Krško, Celje, Jesenice, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Novo mesto, Nova Gorica, Ptuj, Ravne-Velenje in Trbovlje. Rajonizacija se je predvsem tesno naslonila na gravitacijsko privlačnost šolskih centralnih krajev in na obstoječo upravno teritorialno razdelitev Slovenije. Čeprav je bil dejansko upoštevan samo eden (gravitacija učencev k šolam II. stopnje) od faktorjev celotnega gravitacijskega kompleksa, so se dokaj jasno pokazale regije, ki se v znatni meri ujemajo z doslej uveljavljeno shemo rajonizacije Slovenije. Ta je bila v preteklosti, zlasti v zvezi z pogostimi spremembami meja upravno-teritorialnih enot, večkrat korigirana, dokler se ni oblikovala sedanja, sloneča na proučevanju regionalno-gospodarskih funkcij. O nekaterih skupnih potezah obeh regionalnih shem kompleksno funkcijskega značaja, bo niže še govora. Na tem mestu naj najprej označimo obseg posameznih regij in omenimo nekatere probleme v zvezi z njihovo omejitvijo.

Pogled na karto šolskih regij nam očitno pokaže pet gravitacijskih območij. Od teh so tri močnejša: Podravsko, Savinjsko in Osrednjeslovensko - ter dve šibkejši območji: Vzhodnodolenjsko -spodnjeposavsko ter Primorsko. Prva tri imajo vsa izrazite osnovne gravitacijske centre Maribor, Celje in Ljubljano, ostali dve pa tako atraktivnih centrov nimata, vendar sta že izven neposrednega vpliva in Celja in Ljubljane, da bi ju lahko enostavno prišteli k tema dvema velikima makroregionalnima območjema.

Podravje oziroma Severnoslovenska regija vključuje štiri šolske regije: Mursko Soboto, Maribor, Ptuj in Ravne-Velenje. Regija Murska Sobota obsega Pomurje v mejah nekdanjega okraja Murska Sobota. Je zelo jasno omejena in zaradi razmeroma slabe prometne povezanosti tega dela Slovenije s z ostalimi območji dokaj izrazita regionalna enota tudi v šolstvu. Regija Ptuj obsega Spodnje Podravje in jo zaradi bližine Maribora, s katerim je tudi prometno dobro povezana, lahko v uvrščemo med tiste manjše šolske regije, katerih nadaljnji obstoj je lahko pod vprašajem, kljub precej izrazitemu gravitacijskemu območju Ptuja. Regija Maribor obsega območje najintenzivnejše gravitacije k Mariboru ter prometnim potem, ki vodijo k temu šolskemu središču. Na vzhodu spada vanjo še del Slovenskih goric, na jugu sega do Rogaško-Konjiške pregraje in celo v njo samo na območjih, ki se odpirajo proti Mariboru, na zahodu pa obsega vzhodni del Pohorskega Podravja nekako do črte Radlje v Dravski dolini-Črni vrh, kjer prehaja na območje regije Ravne - Velenje. Zgornje Podravje je po svoji gospodarski specifičnosti in prometni oddaljenosti od Maribora vsekakor regionalna enota za sebe. Ni pa mogoče zaključiti, da predstavlja to območje tudi svojsko šolsko regijo s središčem v Ravnah, ki niso regiotvorni tip mnogostransko usmerjenega šolskega središča. Zato je kazalo kljub nekaterim pomislekom Zgornjemu Podravju priključiti še Šaleško dolino, ki ima v Velenju sicer svoje regiotvorno šolsko središče, a prešibko, da bi ga smatrali za središče samostojne regije. Čeprav brez izrazitega regiotvornega funkcijskega središča, katerega funkcije so razdeljene med Ravne, Velenje in deloma tudi Slovenjgradec, se zdi obstoj regije Ravne - Velenje povsem opravičljiv, zlasti še, ker je Šaleška dolina gospodarsko močna regionalna enota, ločena od celjskega gospodarskega območja in po usmerjenosti gospodarstva (rudarstvo, težka industrija) bolj sorodna gospodarstvu Zgornjega Podravja.

Ne glede na prirodno in gospodarsko zelo heterogeno strukturo Savinjskega, kateremu prištevamo območje Zgornje Savinjske doline preko Celjske kotline do Posotelja, je to zaradi dominantne vloge Celja celovita šolska regija Celje. Od nje se je odtegnila že omenjena Šaleška dolina, dokaj labilno gravitacijo k Celju pa izkezuje tudi Zgornja Savinjska dolina in do neke mere Spodnje

Posotelje. Pač pa segajo močni gravitacijski vplivi Celja po Spodnji Savinjski dolini v Spodnje Posavje nekako do Sevnice, torej že na območje sosednje velike gravitacijske enote. Zato v tem delu celjske regije meja nasproti trboveljski in regiji Brežice-Krško ni posebno ostro začrtana.

Osrednje slovensko gravitacijsko območje je daleč najobsežnejše. V okviru tega so zastopane tri šolske regije: Ljubljana, Kranj in Jesenice. Najmanjša je regija Jesenice, ki kot izrazito industrijsko središče nima posebno močno izraženih centralnih funkcij in s tem obsežnejšega lastnega gravitacijskega območja k šolam II. stopnje. Zato hitro oslabi vpliv Jesenic v smeri Radovljice, ki stoji že onstran meje jeseniške regije na območju regije Kranj, ki je v tem oziru očitno posegla na jeseniško gospodarsko območje. Regija Kranj ima v okviru osrednjeslovenskih regij zelo jasno izražene meje z izrazitim šolskim središčem, ki v neki meri predstavlja šolsko središče vse Gorenjske. Z ozirom na šibko izraženo gravitacijsko območje Jesenic in atraktivno vlogo Kranja z visoko stopnjo centralnosti za ta del Osrednje Slovenije, je lahko sporen obstoj dveh regij na Gorenjskem. Kako močno funkcijo kot šolsko središče vrši Kranj, se vidi tudi v tem, da vplivi Ljubljane v smeri proti Kranju ne segajo posebno daleč, nekako do Medvod, ne glede na to, da predstavlja Ljubljana osrednje republiško šolsko središče.

Ljubljana je razvila svoje gravitacijsko območje razen na teritoriju neposredne gravitacije v Ljubljanski kotlini, še na območju dela Dolenjske in Notranjske, del Dolenjske, ki spada upravno v občino Ribnica in Kočevje, je sicer precej oddaljen od neposrednega gravitacijskega vpliva Ljubljane, vendar brez regiotvornega centra ni mogel oblikovati svoje lastne regije. Obrisi take regije se kažejo le pri gimnazijah, saj je v tem delu ljubljanske regije edina šola II. stopnje le gimnazija v Kočevju. K ljubljanski regiji štejemo tudi tisti del Notranjske, ki neposredno gravitira k Ljubljani, to je območje občin Logatec, Vrhnika in večji del občine Cerknica. Tudi tukaj je Postojna kot prehodni tip središča drugostopenjskega šolstva prešibka, da bi lahko oblikovala svoje lastno gravitacijsko območje. Poleg tega smo Postojno in njeno lokalno vplivno območje uvrstili h

koprski regiji, kamor je po nekaterih gravitacijskih znakih njena uvrstitev vsekakor bolj upravičena.

Ostaneta še dve širši gravitacijski območji z več šolskimi regijami. Za razliko od opisanih treh, ti dve nimata struktivnih centralnih središč drugostopenjskega šolstva, kot so Maribor, Celje in Ljubljana. Funkcije v šolstvu II. stopnje si je tukaj razdelilo več regionalnih gospodarskih središč, ki pa so, razen v dveh primerih, še vsi tako izraziti, da tvorijo lastne šolske regije: Trbovlje, Brežice-Krško in Novo mesto. Podobno kot Jesenice tudi Trbovlje, kot izrazito industrijsko-rudarsko naselje z razmeroma šibko razvitimi centralnimi funkcijami, nima posebno močno izražene gravitacije in ostro začrtanih regionalnih meja. Omenili smo že nejasen potek meje trboveljske regije nasproti celjski na območju Savinjske doline. Prav tako kaže labilne znake in je težko določljiva meja nasproti ljubljanski regiji. Vse to in dejstvo, da je trboveljska šolska regija po površini najmanjša v Sloveniji, daje prav tako razloge za pretres razlogov, ki opravičujejo ali ne opravičujejo njen obstoj. Podobno kot regija Ravne-Velenje tudi šolska regija, ki obsega Krško-brežiško kotlino z obrobjem ter del Posavskega hribovja, nima enega samega regiotvornega šolskega središča, ampak vršita to funkcijo dve šolski središči prehodnega tipa - Brežice in Videm-Krško, ki se dopolnjujeta. Kot značilnost te regije je prav tako omeniti labilnost njenih meja tako napram celjski kot novomeški regiji. To si lahko razlagamo kot posledico šibke in dokaj nejasno izražene gospodarsko funkcijske enotnosti te, kakor ostalih dveh, Vzhodnodolenjsko-spodnjeposavskega gravitacijskega območja, ki na svoji južni in vzhodni meji v marsičem gravitira že k nekaterim večjim gospodarskim središčem Hrvatske. Čeprav kažeta šolski središči Krško in Brežice še dovolj izrazito gravitacijo za izdvojitve njune regije, * bi kazalo tudi oblikovanju te regije posvetiti več diskusije, seveda v navezi z reševanjem problematike trboveljske in novomeške šolske regije. Regija Novo mesto obsega območje ob zgornji in srednji Krki, Belo Krajino ter območje ob zgornji Mirni in Temenici, na teritoriju občine Trebnje, kjer pa gravitacijski vplivi Novega mesta že zelo oslabijo in vplivi Ljubljane odpravljajo mejo novomeške regije.

Pri Primorskem gravitacijskem območju nastopajo določene dileme že ob razmejitvi Primorskega od Osrednjeslovenskega gravitacijskega območja. Odsotnost večjega regiotvornega središča, kot bi bil v tem predelu Slovenije lahko n.pr.Trst, se pozna tukaj. Zato se na Primorskem in predvsem na tistem delu Notranjske, ki je nekđaj izrazito težil na primorsko stran, danes javljajo večji ali manjši vplivi Ljubljane, kar n onemogoča ostro omejitev med obema glavnima gravitacijskima področjema, Primorskim in Osrednjeslovenskim. Opazovanje gravitacije učencev h posameznim šolskim središčem II.stopnje nas postavlja predvsem pred vprašanje, kam uvrstiti občino Idrijo, kjer se močno križajo vplivi Ljubljane, Nove Gorice pa tudi Kranja. Tudi pri občini Postojni ni vse jasno in neznatna prevaga v stopnji intenzivnosti privlačenja s strani primorskih šolskih središč nad Ljubljano, je odločila njihovo vključitev v Primorsko gravitacijsko območje. Prav tako so predvsem zaradi slabe prometne povezave šibki gravitacijski vplivi primorskih šolskih središč na območje občine Ilirska Bistrica, ki jo kaže več ali manj samo zaradi njenega položaja uvrstiti v Primorsko gravitacijsko območje. Vsekakor treba podčrtati, da je vse omenjeno območje Krasa pod križajočimi se vplivi Ljubljane na eni strani ter nekaterih krajev Primorske na drugi strani.

Primorsko gravitacijsko območje vključuje dve regiji, regijo Nova Gorica in regijo Koper. Novogoriška regija obsega Zgornje Posočje ter Spodnje Posočje ali Goriško ter labilno območje idrijske občine. Meja med to in koprsko regijo ni posebno ostra zlasti ne na območju Tržaško-komenskega Krasa, kjer se prepletajo gravitacijski vplivi obeh glavnih regiotvornih središč Primorske, Nove Gorice in Kopra. Končno obsega regija Koper ves ostali del nekdanjega neposrednega zaledja Trsta, to je jugovzhodni del Krasa, kraške planote v njegovem nadaljevanju ter Koprsko Primorje.

Naštete šolske regije, določene na osnovi nekaterih enotnih kriterijev nikakor ne predstavljajo sklop strukturno povsem enakih regionalnih tvorb, ampak se dejansko druga od druge močno razlikujejo. To so predvsem razlike v teritorialnem obsegu,

kapacitetah in usmeritvi drugostopenjskega šolstva glede na vrsto šol. Te razlike izhajajo med drugim in iz nekaterih družbenogeografskih razvojnih značilnosti posameznih regij, o katerih bo govora pri demogeografskih in ekonomsko-geografskih pokazateljih šolskih regij. Najprej pa naj se seznanimo nekoliko dlje še z nekaterimi splošnimi pokazatelji drugostopenjskega šolstva po šolskih regijah, o katerih je bilo govora že pod točko 3. Analiza ankete je, kot že omenjeno, pokazala, da dobri 2/3 učencev drugostopenjskih šol ne stanuje stalno v kraju šolanja, ampak le začasno, ali dnevno niha med krajem bivanja in šolanja. v Sloveniji je nekaj regij, kjer je ta delež še višji. Tako je v šolah brežiško-krške regije le 13,6% učencev domačinov. Med 70% in 80% učencev, ki stalno stanujejo izven kraja šolanja, imajo še regije Celje, Koper, Kranj, Murska Sobota, Novo mesto, Nova Gorica, Ptuj in Ravne-Velenje. Med regijami, kjer je teh učencev precej manj, izstopajo Trbovlje in Ljubljana s 44,8%, oz. 45,6% domačinov.

TABELA 3

V zvezi s tem nas zanima, kakšne so internatske kapacitete regij, v katerih šole II. stopnje pritegujejo nadpovprečno število učencev iz svojega gravitacijskega območja. Iz deleža števila učencev, ki stanujejo v internatih, vidimo, da je odstotek stanujočih v internatih višji od povprečka za Slovenijo le pri treh od devetih regij (Brežice-Krško, Koper, Ravne-Velenje), pri treh je malo nižji, pri treh (Murska Sobota, Novo mesto, Ptuj) pa precej nižji. Smatramo lahko, da so zlasti v zadnjih treh regijah internatske kapacitete nezadostne.

Po številu učencev je v Sloveniji največ šolskih regij, v katerih se šola 1000-2000 učencev in sicer 6; 3 regije imajo 2000-3000 učencev, nad 3000 učencev je v kranjski regiji, nad 4000 v celjski in nad 10 000 oz. 20.000 mariborski in ljubljanski. Več kot absolutne številke nam pove število učencev na 100 prebivalcev. Slovenija ima povprečno 36 učencev na 100 preb. Daleč nad povprečkom sta Ljubljana in Maribor s 6,3 oz. 5 učencev šol II. stopnje na 100 prebivalcev. V kranjski regiji je ta koeficient 4,2, v jeseniški in trboveljski pa 3 oziroma 3,1. Zadnja dva koeficienta kažeta kljub manjšemu absolutnemu številu učencev, na relativno visok obisk drugostopenjskega šol v teh regijah,

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II.STOPNJE PO KRAJU BIVANJA IN ŠOLANJA
(po šolskih regijah)

Šolske regije	A ¹⁾		B		C		D		S k u p a j	
	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%
1.Brežice-Krško	84	13,6	204	33,0	41	6,6	289	46,8	618	100
2.Celje	638	25,1	556	21,8	174	6,8	1180	46,3	2548	100
3.Jesenice	212	30,9	144	21,0	38	5,5	293	42,6	687	100
4.Koper	457	27,2	511	30,4	104	6,2	607	36,2	1679	100
5.Kranj	570	26,2	471	21,6	67	3,1	1069	49,1	2177	100
6.Ljubljana	4910	45,6	2360	21,9	886	8,2	2616	24,3	10772	100
7.Maribor	2289	39,2	1251	21,4	814	13,9	1491	25,5	5845	100
8.Murska Sobota	290	23,7	135	11,0	248	20,2	552	45,1	1225	100
9.Novo mesto	198	26,3	113	15,0	108	14,3	334	44,4	753	100
10.Nova Gorica	295	20,9	531	37,7	60	4,2	523	37,2	1409	100
11.Ptuj	197	29,9	79	12,1	89	13,5	293	44,5	658	100
12.Ravne-Velenje	289	23,1	390	31,2	53	4,2	520	41,5	1252	100
13.Trbovlje	399	44,8	106	11,9	21	2,3	364	41,0	890	100
S k u p a j	10828	35,5	6851	22,4	2703	8,8	10131	33,3	30513	100

1) Glej tabelo št.1, opombo 1 in 2

kar govori v prilog obstoja teh dveh gravitacijsko šibkejših regij. 2 ali manj učencev na 100 preb. odpade v regijah Brežice-Krško, Murska Sobota in Ptuj, to je na območju najbolj agrarnih predelov Slovenije.

Podatki o številu sedežev izkazujejo, da odpade v Sloveniji na šolah II. stopnje 150 učencev na 100 sedežev. Najslabše je v murskosoboški regiji, kjer znaša ta koeficient 2,3, in v ljubljanski 1,9. Visok je še v regiji Maribor, 1,6, sicer pa se pri največjem številu šolskih regij (6) giblje od 1 do 1,2. Le pri ravensko-veležjski regiji je 0,9.

(TABELA 4)

Usmeritev šolstva v posameznih regijah je razvidna iz števila vpisanih učencev po vrstah šol. Letošnje šolsko leto se šola v gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra 15.593 ali 29,6% vseh vpisanih učencev (v gimnazijah 23,1% in v šolah za vzgojo učnega kadra 3,8%); v tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah 16.391 ali 28,2% vpisanih učencev (v tehniških 13,1%, ekonomskih 7,6%, kmetijskih 1,6%, zdravstvenih 3,5%, prometnih 0,7%, upravno-administrativnih 0,5% in umetniških šolah 1,2%) ter v poklicnih šolah 26.082 ali 44,9% vseh učencev (v vajeniških 29,4%, industrijskih 11,5%, v ostalih šolah praktičnim poukom 1,9% in v šolah za drug strokovni kader 2,1%).

Pri gimnazijah in šolah za vzgojo učnega kadra odstopajo od povprečka za Slovenijo regije Koper, Murska Sobota, Novo mesto, Nova Gorica, Ptuj, kjer je delež vpisanih učencev na teh šolah nad 1/3 (od 33%-39%). Manj kot 20% učencev gimnazij in šol učnega kadra je v regijah Kranj in Trbovlje. Gimnazije so v vseh regijah, šol za vzgojo učnega kadra pa ni v regiji Brežice-Krško, obeh gorenjskih regijah, trboveljski regiji in regiji Ravne-Velenje.

Manjša odstopanja od povprečka glede na število vpisanih učencev je opaziti pri tehniških in njim ustreznih strokovnih šolah. Znatno manj učencev te vrste šol II. stopnje (pod 20%) je le v regijah Nova Gorica in Ravne-Velenje. Obstojajo pa večje razlike glede števila vrst šol v okviru druge glavne skupine drugostopenjskih šol. Medtem ko imajo regije Koper, Ljubljana

TABELA 4

ŠTEVILO ŠOL, UČENCEV IN SEDEŽEV V ŠOLAH II.STOPNJE PO ŠOLSKIH REGIJAH

Šolske regije	Število šol	Število učencev	Število sedežev	Število uč.na 1 šolo	Število uč.na 1 sedež	Število uč.na 100 preb.
1. Brežice-Videm-Krško	6	1338	1211	223	1,1	2,0
2. Celje	15	4622	3491	308	1,3	2,6
3. Jesenice	7	1294	1214	184,8	1,1	3,0
4. Koper	15	2872	2397	191,5	1,2	2,7
5. Kranj	19	3957	2770	208,3	1,4	4,2
6. Ljubljana	46	22431	11598	487,6	1,9	6,3
7. Maribor	35	10631	6780	303,7	1,6	5,0
8. Murska Sobota	11	2322	989	211	2,3	1,8
9. Novo mesto	10	1882	1800	188,2	1,0	2,2
10. Nova Gorica	14	2531	2358	180,8	1,1	2,2
11. Ptuj	7	1018	820	145,4	1,2	1,2
12. Ravne-Velenje	11	1769	2000	160,8	0,9	2,4
13. Trbovlje	9	1600	1505	177,8	1,1	3,1
S l o v e n i j a	205	58066	38933	283,2	1,5	3,6

in Maribor zastopane vse vrste nekdanjih imenovanih srednjih šol, pa je pri drugih regijah teh šol manj. Tehniške šole so v vseh regijah razen v ptujski, ekonomskih šol ni v brežiško-krški in jeseniški regiji. Kmetijske srednje šole so le v petih regijah (Koper, Ljubljana, Novo mesto, Maribor, Murska Sobota). Srednje zdravstvene šole nastopajo v središčih zdravstvenih regij, v Celju, Jesenicah, Kopru, Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti, Novem mestu in Novi Gorici. Prometni šoli sta le dve, v mariborski in koprski regiji; brez nje je tudi ljubljanska regija. Samo v obeh glavnih republiških središčih so umetniške šole II. stopnje.

Pri poklicnih šolah je največ vpisanih učencev in to znatno nad slovenskim povprečjem v izrazitih industrijskih regijah kot so Jesenice (50,6%), Kranj (56,6%), Ravne-Velenje (59,5%) in Trbovlje (51,4%), kar gre, kot smo videli, na račun manjšega deleža vpisanih učencev na ostalih dveh glavnih vrstah šol II. stopnje. Podpovprečno usmeritev učencev v poklicne šole opažamo v brežiško-krški, novomeški, murskosoboški in do neke mere ptujski regiji, torej na območju bolj skromno razvite industrije ter drugih gospodarskih neagrarnih panog. Z izredno nizkim odstotkom 26,6 opozarja na sebe koprski regija. Razlago za to lahko iščemo v tem, da ima regija Koper v primeru z ostalimi šolskimi regijami, če ne upoštevamo ljubljanske in mariborske, najbolj razvejano drugo glavno skupino šol II. stopnje, to je tehniške in njim ustrezne strokovne šole.

(TABELA 5)

TABELA 5

ŠTEVILO UČENCEV ŠOL II.STOPNJE PO VRSTAH ŠOL IN ŠOLSKIH REGIJAH

Šolske regije	gimn.in šole za vzg.učn.kadra I			Tehniške in njim ustrezne strokovne šole							II Skupaj	
	x)	1	2	Skupaj	1	2	3	4	5	6		7
Brežice	325 ^a 28,5	- 28,5	325 28,5	383 33,7	-	-	-	-	-	-	-	383 33,7
Celje	1203 26,0	165 3,6	1368 29,6	413 8,9	539 11,7	-	112 2,4	-	-	-	-	1064 23,0
Jesenice	354 27,3	-	354 27,3	173 13,4	-	-	113 8,7	-	-	-	-	286 22,1
Koper	935 32,5	151 5,3	1086 37,8	51 1,8	467 16,3	175 6,1	65 2,3	226 7,9	34 1,2	-	-	1018 35,6
Kranj	698 17,7	-	698 17,7	701 17,7	264 6,7	-	-	-	53 1,3	1018	1018	1018 25,7
Ljubljana	5204 23,2	646 2,9	5850 26,1	3817 17,0	947 4,2	169 0,7	953 4,3	-	126 0,6	539 2,4	-	6551 29,2
Maribor	1652 15,5	734 6,9	2386 22,4	1619 15,2	630 5,9	280 2,6	349 3,4	179 1,7	73 0,7	141 1,3	-	3271 30,8
Murska Sobota	565 24,3	201 8,7	766 33,0	116 5,0	312 13,4	192 8,3	218 9,4	-	-	-	-	838 36,1
Novo mesto	557 29,6	153 8,1	710 37,7	-	256 13,6	108 5,7	104 5,6	-	-	-	-	468 24,9
Nova Gorica	871 34,4	120 4,7	991 39,1	67 2,6	316 12,5	-	76 3,1	-	-	-	-	459 18,2

TABELA 5 (nedaljevanje)

Ptuj	342 33,6	23 2,2	365 35,8	-	234 23,1	-	-	-	-	-	234 23,1
Ravne-Velenje	442 25,0	-	442 25,0	61 3,4	213 12,1	-	-	-	-	-	274 15,5
Trbovlje	252 15,7	±	252 15,7	234 14,6	255 15,9	- 2,4	38 2,4	-	-	-	527 32,9
Slovenija	13400 23,1	2193 3,8	15593 26,9	7635 13,1	4433 7,6	924 1,6	2028 3,5	405 0,7	286 0,5	680 1,2	16391 28,2

- *) I. Gimnazije in šole za vzgojo učnega kadra: 1. gimnazije, 2. šole za vzgojo učnega kadra
 II. Tehniške in njim ustrezne strokovne šole
 1. tehniške
 2. ekonomske
 3. kmetijske
 4. zdravstvene
 5. prometne
 6. upravno administrativne
 7. umetniške in za oblikovanje

TABELA 5 - nadaljevanje

Šolske regije x)	Poklicne šole					I.II.III. Skupaj
	1	2	3	4	5 III. Skupaj	
Brežice	396 34,8%	-	34 3,0%	-	430 37,8%	1138 100%
Celje	1440 31,2%	443 9,6%	307 6,6%	-	2190 47,4%	4622 100%
Jesenice	101 7,8%	332 25,6%	221 17,2%	-	654 50,6%	1294 100%
Koper	441 15,3%	208 7,2%	-	119 4,1%	768 26,6%	2872 100%
Kranj	1739 43,9%	344 8,7%	54 1,4%	104 2,6%	2241 56,6%	3957 100%
Ljubljana	7615 33,9%	1843 8,2%	91 0,4%	481 2,2%	10030 44,7%	22431 100%
Maribor	2937 27,6%	1622 15,2%	158 1,5%	257 2,5%	4974 46,8%	10631 100%
Murska Sobota	717 30,9%	-	-	-	717 30,9%	2321 100%
Novo mesto	704 37,4%	-	-	-	704 37,4%	1882 100%
Nova Gorica	789 31,2%	207 8,2%	- 0,0%	85 3,3%	1081 42,7%	2531 100%

TABELA 5 - nadaljevanje

Šolske regije	1	2	3	4	III Skupaj	I.II.III. Skupaj
Ptuj	204 20,0%	-	83 8,1%	132 13,0%	419 41,1%	1018 100%
Ravne-Velenje	-	1025 57,9%	-	28 1,6%	1053 59,5%	1769 100%
Trbovlje	-	681 42,6%	140 8,8%	-	821 51,4%	1600 100%
SLOVENIJA	17083 29,4%	6705 11,5%	1088 1,9%	1206 2,1%	26082 44,9%	58066 100%

*) III. Poklicne šole: 1. Vajeniške
 2. Industrija
 3. Ostale šole s praktičnim poukom
 4. Šole za drug strokovni kader.

II. NEKATERI DEMOGEOGRAFSKI POKAZATELJI ŠOLSKIH REGIJ

1./ Številčno gibanje prebivalstva v letih 1953 - 1961:

Indeks rasti prebivalstva v Sloveniji za obdobje 1953-1961 znaša 105,8, to je precej pod jugoslovanskim indeksom, ki je v istem obdobju 109,1. V Sloveniji se v zvezi z dosedanjim razvojem in stopnjo družbenogeografskega razvoja, ki so ga dosegle posamezne pokrajine, kažejo v številčnem gibanju prebivalstva precejšnje razlike, ki nakazujejo tudi tendence nadaljnje rasti prebivalstva. Predvsem je opaziti, da prebivalstvo v onih predelih Slovenije in njim pripadajočih šolskih regijah, ki jih je v povojnem času zajel najbolj dinamičen gospodarski razvoj in z njim zvezani demografski pojavi, Prebivalstvo se koncentrira zlasti v predelih najintenzivnejše industrializacije in urbanizacije Slovenije, to je ob naši primorski obali, v Ljubljanski in Celjski kotlini, na Zg. Dravskem polju in v Zgornjem Podravju ter še po posameznih gospodarsko visoko razvitih otokih med temi območji, v Črnem revirju in Velenjskem rudarsko-industrijskem bazenu. To so območja, kamor lahko v povojnem času spremljamo ves čas močnejše imigracijske tokove iz tistih predelov Slovenije, ki jih sprva gospodarski razvoj ni zajel v taki meri, ali pa sploh nimajo perspektiv zanj. Med ta lahko štejemo naše hribovite in gorske predele, ki so ostali izven dosega gospodarskih središč in z njimi slabo prometno povezani. Tu nastopa že dalj časa trajajoča depopulacija. Na drugi strani pa so to naši najbolj agrarni predeli subpanonskega obrobja Slovenije.

Po nagli rasti prebivalstva se izdvajajo izmed ostalih predvsem osrednjealovenske regije, Ljubljana (indeks 112,6), Kranj (111) in Jesenice (110,5). Tu lahko tudi v bodoče pričakujemo največji porast. Visok indeks rasti izkazujejo dalje še trboveljska (109,3), mariborska (109,6) ter ravenško-velenjska regija s sploh najvišjim indeksom rasti v Sloveniji 113,8. Nekako na povprečju za Slovenijo je številčno gibanje prebivalstva v koprski regiji (indeks 105,6). Napreduje še prebivalstvo v celjski regiji (indeks 102,9), v vseh ostalih regijah pa stagnira ali nazaduje. To so naše subpanonske regije Murska Sobota, Ptuj, Brežice in Novo mesto ter regija Nova Gorica, ki vključuje obsežna

gorska območja z depopulacijo, tako da kljub porastu v primorskem delu regije prebivalstvo v celoti stagnira.

(TABELA 6)

2./ S t r u k t u r a a k t i v n e g a p r e b i v a l s t v a p o p a n o g a h g o s p o d a r s k e d e j a v n o s t i :

V Sloveniji je bilo l.1961 skupaj 894.677 aktivnih prebivalcev. Od tega se jih je 31,4% ukvarjalo s kmetijstvom. V rudarstvu in industriji je bilo zaposlenih 21,5% aktivnega prebivalstva Slovenije, v obrti 6,2%, v prometu 3,3%, v trgovini 4,8%, v raznih javnih službah 7,6%, v drugih dejavnostih 8,8%, izven dejavnosti pa je bilo 16,4%. Ta pregled nam daje seveda le osnovno orientacijo v gospodarsko in prebivalstveno strukturo Slovenije, ki je po posameznih regionalnih enotah v skladu z menjavo prirodno in družbeno-geografskih faktorjev včasih že na kratke razdalje dokaj raznolika. Bolj jasno sliko o strukturi prebivalstva po panogah gospodarske dejavnosti za posamezne šolske regije bomo dobili, če primerjamo aktivno prebivalstvo po štirih glavnih skupinah dejavnosti; primarni (kmetijstvo, gozdarstvo), sekundarni (rudarstvo, industrija, gradbeništvo, obrt), gospodarski terciarni (promet, trgovina in gostinstvo, usluge, komunala) ter negospodarski terciarni ali kvartarni skupini dejavnosti (javne službe, svobodni poklici, nerazvrščeni). V Sloveniji je bilo l. 1961 v primarni dejavnosti zaposlenega 32,5% aktivnega prebivalstva, v sekundarni 31,2%, v terciarni 9,6% in kvartarnih 10,3% aktivnega prebivalstva Slovenije.

Primerjava v primarni dejavnosti zaposlenega prebivalstva med šolskimi regijami pokaže, da je največ tega prebivalstva v brežiško-krški (47%), mursko-soboški (70,6%), novomeški (52,1%) in ptujski regiji (62,6%), to je v regijah, katerih skupne značilnosti smo lahko ugotavljali že na nekaterih drugih mestih. Nadpovprečni delež prebivalstva primarnih dejavnosti je še v celjski in novogoriški regiji, ki vključujeta poleg urbaniziranih tudi obsežnejša agrarna območja. K tema dvema bi lahko šteli tudi koprsko regijo, ki ima ob urbaniziranem primorskem pasu tudi široko agrarno zaledje. Sorazmerno visok delež (okoli 25%) prebival-

TABELA 6

RAST ŠTEVILA PREBIVALSTVA PO ŠOLSKIH REGIJAH V OBDOBJU 1953-1961

Šolske regije	1953	Indeks	1961	Indeks
1. Brežice	68402	100	66565	97,3
2. Celje	171248	100	176182	102,9
3. Jesenice	39005	100	43085	110,5
4. Koper	101595	100	107271	105,6
5. Kranj	83866	100	93091	111,0
6. Ljubljana	315046	100	354640	112,6
7. Maribor	195060	100	213795	109,6
8. Murska Sobota	132745	100	127329	95,9
9. Novo mesto	86173	100	84860	98,5
10. Nova Gorica	116200	100	115911	99,8
11. Ptuj	82984	100	83288	100,4
12. Ravne-Velenje	65732	100	74793	113,8
13. Trbovlje	46371	100	50697	109,3
SLOVENIJA	1504427	100	1591507	105,8

stva zaposlenega v kmetijstvu in gozdarstvu je tudi v mariborski in ravensko-velenjski regiji. Najnižji delež aktivnega preb. primarnih dejavnosti je v vseh teh osrednjeslovenskih regijah (11,2% do 16,8%) in v regiji Trbovlje, kjer je le še 9,2% preb. zaposlenega v kmetijstvu in gozdarstvu.

Število aktivnega prebivalstva primarnih dejavnosti nam je v okviru šolskih regij dalo pregledno sliko o stopnji deagragizacije posameznih predelov Slovenije. Vpogled v industrializacijo in stopnjo urbanizacije po regijah pa nam osvetljuje delež aktivnega prebivalstva sekundarnih dejavnosti. Na prvem mestu je tu omeniti trboveljsko regijo z nad 1/2 preb. zaposlenega v rudarstvu, industriji, gradbeništvu in proizvodnji obrti. Dalje izstopajo močno industrializirane regije Ravne-Velenje, Jesenice in Kranj s 40,4% do 47,7% zaposlenih v sekundarnih dejavnosti. Precej nad povprečjem za Slovenijo sta še ljubljanska in mariborska regija (36,5%). Nekako v isto skupino se uvrščajo novogoriška, koprška in celjska regija z okoli 27%. Med regijami z najmanjšim deležem aktivnega preb. sekundarnih dejavnosti so murskosoboška, brežiško-krška, ptujska in novomeška, to je tiste regije, kjer je ostalo še največ agrarnega prebivalstva v Sloveniji. Zlasti nizek delež prebivalstva sekundarnih dejavnosti je v ptujski (16,4%) in murskosoboški (13,7%) regiji.

Med deleži aktivnega prebivalstva gospodarskih terciarnih dejavnosti ni večjih razlik. Po zelo nizkem odstotku tega prebivalstva izstopa le murskosoboška regija (3,4%). Zelo visoko pa je zastopano aktivno prebivalstvo terciarnih dejavnosti v jeniški (15,3%), in koprski (16,2%) regiji. Podobno je med posameznimi regijami precej izenačen delež prebivalstva v negospodarski veji terciarnih dejavnosti. Bolj izstopa le ljubljanska regija (15,1%), kar je razumljivo, saj ima Ljubljana najbolj razvejano mrežo raznih javnih služb.

(TABELA 7)

3./ Letni kontingenti šolske mladine, ki bo končala osnovno šolsko obveznost

Analiza za ta demografski pokazatelj je bila izvedena na osnovi statističnega gradiva popisa prebivalstva l.1961 o številu otrok po letih starosti. Iz tega gradiva je mogoče za naslednjih deset let predvideti število otrok, ki bodo končali osnovnošolsko obveznost in se predvidoma vpisali na šole II. stopnje. Ker je analiza zajela le otroke stare 6 ali več let, dobimo letne kontingente učencev s končano osnovnošolsko obveznostjo tako, da izračunamo 75%ni delež od števila učencev posameznega letnika, ki so bili ustrezno šolsko leto vpisani v I. razred osemletk. Računa se namreč, da le okoli 75% vpisanih otrok konča osnovnošolsko obveznost.

Na podlagi takega izračuna bo letos zapustilo osnovno šolo 22.750 otrok. V naslednjem letu se bo to število povzpelo za 1,3%, potem pa bo stalno nazadovalo do šol.leta 1972/73, ko bo z ozirom na letošnje šolsko leto število otrok, ki bodo končali osemletko za 11,5% nižje in bo znašalo 20.134 otrok. V naslednjih dveh letih bo to število ponovno poraslo za okoli 2%.

Med posameznimi regijami nastopajo, kot nam kaže tabela 8, večje ali manjše razlike zlasti med posameznimi leti, v celoti pa se bo skoraj v vseh šolskih regijah v naslednjih desetih letih število otrok s končano osnovnošolsko obveznostjo stalno zmanjševalo. Izjema je le novomeška regija, kjer se bo to število do leta 1975 v primeru z letošnjim letom dvignilo za 13,6%.

(ZABELA 8.)

TABELA 8

ŠTEVILO MLADINE OD 6-15 LET PO LETIH STAROSTI IN PREDVIDENO ŠTEVILO UČENCEV, KI BODO KONČALI OSNOVNO ŠOLSKO OBVEZNOST V ŠOLSKIH LETIH 1965/66 do 1974/75.

Šolske regije	iiii										Skupaj	
	15 1965/66	14 66/67	13 67/68	12 68/69	11 69/70	10 70/71	9 71/72	8 72/73	7 73/74	6 let 74/75		
Brežice-Krško *	a	1252	1284	1243	1188	1181	1177	1210	1098 ⁶⁹	1130	1148	8.931
	b	939	963	932	891	886	883	907	822	847	861	
Celje	a	3267	3402	3334	3282	3358	3360	3240	3059	3170	3206	
	b	2450	2551	2500	2462	2518	2520	2430	2294	2377	2404	24.506
Jesenice	a	747	799	754	750	717	697	728	600	615	611	
	b	560	599	565	562	538	523	546	450	461	458	5.262
Koper	a	2110	2098	2085	2076	2068	2011	1798	1761	1772	1703	
	b	1582	1573	1564	1557	1551	1508	1348	1321	1329	1277	14.610
Kranj	a	1769	1688	1761	1617	1659	1726	1683	1643	1716	1757	
	b	1327	1266	1321	1213	1244	1294	1262	1232	1287	1318	12.764
Ljubljana	a	6295	6229	6128	6126	6077	5818	5690	5553	5727	5877	
	b	4721	4673	4596	4594	4558	4363	4267	4165	4295	4408	44.641
Maribor	a	4280	4355	4345	4351	4139	4062	3838	3697	3798	3767	
	b	3210	3266	3259	3263	3104	3046	2878	2773	2848	2825	30.472
Murska Sobota	a	2741	2730	2593	2516	2486	2470	2334	2120	2151	1965	
	b	2056	2047	1945	1887	1864	1853	1752	1590	1613	1474	18.381

TABELA 8 - nadaljevanje

Šolske regije		15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	Skupaj
		1965/66	66/67	67/68	68/69	69/70	70/71	71/72	72/73	73/74	74/75	
	x)											
Novo mesto	a	1529	1655	1665	1635	1717	1625	1673	1618	1662	1738	
	b	1147	1241	1249	1226	1288	1219	1255	1212	1246	1303	12.086
Nova Gorica	a	2204	2211	2131	2019	1987	1976	1786	1781	1840	1736	
	b	1653	1658	1598	1514	1490	1482	1339	1336	1380	1302	14.752
Ptuj	a	1633	1748	1782 ¹⁷⁷⁷	1777	1737	1798	1738	1604	1702	1592	
	b	1262	1311	1337	1333	1303	1349	1304	1203	1277	1194	12.873
Ravne-Velenje	a	1594	1733	1751	1712	1682	1845	1680	1558	1525	1494	
	b	1195	1300	1313	1284	1262	1384	1260	1169	1144	1121	12.432
Trbovlje	a	864	814	894	814	830	830	847	756	750	756	
	b	648	611	671	611	622	622	635	567	563	567	6.117
SLOVENIJA	a	30335	30746	30466	29863	29638	29395	28245	26846	27558	27350	
	b	22750	23059	22850	22397	22228	22046	21183	20134	20668	20512	217.827
	indeks	100	101,3	100,4	98,4	97,7	96,9	93,1	88,5	90,8	90,2	

x) a) število mladine po letih starosti

b) predvideno število učencev, ki bodo končali osnovno šolsko obveznost po šol.letih

III. EKONOMSKO-GEOGRAFSKE KARAKTERISTIKE ŠOLSKIH REGIJ

Slovenija je v svoji geografski strukturi, tako pokrajinski kot družbeno-geografski izredno raznolika, Osnovna karakteristika pokrajinske raznolikosti je intenzivna reliefna razčlenjenost, ki deli Slovenijo na večje število fiziognomsko homogenih enot. Te enote, ki so bile in so deloma še danes med seboj več ali manj izolirane in prometno slabo povezane, so tvorile izhodišče mikro in makroregionalne delitve tudi v gospodarski rajonizaciji Slovenije. Z vse večjim in bolj dinamičnim ekonomskim razvojem, katerega važen člen je bilo izoblikovanje moderne prometne mreže, so se začele rušiti nekatere tradicionalne predstave o razdelitvi Slovenije. Z rastoči motorizacijo se je zlasti zmanjšal vpliv reliefa in s tem razbitost Slovenije na posamezne dele. To je imelo za posledico večje populacijsko in gospodarsko povezovanje med posameznimi regijami in oblikovanje novega tipa ekonomsko-geografskih regij.

Vzporedno z nastajanjem teh se je vršila tudi razmestitev negospodarskih dejavnosti, med njimi tudi šol II. stopnje, katerih sedanja mreža je v velikki meri odraz gospodarskega razvoja Slovenije po II. svetovni vojni. To nam potrjujejo tudi mnoge sličnosti v poteku meja ekonomsko geografskih in šolskih regij, katerih nadaljnje oblikovanje se bo tudi v perspektivi vsekako prilagajalo tendencam družbeno geografskega razvoja po posameznih gravitacijskih območjih Slovenije.

Skladno s to ugotovitvijo obsegajo šolske regije danes pogosto vrsto prirodno, včasih pa tudi gospodarsko dokaj heterogenih manjših ekonomsko geografskih enot ali mikroregij. Prirodni faktorji izstopajo še vedno predvsem v značilnostih agrarnega gospodarstva. Čeprav močno zmanjšan, je pogosto v ospredju prirodni faktor (relief) pri prometu in povečuje ali zmanjšuje celovitost prirodno razkosanih, a gospodarsko več ali manj homogenih gravitacijskih območij.

Regija Murska Sobotica je naša najbolj panonska in agrarna pokrajina. Sestavlja jo pet manjših ekonomsko-geografskih enot: Zg. Goričko, Osrednje Prekmurje, Vzhodno Prekmurje, Radgonsko-kapelske Gorice in Ljutomerske gorice. Prve tri karakterizira slabo produktivno kmetijstvo in splošna gospodarska

zaostalost zaradi dolge prometne osamljenosti tega predela Slovenije, kar je povzročilo tudi sezonsko izseljevanje. Slovenske gorice pa so naše najbolj razvito vinogradniško področje, kjer so zasebno kmetijsko proizvodnjo marsikje nadomestila moderna združna vinogradniška posestva. Gospodarska središča so ostala šibka z izjemo Murske Sobotе, ki pa tudi nima posebno izražene splošne gravitacije.

R e g i j o P t u j sestavlja troje ekonomsko-geografskih enot: ptujske, ormoška in haloška. Tudi ta subpanonska pokrajina je agrarna, toda za razliko od mursko-soboške ima zelo intenzivno kmetijstvo. Bližina Maribora je tu zelo razmaknila družbeno kmetijsko proizvodnjo, ki ima značaj obmestnega kmetijstva, ki pa po produkciji presega potrebe Maribora. Ptuj v svojem razvoju stagnira in predstavlja le središče agrarne okolice s skromno razvito industrijo, ki poživlja gospodarske funkcije mesta. Sosednji industrijski center Kidričevo je prav tako bolj odraz gospodarskih komponent izven-ptujske regije in brez splošno gravitacijske moči. Vinogradniške Haloze so po odpravi velikih socialnih razlik med prebivalstvom doživele v agrarni proizvodnji, v katero je prav tako močno posegel družbeni sektor, bistven napredek.

R e g i j a M a r i b o r obsega šest manjših ekonomsko geografskih enot: Zapadne gorice, Maribor z obmestjem, Pohorsko Podravje, jugozahod. Dravsko polje ter dve enoti Pohorskega predgorja. Skupna družbeno-geografska poteza za vse to področje je lega ob glavnih prometnih poteh ter bližina Maribora, najmočnejšega industrijskega središča Slovenije, ki ima v dravskih hidrocentralah potrebno energetska bazo. To je območje intenzivnega kmetijstva in razvoja vrste neagrarnih gospodarskih panog v Mariboru in okoliški h mladih industrijskih centrih, ki jih je zajel urbanizacijski val, izhajajoč iz štajerske metropole. To velja predvsem za Sp. Dravsko dolino (Ruše, hidrocentrale) in Pohorsko podgorje z gospodarskim središčem v Slovenski Bistrici. Dokaj svojska enota je Pohorje, svet samotnih kmetij, gozdarstva in turizma. Mariborska šolska regija je lep primer po nekaterih prirodnih in gospodarskih specifičnostih razdrobljenega območja, ki pa ga dominantna vloga Maribora vendarle veže v eno samo ekonomsko-geografsko regijo.

Regija Ravne - Velenje je s svojim rudarstvom, industrijo, gozdnim in planinsko-kmetijskim gospodarstvom samostojno gospodarsko središče Slovenije z več močnimi gospodarskimi središči kot so Mežica, Ravne, Slovenjgradec, Šoštanj in Velenje, ki so poleg Dravograda središča manjših zaključenih ekonomsko-geografskih enot. Pomembna je tudi lastna energetska baza (Drava, lignit). Pri tvorbi te regije ni imelo toliko vloge močno gospodarsko in gravitacijsko središče, ampak prav gospodarska homogenost tega predela Slovenije.

Regija Celje je gospodarsko dokaj raznolika in predvsem po nekaterih prirodnih potezah precej heterogena regija. A tu je še močnejše kot pri mariborski regiji kot faktor tvorbe ekonomske regije izstopila dominantna vloga Celja in združila v eno gospodarsko gravitacijsko območje šest več ali manj različnih gospodarskih enot: Zg. Savinjsko dolino z gozdnim in planinsko-agrarnim gospodarstvom ter šibko vlogo turizma; zahodni del Celjske kotline, kjer se vežeta visoko razvito specializirano kmetijstvo (hmeljarstvo) in v več gospodarskih središčih neodvisno od Celja razvita industrija; dalje območje Celjske kotline, ki neposredno gravitira k Celju z močno koncentracijo industrije in izvrstnim prometnim položajem; Savinjsko dolino v okviru Posavskega hribovja s samostojnim gospodarskim središčem v Laškem; vzhodno obrobje Celjske kotline s posredno, vendar še vedno izrazito gravitacijo k Celju in Posotelje, gospodarsko najbolj šibko razviti predel celjske regije, prometno oddaljen in brez lastnih gospodarskih središč. Z izgradnjo obsotelske železnice se je okrepila gravitacija v smeri brežiško-krškega gospodarskega območja in celo proti Zagrebu.

Regija Brežice - Krško s tremi dokaj neizratižimi ekonomsko-geografskimi enotami: sevniško, krško in brežiško, je podobno kot mursko-soboška in ptujška ostala močno agarna s potezami subpanojskega kmetijstva. Poleg številnejših gospodarskih središč družijo ekonomsko-geografsko to območje prometni faktor zaradi položaja ob glavnih prometnih poteh, ki potekajo tukaj iz Osrednje Slovenije proti Zagrebu. Ta ima nekatere gravitacijske učinke tudi na to regijo.

Regijo Novo mesto lahko v marsičem gospodarsko primerjamo z brežiško-krško. Agrarno gospodarstvo ima tu skoraj enak pomen, le da je njegova karakteristika zaradi oslab-

oslabljenih panonskih vplivov že precej modificirana. Novo mesto kot razvijajoče se gospodarsko osredje Dolenjske ima tu precej močnejši splošno gravitacijski pomen, vendar še vedno ne tako močan, da ne bi njegovi vplivi na mejah regije že znatno oslabili, zlasti v smeri proti Ljubljani. Obsega sedem ekonomsko-geografskih enot: spodnje Krško, novomeško, zgornje krško in trebanjsko na Dolenjskem in tri v Beli Krajini, ki je v okviru novomeške regije dokaj svojsko gospodarsko območje, v preteklosti prometno izolirano in se šele sedaj intenzivno vključuje v gospodarsko gravitacijsko sfero Dolenjske. Šibka gospodarska središča Črnomelj in Metlika nista mogla oblikovati svoje samostojne regije.

Regija Trbovlje dajejo glavno gospodarsko oznako rudarska središča Črnega revirja, Trbovlje, Zagorje in Hrastnik, ki obenem s spremljajočo industrijo tvorijo samostojno specifično ekonomsko geografsko regijo. V njeno gravitacijsko območje vdirajo zaradi šibkejših centralnih funkcij revirskih mest vplivi Celja in zlasti Ljubljane, kamor regija prvenstveno tudi teži. Poleg Črnega revirja spada k tej regiji še območje Radeč, pomembno zaradi prometnega vozlišča v Zidanem mostu.

Regija Ljubljana se širi po prirodno dokaj raznolikih območjih Nizkega Dolenjskega krasa, Visokih planot in polj Dolenjske in Notranjske ter Ljubljanske kotline. Vse te prirodne enote segajo še na območje sosednjih regij. Medtem ko tvorijo Nizek Dolenjski kras eno najbolj siromašnih pokrajin Slovenije, razen v nekoliko bolj razvitem delu Osrednje Dolenjske, kjer so nastala tudi šibka gospodarska središča (Ivančna gorica, Grosuplje), pa pomenijo Visoke planote Dolenjske in Notranjske območje našega gozdnega bogastva. Zato je tu nastalo nekaj več gospodarskih središč, slonečih predvsem na lesni predelavi, ki sicer nimajo večjega vpliva na okolico, a pomenijo pomembne zaposlitvene centre neagrarnega prebivalstva (Borovnica, Vrhnika, Logatec, Rakek, Cerknica, Lož). Kmetijstvo je zaostalo in možno v največji meri le na kraških poljih. To območje izven neposrednega gospodarskega vpliva Ljubljane, a ob kočevski in primorski železnici ter cesti vendarle izrazito gravitira k Ljubljani.

Ljubljansko polje in Kamniško-bistriška ravnina z zelo razpredeno industrializacijo in visoko ekonomsko razvitostjo sploh tvorita gospodarsko osredje ljubljanske regije in dejansko eno samo gospodarsko gravitacijsko enoto s središčem v Ljubljani. Številna in močna gospodarska središča (Medvođe, Domžale, Kamnik) zaradi tega niso mogla razviti širših lastnih vplivnih območij. K ljubljanski regiji štejemo tudi del Posavja z lokalnim gospodarskim središčem v Litiji. Ravninska okolica Ljubljane je tudi območje intenzivnega obmestnega kmetijstva tako privatnega kot družbenega sektorja, organiziranega v velikih zadrugah in kombinatih.

Regijo Kranj sestavljajo tri ekonomsko-geografske enote; škofjeloška, kranjska in tržiška s tremi močnimi industrijskimi središči, od katerih sta zlasti Škofja Loka in Kranj izrazita splošna gravitacijska centra. Tako vključuje kranjska regija tudi vzhodni del jeseniške ekonomske geografske regije, pa tudi na meji z ljubljanskim gospodarskim območjem je opaziti mnogo znakov prepletanja vplivov Kranja in Ljubljane, katerih gospodarski potencial se staplja v eno samo veliko gospodarsko celoto, znotraj katere je postavljanje regionalnih meja pravzaprav problematično ali celo nesmiselno. Na obrobju kranjske regije je opaziti mnoge znake povezanosti z gorskim svetom, bodisi gozdarstvom, planinskim agrarnim gospodarstvom ali turizmom, ki se uveljavlja deloma v predalpskem hribovju, še bolj pa v zahodnih Kamniških Alpah in Karavankah.

Regiji Jesenice daje podobno kot trboveljski značaj samostojne, čeprav manjše ekonomske geografske regije, močno razvita specializirana industrijska panoga. Samostojnost te regije, ki vključuje vso dolino, Bohinj in Bled z goratim zaledjem, daje tudi precejšnja koncentracija prometa in turizem v Julijskih Alpah. Medtem ko je v dolini pod vplivom industrije in turizma skromno agrarno gospodarstvo stopilo v ozadje, pa je v Bohinju deagrarizacija počasnejša in je pomen planinskega agrarnega gospodarstva še vedno precejšen. Izrednega pomena za celotno območje jeseniške regije je gozdarstvo.

R e g i j a N o v a G o r i c a sestavljata v glavnem dve pokrajinski enoti, alpska in primorska, pridružuje pa se jima v manjši meri še predalpski in dinarsko-kraški svet visokih planot. Alpsko območje vključuje tri ekonomsko-geografske enote; bovško, koberiško in tolminsko. Nobena od teh nima ustreznega središča, ki bi gravitacijsko združevalo to fiziognomsko in gospodarsko homogeno območje, katerega karakteristike so alpsko kmetijstvo, slično Bohinju, lesno gospodarstvo, turizem ter po naravi nakezana glavna prometna linija po dolini Soče. Po dolini Idrijce gravitira sem tudi gravitacijsko labilna gospodarska enota Notranjske okoli rudarskega središča Idrije. Primorski del goriške regije vključuje Brda, Vipavsko dolino in severozahodni del Krasa. Pripada pa ji tudi visoki Rob kraških planot. To so pokrajine specializiranega primorskega kmetijstva, gozdarstva na robu Visokega Krasa in industrije v treh glavnih gospodarskih središčih tega območja: Novi Gorici, Anhofem in Ajdovščini. Vloga Nove Gorice kot gravitacijskega središča vse njene regije še ni dosegla tiste stopnje, ki jo je imela nekoč Gorica. Odsotnost takega središča se pozna v vplivu nekaterih gravitacijskih silnic v smeri Ljubljane in Kopra. Ti vplivi se bodo z izgradnjo ceste Nova Gorica-Ljubljana v smeri republiškega središča gotovo še povečali.

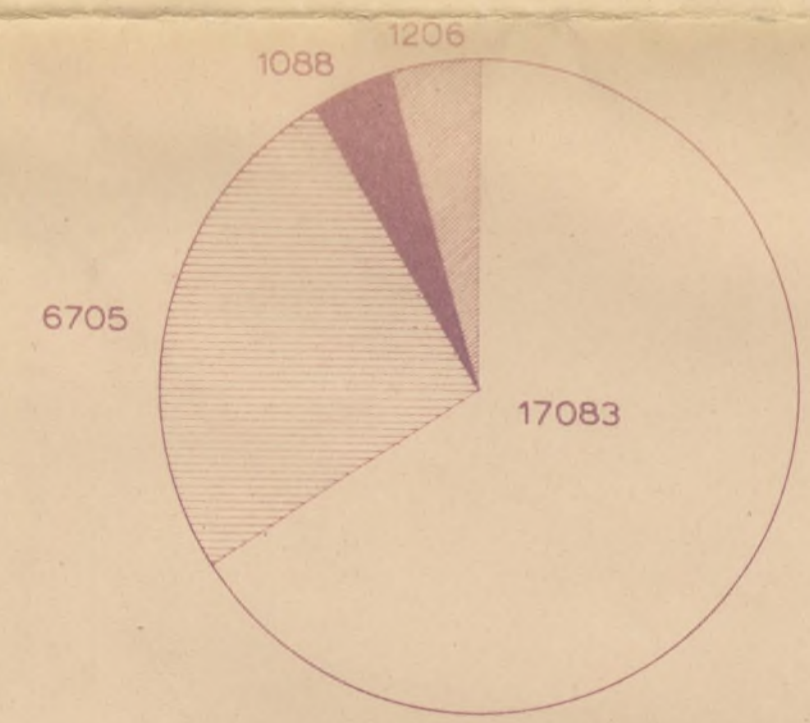
R e g i j a K o p e r tudi vključuje dve pokrajinsko in gospodarsko dokaj raznoliki območji: Primorsko ter Kras in kraške planote v zaledju. K prvemu štejemo Koprsko Primorje, k drugemu pa Kras in njegovo nadaljevanje proti jugovzhodu ter postonjsko, pivško in ilirsko-bistriško ekonomsko geografsko enotam v okviru kraških planot in polj. Gospodarsko osredje te regije je vsekakor Koprsko Primorje z živahnimi gospodarskimi središči in težiščem prometa. Neposredno zaledje Primorja je gospodarsko slabo razvito in tudi kmetijsko v nazadovanju. Nasprotno imajo ekonomsko geografske enote kraških planot in polj, katere smo vključili v to regijo, svojo več ali manj pomembna gospodarska središča. (Sežana, Pivka, Postojna, Ilirska Bistrica), ki slone podobno kot sosednja v ljubljanski regiji predvsem na lesnem gospodarstvu. Še enkrat je poudariti njihovo nihanje v gravitaciji med Koprom, Ljubljano in celo Reko (območje Ilirske Bistrice).

SLOVENIJA

0 5 10 15 20km

SLOVENIJA : 26082 učencev

GRAVITACIJSKA OBMOČJA POKLICNIH ŠOL

(PO PODATKIH ANKETE : JANUAR 1966)

ŠTEVILO UČENCEV

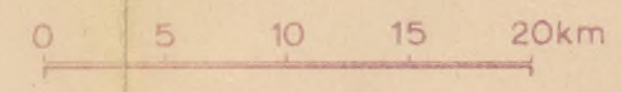
ŠOLE ZA DRUG STROKOVNI KADER
OSTALE ŠOLE S PRAKTIČNIM POUKOM

VAJENIŠKE ŠOLE
INDUSTRIJSKE ŠOLE

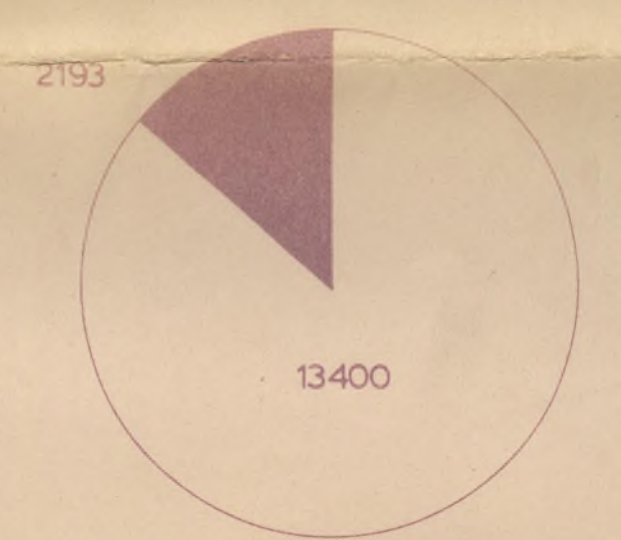
KARTA 3a
(VPLIVNI OBMOČJI LJUBLJANE IN MARIBORA STA PRIKAZANI NA KARTI 3b)

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE V LJUBLJANI
karto pripravil : dr. Jože Lojk
karto izdelala : Ciril Vajvoda
Božena Antonič

SLOVENIJA

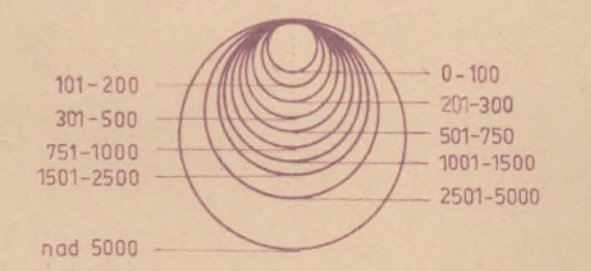
SLOVENIJA : 15 593 dijakov

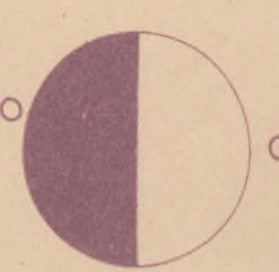
GRAVITACIJSKA OBMOČJA GIMNAZIJ IN ŠOL ZA VZGOJO UČNEGA KADRA

(PO PODATKIH ANKETE : JANUAR 1966)

ŠTEVILO DIJAKOV

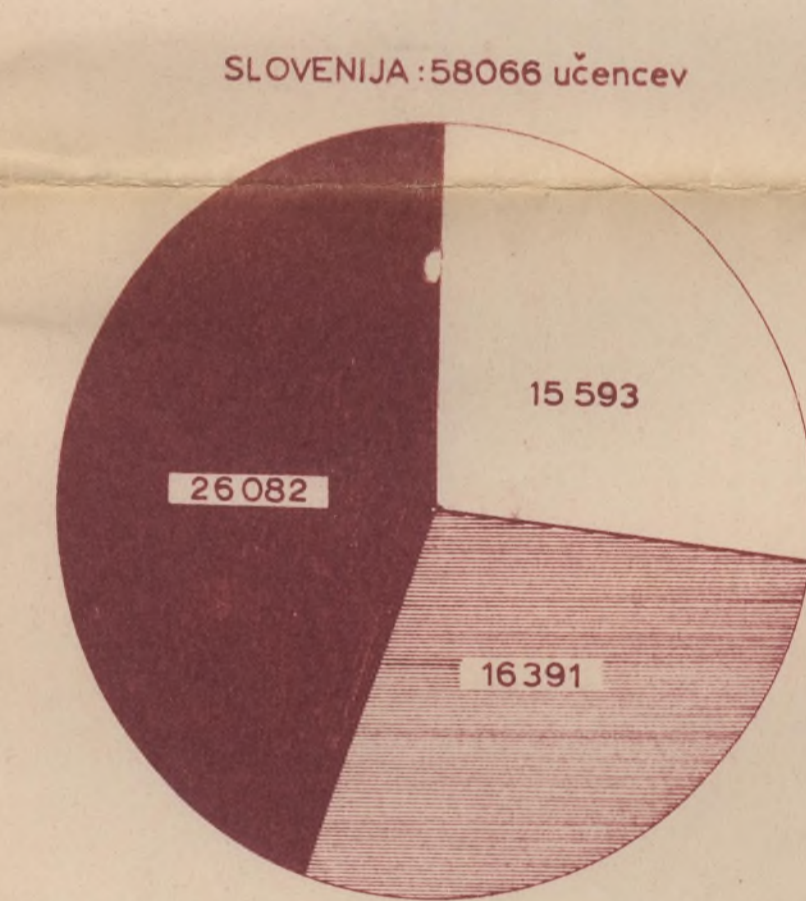
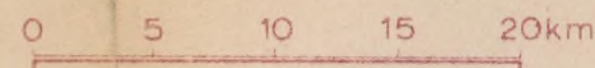

ŠOLE ZA VZGOJO UČNEGA KADRA

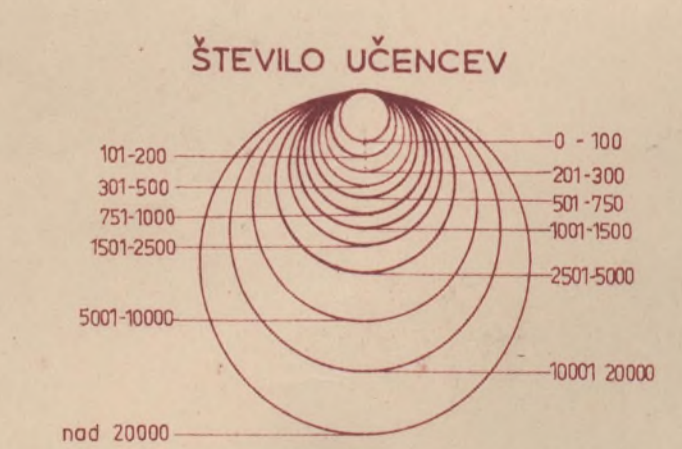
GIMNAZIJE

SLOVENIJA

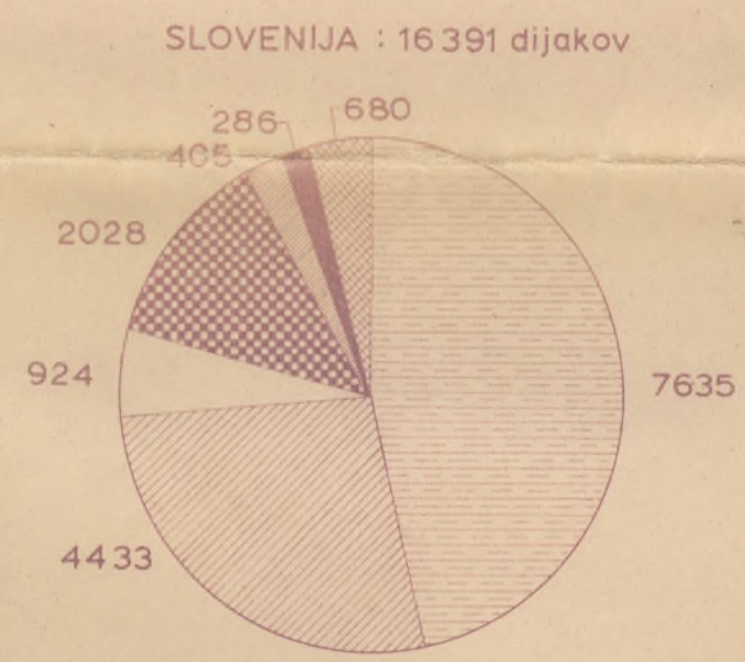
ŠOLSKE REGIJE
(po stopnji gravitacije k središčem šol II. stopnje)

MEJA ŠOLSKE REGIJE
CELJE...SREDIŠČA ŠOLSkih REGIJ

SLOVENIJA

0 5 10 15 20km

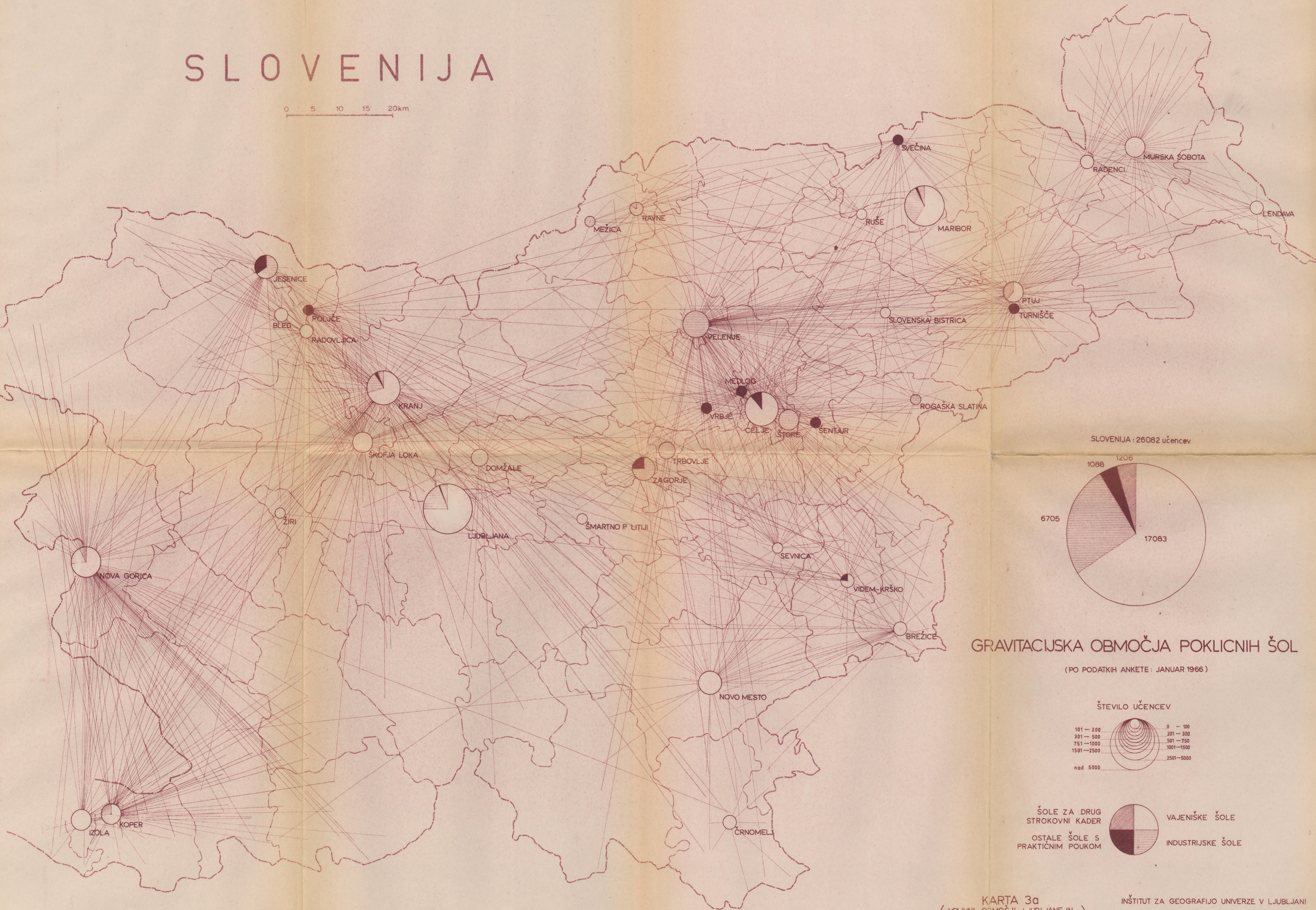
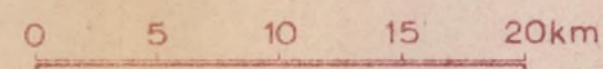

GRAVITACIJSKA OBMOČJA TEHNIŠKIH IN NJIM USTREZNIH STROKOVNIH ŠOL

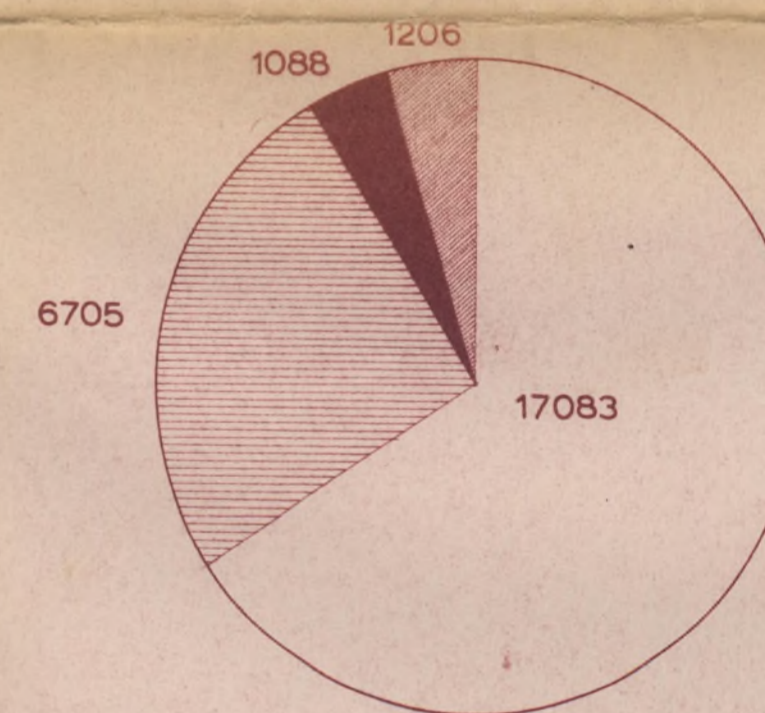
(PO PODATKIH ANKETE : JANUAR 1966)

SLOVENIJA

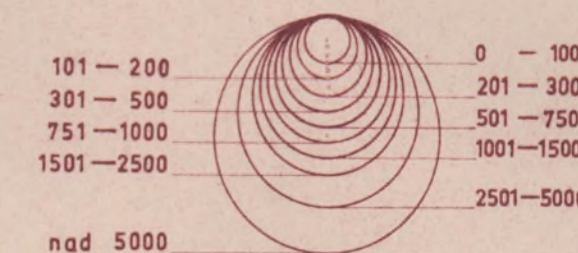
SLOVENIJA : 26082 učencev

GRAVITACIJSKA OBMOČJA POKLICNIH ŠOL

(PO PODATKIH ANKETE: JANUAR 1966)

ŠTEVILO UČENCEV

ŠOLE ZA DRUG STROKOVNI KADER
OSTALE ŠOLE S PRAKTIČNIM POUKOM

VAJENIŠKE ŠOLE
INDUSTRIJSKE ŠOLE

KARTA 3a
(VPLIVNI OBMOČJI LJUBLJANE IN MARIBORA STA PRIKAZANI NA KARTI 3b)

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE V LJUBLJANI
karto pripravil : dr. Jože Lojk
karto izdelala : Ciril Vojvoda
Božena Antonič